

SZKOŁA DOKTORSKA NAUK HUMANISTYCZNYCH
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO //
DOCTORAL SCHOOL OF HUMANITIES, UNIVERSITY OF WARSAW

BOOK OF ABSTRACTS

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

KONFERENCJA INTERDYSCYPLINARNA //
INTERDISCIPLINARY CONFERENCE

EUROPEJSKIE CENTRUM EDUKACJI GEOLOGICZNEJ,
CHĘCINY, 19-21.04.2024

TABLE OF CONTENTS *INDEKS ALFABETYCZNY*

Naseer Ahmad	5
Unveiling Language Ideologies in Aviation Communication: Implications for Safety and Efficiency	6
Yousif Al-Naddaf	6
Language, Power, Identity in Online Media Discourse: Exploring Arab-Western Cross-Cultural Portrayals and Their Pedagogical Implications	6
Meruyert Aminova	7
Repatriation of Kazakh Women and Children from Conflict Zones in Syria and Iraq	7
Joanna Anczaruk	8
Has the world ever been disenchanting? Reinterpretation of Weber's concept of disenchanting the world as a basis for re-enchanting reality	
Czy świat kiedykolwiek uległ odczarowaniu? Reinterpretacja Weberowskiej koncepcji odczarowania świata jako podstawa ponownego zaczarowania rzeczywistości	8
Weronika Bałdyga	9
The Landscape Archaeology of the Ciepłe Complex in the Context of the Wierzyca River Basin	
Archeologia krajobrazu kompleksu w Ciepłym na tle uwarunkowań dorzecza Wierzycy	9
Karol Banach	11
Bourgeois wills as a source for the study of commercial culture in medieval Mazovia in the late Middle Ages	
Testamenty mieszczańskie jako źródło do badań kultury handlowej na średniowiecznym Mazowszu w późnym średniowieczu	11
Sebastian Baranowski	12
On the possible causes of failure of <i>Lechus, carmen heroicum</i> (1745) by Jan Skorski	
Komu Jan Skórski zaszedł za skórę, czyli o potencjalnych przyczynach niepowodzenia eposu " <i>Lechus, carmen heroicum</i> " (1745)	12
Tomasz Barszcz	13
Structural and semantic analysis of a musical work on the example of Ludomir Różycki's operatic output	
Analiza strukturalna i semantyczna dzieła muzycznego na przykładzie twórczości operowej Ludomira Różyckiego	13
Maciej Bochenek	15
Ways to optimize the eye-tracker keyboard Sposoby optymalizacji klawiatury eye-trackera	15
Alicja Budzyńska	16
Methodological aspects of analyzing working class images in Polish literature after 1989	
Metodologiczne aspekty analizy obrazów klasy ludowej w polskiej literaturze po 1989 roku	16
Albert Byrski	17
Lexicon of concepts of Lithuanian political discourse of XVI-XVII centuries: historiography, conceptual analysis, new perspectives	
Leksykon pojęć litewskiego dyskursu politycznego XVI-XVII wieku: historiografia, analiza pojęciowa, nowe perspektywy	17
Karolina Czerkas	19
Multimodal metaphors in selected animated movies Metafory multimodalne w wybranych filmach animowanych	19
Michalina Czerwońska	20

Unblurring What Matters: A New Materialist Approach to Cinema	20
Aleksandra Dąbrowska	21
In Between Genres: Young Poland Dramatic Fairy Tale Między gatunkami – młodopolska baśń dramatyczna	21
Aleksandra Deptuła	22
Can pottery talk? Methodology of research on gray ware	
Czy naczynia ceramiczne mówią? Metodyka badań nad ceramiką szarą w delcie Donu	22
Maryna Filatova	23
Methodology of researching ancient coin finds: specifics of using traditional and modern methods	
Metodologia badań znalezisk antycznych monet: specyfika stosowania tradycyjnych i nowoczesnych metod	23
Kamil Frankowski	25
Multimodal strategies for creating fear in Polish and German migration discourse. Comparative analysis of memes and election posters of selected parties	
Multimodalne strategie kreowania strachu w polskim i niemieckim dyskursie migracyjnym. Porównawcza analiza memów i plakatów wyborczych partii	25
Olga Gajek	26
Circus Freaks, Inbred Mutants, and Monstrous Pregnancies: 'Weird' Bodies On Screen	26
Victoria Gerasimova	27
Going Digital: Is a Database a Viable Approach for Studying Religious Conversions from a Historical Perspective	27
Adrianna Glegoła	27
Text adaptations and translation into Polish Sign Language (PJM) vs. providing communication access for Deaf people	
Adaptacje tekstowe i tłumaczenie na polski język migowy (PJM) a zapewnianie osobom głuchym dostępności komunikacyjnej	27
Michał Gniadek-Zieliński	28
Historiosophy of Sven Aggesen. The concept of history and realm from the 12th c. Denmark	28
Wiktoria Godlewska	29
Intellectual Provocation. Regarding the Julian Klin-Kaliszewski's "Pamiętniki sceptyka."	
Intelektualna prowokacja? O „Pamiętnikach sceptyka” Juliana Kaliszewskiego słów kilka	29
Agnieszka Górska	30
Sarcophagus. The meaning and function of the topos in literary and artistic works by Cyprian Norwid	
Sarkofag – znaczenie i funkcje toposu w utworach literackich i pracach plastycznych Cypriana Norwida	30
Karol Grabias	31
Post-criticality as a new hermeneutic perspective Post-krytyczność jako perspektywa hermeneutyczna	31
Tomasz Gromadka	32
Body height of children and the process of growth during adolescence in Poland in the years	
Wysokość ciała dzieci i jej przyrost w okresie dojrzewania na ziemiach polskich w latach 1850-1950 - perspektywy badawcze i trudności metodologiczne	32
Antonina Gugala	34
Ładnamama. Professional Photography and Motherhood as Institution. Case Study	
Ładnamama. Fotografia profesjonalna a macierzyństwo jako instytucja społeczna. Studium przypadku	34
Marta Jackowska-Uwadizu	35

The identity of modern nomads in the linguistic worldview of Tuareg of Niger	35
Pasterze bez stad. Językowy obraz świata współczesnych koczowników z Nigru	35
Michał Jagosz	37
The issues of interdisciplinary research in music editorship on the example of the Warsaw's Gebethner and Wolff publishing house until 1904	
Problematyka interdyscyplinarnych badań w edytorstwie muzycznym na przykładzie działalności warszawskiej oficyny Gebethnera i Wolffa do roku 1904	37
Antonina Januszkiewicz	38
Early Modern State and the Rise of Capitalism	38
Cezary Jasiński	39
Creating of the cults of saints in Western European monastic communities in the High Middle Ages (10th-12th century)	
Kreowanie kultów świętych w zachodnioeuropejskich wspólnotach monastycznych (X-XII wiek)	39
Filip Jegliński	40
Flowing between the countries. Rijeka/Fiume in 20th literature Przeptywająca z rąk do rąk. Rijeka w literaturze XX wieku	40
Marlena Kalicka	41
Tekla Dzierzbicka née Chądzyńska – biography reconstruction, description of written sources	
Tekla z Chądzyńskich Dzierzbicka – rekonstrukcja biografii, opis źródeł	41
Joanna Kaniewska	42
Starhawk: How American Witch Reclaims The Past and Reinvents The Future	42
Dominika Kieszkowska	43
FEMININITY. Concept profiling in the Polish Catholic discourse of women in the 21st century	
KOBIECOŚĆ. Profilowanie pojęcia w polskim dyskursie katolickim kobiet XXI wieku	43
Patrycjusz Kisła	44
Jeremi Przybora in the face of literary tradition. Research perspectives	
Jeremi Przybora wobec tradycji literackiej. Perspektywy badawcze	44
Marta Klimczak-Uzdowska	45
Rhetorical strategies of collective memory in Polish legal discourse from 1989 to 2023 – an overview of research material	
Retoryczne strategie pamięci zbiorowej w polskim dyskursie prawnym w latach 1989-2023 – przegląd materiału badawczego	45
Ignacy Kłopot	46
How to criticize the dichotomous view of abstract-concrete distinction?	
Jak poddać krytyce dychotomiczne rozumienie rozróżnienia abstrakt-konkret?	46
Marcelina Koprowska	47
Between the history of state-church relations and the history of religiosity	
Między historią relacji państwo-Kościół a historią religijności	47
Karolina Kosieradzka	49
"Offstage. The Polish-Jewish Theatrical Environment during and Just After the Holocaust". Methodologies	
"Poza sceną. Polsko-żydowskie środowisko teatralne w czasie Zagłady i tuż po niej". Metodologie	49
Jakub Krawczyk	50
On current philosophical issues of paraconsistent theories of truth	50
Karolina Kulpa	51
Literary populism: methodological challenges Populizm literacki: wyzwania metodologiczne	51

Ewa Kuma-Zielińska	52
Żydzi w przestrzeni miasta. Socjotopografia żydowskiego Płocka w pierwszej połowie XIX wieku (1815-1862). Metody badawcze	52
Wiktor Lekki	53
Marxism and bounded rationality Marksizm a ograniczona racjonalność	53
Natalia Lenda	54
German pacifications of villages in the Białystok District Niemieckie pacyfikacje wsi w Okręgu Białostockim	54
Maria Łusakowska	55
Experiencing Biophilanthropy: Biopolitics and Sentimentalism as Tools of Evolution in the Orphan Trains Reform	
Doświadczenie biofilantropii: biopolityka i sentymentalizm jako narzędzia ewolucji w reformie Orphan Trains	55
Viktoryia Makouskaya	56
Childhood on the territory of Western Rus' and Eastern Poland in the 11th-13th centuries based on archaeological sources: main issues and methodology	56
Aleksandra Julia Malinowska	57
Affective Poetics: Manifestos and Women's Rhetorical Strategies, 1970-2020	57
Weronika Mazurek	58
Cultured Barbarians: Zbigniew Herbert, W. H. Auden, and the Problem of Civilisation	58
Yauheniya McDaniel	59
Language of Hope in Feminist Dystopias: Methodology of Analysis	59
Mikołaj Mielcarski	59
Arrière garde on the Periphery. Methods of Research on Artistic Migrations, Borderline Art, and Longue Durée	
Ariergarda na peryferiach. O metodach badań nad migracjami artystycznymi, sztuką obrzeży i jej długim trwaniem	59
Karol Milczarek	61
Two equivocations in the dispute over the weakness of will	
Dwie ekwiwokacje w dyskusji o słabości woli	61
Talent Mudenda	62
An analysis of the legal framework governing the language situation in Zimbabwe	62
Bartłomiej Musajew	62
The psychopolitics of affect in the contemporary American novel	
Psychopolityka afektu we współczesnej powieści amerykańskiej	63
Agnieszka Nawara	63
Between autonomy and oppression - philosophical inquiry into the notion of exploitation on the grounds of collaborative reproduction	
Między autonomią a opresją — analiza pojęcia wyzysku na gruncie praktyk prokreacji medycznie wspomaganej	64
Weronika Oleszczuk	65
Literary images of despair in the letters of Zygmunt Krasiński to Delfina Potocka	
Literackie obrazy rozpacz w listach Zygmunta Krasińskiego do Delfiny Potockiej	65
Joanna Piechura	67
"The loneliness of the long-distance experimenter" : Exile and Self-Creation in the works of Christine Brooke-Rose	67
Roberto Pimentel Nita	67

Castillo de Huarmey: Ancestors, Ceramics, and Skilled Potters on the North Coast of Peru	68
Agnieszka Pindera	68
The Spectatorphilia Widzofilia	68
Julia Placzkiewicz	69
Promising Young Women: Interrogating Female Rage in the #MeToo Era as Depicted in Contemporary Audiovisual Culture	69
Karolina Prusiel	70
How to write about women's drawing-writing? A few words about the search for a language of description of logovisual forms on the example of Ilse Garnier's spatial work	
Jak pisać o kobiecym ryso-pisaniu? Kilka słów o poszukiwaniu języka opisu form logowizualnych na przykładzie spacjalnej twórczości Ilse Garnier	70
Maciej Puławski	71
How to analyse Renaissance Italian comedy? A case study of "La Pellegrina"	
Jak badać włoską komedię renesansową? Wybrane zagadnienia na przykładzie "Pellegriny"	71
Ireneusz Roszczypała	72
Introductory remarks on the Mongolian manuscript "The Tales of King Bikramijid and King Kisna" from the Asia-Pacific Museum in Warsaw and its place in Asian literature.	
Uwagi wstępne na temat mongolskiego rękopisu trylogii o czynach króla Wikramaditji ze zbiorów Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie i jego miejsca w literaturze Azji.	73
Zofia Satkowska	74
Bio-geography of Children's and Youth Press in Russian Partition in the Years 1864–1918.	
Research Methods Bio-geografia czasopism dla dzieci i młodzieży 1864–1918 w zaborze rosyjskim – metody badania	74
Marina Sedova	76
Mikveh in the Kingdom of Poland in the nineteenth century: main research problems	
Królestwie Polskim w XIX wieku: główne problemy badawcze	76
Jan Siwoń	77
Hosting a magnate - Karol Stanisław Radziwiłł's stays at his clients (1689-1718)	
Goszcząc magnata: krąg klientów odwiedzanych przez Karola Stanisława Radziwiłła w latach 1689-1718	77
Adam Skowroński	78
Panpsychic theory as a research tool	
Teoria panpsychizmu jako narzędzie badawcze	78
Jakub Skrzczkowski	79
Methodology of musicological research based on the analysis of the first Polish fantasies on national themes	
Metodologia badań muzykologicznych na przykładzie analizy pierwszych polskich fantazji na tematy narodowe	80
Maciej Sobczak	81
Mountain zone of Magan land in the context of the problematic archaeology of southeastern Arabia in the Early Bronze Age	
Strefa górská krainy Magan w kontekście problematyki archeologii południowo-wschodniej Arabii we wczesnej epoce brązu	81
Aleksandra Socha	82
"Freudian psychodynamic theory gone amok:" Mental Health in Modern Horror Cinema	
"Freudowska teoria psychodynamiczna w amoku:" Zdrowie psychiczne we współczesnym kinie grozy	82
Jakub Sochacki	83

Kant's Transcendental Object and the Concept of Limit	83
Maciej Stachowicz	84
The Polish-Hungarian Chronicle. Old problems, new solutions?	
Kronika Polsko-Węgierska - stare problemy, nowe rozwiązania? Rozważania nad podejściem badawczym	84
Andrzej Szotek	85
Phoenician deity as attractor - the dynamics of the development of Phoenician material religion	
Bóstwo fenickie jako atraktor – dynamika rozwoju fenickiej religii materialnej.	85
Filip Świerczyński	86
The Gleam of Future. The Subjects of Futurological Reflection in the Writing of Aldous Huxley and Stanislaw Lem	
Polor przyszłości. Przedmioty namysłu futurologicznego w pisarstwie Aldousa Huxleya i Stanisława Lema	86
Sebastian Tonn	87
Depth-Theology of Abraham Joshua Heschel and Phenomenological Method	
Teologia głębi Abrahama Joshuy Heschela a metoda fenomenologiczna	87
Natalia Toporowska	89
Women narrating the experience of war in the 19th century: the diary of Joanna Żubr	
Wojenne doświadczenia kobiet I poł. XIX wieku, na przykładzie "Pamiętnika" Joanny Żubr	89
Katarzyna Trzeciak	90
Jewish Women Students at the Academies of Fine Arts in Warsaw and Krakow, 1918–1939. Artistic Education and Early Careers	
Żydowskie adeptki sztuki w Akademiach Sztuk Pięknych w Warszawie i Krakowie w latach 1918–1939. Edukacja artystyczna i wczesne kariery.	90
Natallia Valadzko	91
The emergent identity of a player character and dynamic meaning construction in tabletop roleplaying games: a cognitive linguistic perspective	91
Piotr Wąsowicz-Kiryło	92
An introduction to queer reading of the contemporary non-heteronormative Brazilian literature	
Wstęp do queer readingu współczesnej nieheteronormatywnej literatury brazylijskiej	92
Bartosz Wesół	93
Pragmatism and the Practical Aspect of Christian Faith	
Pragmatyzm i praktyczny wymiar wiary chrześcijańskiej	93
Ania Weźranowska	95
The pottery furnishing of households in an early New Kingdom border settlement - study methodology	95
Maria Wichary	95
Repertoire of the common cantional of Reformed Evangelicals in the Polish-Lithuanian Commonwealth from 1636. The concept of the doctoral dissertation and the methodology of source research	
Repertuar wspólnego kancjonału Ewangelików Reformowanych w Rzeczypospolitej z 1636 roku. Koncepcja rozprawy doktorskiej oraz metodologia badań źródłowych	96
Paulina Wiśniewska	98
Polish conceptualization of the term PROSTOTA in the light of linguistic and textual data	
Polska konceptualizacja pojęcia PROSTOTA w świetle danych językowych i tekstowych	98

Agnieszka Wujec	99
Sacred architecture in the territory of Nubia Architektura sakralna na terytorium Nubii	99
Bartosz Wultański	100
Normativity of meaning and semantic naturalism Normatywność znaczenia a naturalizm semantyczny	100
Karolina Wszyńska	102
On the need to study patrociniów - the cult of saints in Cracow monastery churches	
O potrzebie badania patrociniów – kult świętych w krakowskich kościołach klasztornych	102
Jan Ziętara	103
The influence of the motif of catastrophe on character agency in 21st-century British drama	103
Bruno Zwierz	104
Trophy Acquisition from Human Remains during the Pacific War (1941-1945)	
Zbieranie trofeów z ludzkich szczątków w czasie wojny na Pacyfiku (1941-1945)	104

Naseer Ahmad

linguistics *językoznawstwo*

Unveiling Language Ideologies in Aviation Communication: Implications for Safety and Efficiency

Language is not merely a tool for exchanging information but a reflection of cultural norms and individual perceptions. Within the aviation industry, where clear and comprehensible communication is paramount, understanding the role of language ideologies is crucial. This research examines the intricate interplay between language ideologies and aviation communication, shedding light on its implications for safety, efficiency, and cross-cultural interactions. Grounded in the theoretical framework of Language Management Theory (LMT), the research aims to explore how language ideologies shape communication practices, particularly in terms of self-correction and repair interaction patterns. It brings forth the role of ideologies in language management strategies to enhance safety, mitigate communication breakdowns, and contribute to overall operational efficiency. It investigates prevalent language ideologies among pilots and ATCs, exploring linguistic and professional attitudes shaping communication practices. It also highlights the implications of language ideologies for cross-cultural interactions within the global aviation community. This research adopts a qualitative approach, employing in-depth interviews and discourse analysis to capture the rich perspectives of pilots and ATCs. By analyzing real-life communication transcripts and conducting interviews with industry stakeholders, the study uncovers the ways in which language ideologies influence communication dynamics, including adherence to standardized phraseology, interpretations of linguistic diversity, and perceptions of communication efficacy. Anticipated outcomes include insights informing industry practices and training programs, aiming to enhance safety and operational efficiency. By bridging the fields of linguistics and aviation, this research contributes to academic discourse and practical aviation operations, elucidating the intricate relationship between language ideologies and communication practices. Ultimately, this research contributes to a deeper understanding of the complex interplay between language, culture, and communication in the aviation industry.

keywords

Aviation Communication, Language Ideologies, Operational Efficiency, Language Management Theory (LMT)

Yousif Al-Naddaf

linguistics *językoznawstwo*

Language, Power, Identity in Online Media Discourse: Exploring Arab-Western Cross-Cultural Portrayals and Their Pedagogical Implications

This research aims to investigate the complex dynamics of language, power, and identity within online media discourse while focusing on the portrayal of Arabs in Western English-language media and the depiction of the West in Arab media and online spaces. This research has a twofold objective, both integral to the understanding of and communication between Arab and Western societies. The first objective is to examine the impact of sociocultural factors such as, gender, religion, ethnicity, and nationality on language choices, lexical items, discursive strategies, and narrative structures utilized in media representations. The second objective focuses on applying the research findings in teaching Arabic and English as foreign languages. The significance of this research lies in its potential to detect patterns of language use, bridge socio-pragmatic gaps and enhance cross-cultural understanding, thereby contributing to the disciplines of sociolinguistics, cultural studies, and language education. This will be done through a fine-grained linguistic analysis of social media posts, online discussions, and related content.

The research will unfold in three main stages:

1. Identifying Linguistic Features and Examining Power Relations and Ideologies: The first stage will identify and classify various linguistic elements including lexis (with a focus on phraseology and lexico-grammar), morphosyntax, semantics (with a focus on metaphors and metonymy) and discourse prosodies from Western and Arab media outlets. Utilizing models of Critical Discourse Analysis (CDA), this stage will also dissect how power dynamics and ideologies are expressed through particular language choices.

2. Comparing Linguistic Features: The second stage will involve an in-depth comparative study of the linguistic features observed in the data collected during the first stage. This will provide deeper insights into the complexities of language choices and potential ideological biases in Arab-Western media interactions.

3. Investigating Intersectionality in Language Choices: The third stage will be devoted to exploring how intersecting identities influence language and discourse in media representations with a focus on the complex interplay of various social categories.

Pedagogical applications of the research findings will be considered, with reference to specific teaching models developed in language education. The research aims to fill the gaps in understanding the interplay between power dynamics, ideologies, and sociocultural identities in language choices across Western and Arab media. Through a mixed-methods approach employing Corpus Assisted Discourse Analysis (CADS), Critical Discourse Analysis (CDA), and McEnery's model of corpus linguistics, this research seeks to enhance cross-cultural understanding and communication in language education.

keywords

Language, Power, Identity, Media, Discourse, Arab, Western, linguistic

Meruyert Aminova

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Repatriation of Kazakh Women and Children from Conflict Zones in Syria and Iraq

The issues of combating terrorism and extremism are considered to be the most acute problems in the national security of many countries. Terrorism has never been seen in Kazakhstan as a real threat, but more as a potential danger. However, after the terrorist attacks that took place on the territory of Kazakhstan, the threat of terrorism has become a reality. Moreover, a number of citizens of Kazakhstan left the country in order to join the “holy war” mainly in Syria and Iraq, and contribute to the building of the “Islamic Caliphate”. In order to evacuate the Kazakh citizens left in dangerous terrorist zones, the National Security of the Republic of Kazakhstan conducted a large-scale humanitarian operation “Zhusan” returning 607 citizens (413 of them are children) from ISIS (Islamic State of Iraq and Syria). In this article, various factors and motives of women who were under the influence of terrorist ideology and who emigrated to ISIS in order to become “true” Muslims are revealed based on the research works of Kazakh and foreign scholars and researchers as well as interviews of the women themselves and experts who worked with them.

keywords

terrorism, female Islamic identity, repatriation from ISIS, “Zhusan” operation, deradicalization, rehabilitation, reintegration

Joanna Anczaruk

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Has the world ever been disenchanting? Reinterpretation of Weber's concept of disenchanting the world as a basis for re-enchanting reality *Czy świat kiedykolwiek uległ odczarowaniu? Reinterpretacja Weberowskiej koncepcji odczarowania świata jako podstawa ponownego zaczarowania rzeczywistości*

In my doctoral dissertation project, I want to present a proposal of optics enabling a new look at the reading of anthropological texts. It is supposed to be based on a post-secular recognition that there is a para-religious component in the experience of everyday life, which allows elements of everyday, secular reality to be given a metaphysical meaning. Such a view requires a methodological basis that creates the ground for perceiving the everyday world in contrast to the theses about its irrevocable secularization, the most widely recognized expression of which in contemporary sociology is the concept of disenchantment of the world from Max Weber's work.

I would like to devote my conference speech, on the one hand, to recapitulating Weber's position, which has undergone numerous simplifications in sociological interpretations over the years. On the other hand, I would like to show that the nuances of the concept of disenchantment and the biographical context of its creator make it possible to turn it upside down and - as a consequence - show reality as susceptible to re-enchantment or never fully disenchanted. Contrary to common interpretations of Weber's idea, disenchantment should not be equated with processes of secularization. It is a belief prevailing in Western societies about the ability of science and rationality to explain phenomena occurring in reality. Its necessary consequence is not the eradication of spirituality from the image of the world, as, according to Weber, Western rationality in itself does not produce values capable of giving existential meaning to human life. Members of developed societies would therefore still be susceptible to a fundamentally metaphysical understanding of their place in the cosmos - as can be seen in the example of the mystical experience positively valued by Weber himself. In the paper, I will rely on research on Weber's texts and biography, conducted by Jason Josephson Storm and published in the book entitled 'Myth of Disenchantment. Magic, Modernity and the Birth of the Human Sciences.

W moim projekcie rozprawy doktorskiej chcę przedstawić propozycję optyki umożliwiającej nowe spojrzenie na lekturę tekstów antropologicznych. Ma ona opierać się na z ducha postsekularnym rozpoznaniu, jakoby w doświadczeniu codzienności istniał komponent parareligijny, pozwalający obdarzać metafizycznym, nadprzyrodzonym znaczeniem elementy potocznej, świeckiej rzeczywistości. Takie spojrzenie wymaga podstawy metodologicznej tworzącej grunt pod postrzeganie świata codzienności w kontrze do tezy o jego nieodwołalnej sekularyzacji, których najpowszechniej rozpoznawalnym wyrazem we współczesnej socjologii jest pochodząca z dorobku Maxa Webera koncepcja odczarowania świata.

Moje wystąpienie konferencyjne chciałabym poświęcić z jednej strony rekapitulacji stanowiska Webera, które przez lata uległo w socjologicznych interpretacjach licznym uproszczeniom. Z drugiej zaś strony pragnę pokazać, że niuanse koncepcji odczarowania oraz kontekst biograficzny samego jej twórcy umożliwiają wywrócenie jej na nice i – w konsekwencji – ukazanie rzeczywistości jako podatnej na ponowne zaczarowanie lub też nigdy do końca nie odczarowanej. Wbrew powszechnym interpretacjom Weberowskiej idei, odczarowania nie należy zrównywać z procesami sekularyzacji. Jest to panujące w społeczeństwach zachodnich przekonanie o zdolności nauki i racjonalności do tłumaczenia zachodzących w rzeczywistości zjawisk. Jego koniecznym następstwem nie jest wyrugowanie duchowości z obrazu świata, jako że zdaniem Webera zachodnia racjonalność sama w sobie nie produkuje wartości zdolnych nadać ludzkiemu życiu egzystencjalny sens. Członkowie społeczeństw rozwiniętych wciąż mieliby być zatem podatni na z gruntu metafizyczne pojmowanie własnego miejsca w kosmosie – co widać chociażby na przykładzie pozytywnie dowartościowanego przez samego Webera doświadczenia mistycznego. W referacie będę opierała się na badaniach nad tekstami i życiorysem Webera, przeprowadzonych przez Jasona Josephsona Storma i opublikowanych w książce zatytułowanej "Myth of Disenchantment. Magic, Modernity and the Birth of the Human Sciences".

keywords *słowa kluczowe*

Max Weber, disenchantment, postsecularism, secularization, spirituality

Max Weber, odczarowanie, postsekularyzm, sekularyzacja, duchowość

Weronika Bałdyga

archeology *archeologia*

The Landscape Archaeology of the Cieple Complex in the Context of the Wierzyca River Basin *Archeologia krajobrazu kompleksu w Cieplem na tle uwarunkowań dorzecza Wierzyca*

The early medieval settlement in Cieple is one of the most interesting archaeological sites in Eastern Pomerania. It was discovered by chance in 1900. During work on the narrow-gauge railway near the village of Cieple, six early medieval burials were discovered. The artifacts found in Tomb V were of Scandinavian origin, and the burial itself was that of a 'Viking'. Further investigation of the site also revealed the presence of chambered graves. Scandinavian grave goods were found in some of the burials; particularly interesting was the presence of richly decorated swords. The unusual discoveries have contributed to the debate about the ethnicity of the inhabitants of Cieple - were they Slavs or Scandinavians?

The archaeological complex at Cieple consists of three strongholds, two cemeteries and open settlements. The accumulation of three strongholds (each with an area of about 500 m²) in close proximity is not typical for the Polish lands. There is currently a debate among historians and archaeologists about the existence of a power centre in early medieval Eastern Pomerania. The problem is based on the lack of clear historical and archaeological sources pointing directly to the above-mentioned site. It is assumed that the centre of power may have been located in the settlement complex of Cieple.

The archaeological complex in Cieple is located near two important watercourses - the Vistula and the Wierzyca. The presence of the rivers undoubtedly influenced the further development of the Piast state. On the basis of archival maps, AZP documentation and lidar data, it has been established that almost 30 settlements from the early Middle Ages were founded in the Wierzyca river basin.

Previous research directly indicates that the Cieple complex was of great political and economic importance in the past. However, the archaeological sites have not yet been subjected to extensive research to confirm or refute this assumption. A series of analyses are planned to test the hypothesis. These will include field, surface and aerial surveys, as well as geophysical, geomorphological and palynological investigations. Analyses of available satellite and archaeological data will be carried out, as well as an archive search.

The possibility of studying the region can be a starting point for further studies of the early medieval settlement macro-region in the Wierzyca river basin and later in Pomerania as a whole.

Wczesnośredniowieczny kompleks osadniczy w Cieplem stanowi jedno z najbardziej interesujących stanowisk archeologicznych Pomorza Wschodniego. Znany jest z przypadkowego odkrycia z 1900 roku. Podczas prac nad kolejką wąskotorową w okolicy wsi Cieple natrafiono na sześć wczesnośredniowiecznych grobów. Artefakty odkryte w grobie V uznano za skandynawskie, a sam pochówek za należący do „Wikinga”. Ponadto, podczas dalszych badań stanowiska natrafiono na obecność grobów komorowych. W części z pochówków odnotowano dary grobowe o pochodzeniu skandynawskim; największe zainteresowanie wzbudziła obecność bogato zdobionych mieczy. Niecodzienne odkrycia przyczyniły się do rozważania na temat etniczności mieszkańców Cieplego – byli to Słowianie czy Skandynawowie?

Na kompleks archeologiczny w Cieplem składają się trzy grodziska, dwa cmentarzyska i osady otwarte. Skumulowanie w niewielkiej odległości trzech grodzisk (każde osiagające około 500 m²) nie

jest czymś typowym dla ziem polskich. Obecnie wśród historyków i archeologów toczy się dyskusja dotycząca istnienia centrum władzy na wczesnośredniowiecznym Pomorzu Wschodnim. Opisywany problem opiera się o brak wyraźnych źródeł historycznych i archeologicznych, wskazujący bezpośrednio na wyżej wymienione miejsce. Przypuszcza się, że centrum władzy mogło znajdować się w kompleksie osadniczym w Ciepłem.

Kompleks archeologiczny w Ciepłem jest zlokalizowany w pobliżu dwóch ważnych cieków wodnych – Wisły oraz Wierzycy. Obecność rzek bez wątpienia wpłynęła na dalszy rozwój państwa Piastów. Na podstawie danych z map archiwalnych, dokumentacji AZP i danych lidarowych ustalono, że w dorzeczu Wierzycy powstało niemal 30 grodzisk datowanych na okres wczesnego średniowiecza.

Dotychczasowe badania wskazują bezpośrednio na to, że kompleks w Ciepłem miał w przeszłości duże znaczenie polityczno-gospodarcze, jednak stanowiska archeologiczne nadal nie doczekały się przeprowadzenia badań szerokopłaszczyznowych potwierdzających bądź zaprzeczających założeniu. W celu weryfikacji tezy zaplanowano szereg analiz. Będą to badania terenowe, powierzchniowe, lotnicze, a także geofizyczne, geomorfologiczne i palinologiczne. Zostaną przeprowadzone analizy dostępnych danych satelitarnych i archeologicznych, a także zostanie przeprowadzona kwerenda archiwalna.

Możliwość zbadania regionu może stanowić punkt wyjściowy do dalszych studiów nad wczesnośredniowiecznym makroregionem osadniczym w dorzeczu Wierzycy, a następnie – na całym Pomorzu.

keywords *słowa kluczowe*

early Middle Ages, Piasts, 10th / 11th century, landscape archaeology, GIS

wczesne średniowiecze, Piastowie, X/XI wiek, archeologia krajobrazu, GIS

Karol Banach

history *historia*

Bourgeois wills as a source for the study of commercial culture in medieval Mazovia in the late Middle Ages *Testamenty mieszczańskie jako źródło do badań kultury handlowej na średniowiecznym Mazowszu w późnym średniowieczu*

The history of trade in Mazovia during the late Middle Ages is not a new subject in scholarly research. However, many aspects have not been thoroughly examined, and some have yet to be addressed. In this context, the topic of commercial culture stands out prominently, having been only briefly mentioned thus far (particularly in *Dzieje Mazowsza do 1526 roku*, red. H Samsonowicz 2006). This issue encompasses several significant problems, such as the institutional, legal, cultural, ethical, and political factors influencing the work of Mazovian merchants. Among these fundamental areas of inquiry is the question of how merchants organized their trade, notably regarding credit connections, which reveal much about the commercial and economic practices of Mazovian merchants. The source base for investigating these matters is extensive, with one of the more intriguing materials for study being bourgeois wills, especially those of merchant-burghers. These

documents, serving as a kind of "reckoning" of the testator's worldly affairs, provide abundant information for research into the history of material culture, legal history, or the religiosity of medieval people. The aim of this paper is to assess the utility of such sources for studying the nature of commercial culture in Mazovia and the history of Mazovian trade as a whole.

I will demonstrate in this presentation to what extent and to what degree research on Mazovian wills provides answers to crucial questions regarding commercial culture, including: the characterization of the milieu engaged in long-distance trade in Mazovia; the intellectual formation and skills of merchants; and the manner in which merchants organized their commercial activities (e.g., trading partnerships, credit connections). Additionally, I will address the place of this source in historical research and emphasize potential research pitfalls stemming from the unique nature of these documents. For the foundation of my presentation, I will utilize five wills drafted at the end of the 15th century in Płock (Zbiór dokumentów i listów miasta Płocka. T. 1, 1065-1495, wyd. S. M. Szacherska, Warszawa 1975, s. 352-354; 359-365), which I will juxtapose with the aforementioned themes.

Dzieje handlu Mazowsza w okresie późnego średniowiecza nie są tematem nowym w badaniach naukowych, ale wiele wątków nie zostało przebadanych gruntownie, a niektóre, do tej pory, nie zostały podjęte. W tym kontekście w szczególności wybija się wątek kultury handlowej – jak dotąd jedynie sygnalizowany (w szczególności: Dzieje Mazowsza do 1526 roku, red. H. Samsonowicz 2006). Na zagadnienie to składa się szereg istotnych problemów jak uwarunkowania ustrojowe, prawne, kulturowe, etyczne czy polityczne pracy kupców mazowieckich. Do tak podstawowych obszarów dochodzi również pytanie o sam sposób organizacji handlu przez kupców, w tym najbardziej istotne o powiązania kredytowe, które mówią wiele o praktykach handlowo-ekonomicznych mazowieckich kupców. Baza źródłowa na podstawie, której można odtwarzać powyższe kwestie jest dość obszerna, jednak jednym z ciekawszych materiałów do badań w tym zakresie są testamenty mieszczańskie, a w szczególności kupców-mieszczan. Źródło to, które jest swoistym „rozrachunkiem” osoby spisującej z życiem doczesnym, dostarcza bardzo dużo informacji do badań z zakresu historii kultury materialnej, historii prawa lub też religijności ludzi okresu średniowiecza. Celem niniejszego referatu jest odpowiedź na pytanie: na ile źródło to jest przydatne do badań, w szczególności, nad kształtem kultury handlowej Mazowsza, a także dziejów handlu mazowieckiego w całości? W referacie wykażę, na ile i do jakiego stopnia, badania nad mazowieckimi testamentami przynoszą odpowiedzi na tak kluczowe dla kwestii kultury handlowej pytania, wśród których wymienię: problem charakterystyki środowiska zaangażowanego w handel dalekosiężny na Mazowszu; formacji intelektualne i umiejętności kupców; sposobu w jaki kupcy organizowali swoją działalność handlową (np. spółki handlowe, powiązania kredytowe). Istotnym tematem będzie również miejsce tego źródła w badaniach historycznych oraz podkreślenie możliwych zagrożeń dla badań wynikających ze szczególnego charakteru tych dokumentów. Za bazę źródłową wystąpienia posłuży mi pięć testamentów spisanych pod koniec XV wieku w Płocku (Zbiór dokumentów i listów miasta Płocka. T. 1, 1065-1495, wyd. S. M. Szacherska, Warszawa 1975, s. 352-354; 359-365), które skonfrontuję z przedstawioną wyżej problematyką.

keywords *słowa kluczowe*

Mazovia, medieval, economic history, wills

Mazowsze, średniowiecze, historia gospodarcza, testamenty

Sebastian Baranowski

literary studies *literaturoznawstwo*

On the possible causes of failure of *Lechus, carmen heroicum* (1745) by Jan Skorski
Komu Jan Skórski zaszedł za skórę, czyli o potencjalnych przyczynach niepowodzenia eposu "Lechus, carmen heroicum" (1745)

Despite the fact that the Latin epic poetry of the Polish Baroque is not widely known today, it occupies an important place in the literary landscape of our region. Within the group of epic poems of the era, there was a constant lack of a complete work that would fully realise the founding myth of Poland. As a major attempt to fill this gap, scholars most often cite Maciej Kazimierz Sarbiewski's "Lechias", a work whose creation was quickly interrupted by the author's death in 1640. It was not until more than a century later, in 1745, that a proper epic poem on this theme, "Lechus, carmen heroicum" by the Jesuit Jan Skorski (vel Skórski), was published. It is 12 books long, written in accordance with the rules of poetic art and from the Sarmatian point of view, but it did not make much of a mark on the consciousness of readers and scholars of the following centuries, let alone become a national epic, despite the author's aspirations.

In my lecture, I will attempt to answer the question of why this was so. I will do so by outlining a concise picture of Polish-Latin Baroque epic poetry, naming the aesthetic changes between the Baroque and Enlightenment eras, characterising the main features of Jan Skorski's work, and finally by placing the poem in the light of the needs and abilities of readers and scholars from the time of its publication up to the present day.

Pomimo faktu, że łacińska epika polskiego baroku nie jest dziś powszechnie znana, zajmuje ona ważne miejsce w krajobrazie ówczesnej literatury naszego regionu. W gronie poematów epickich epoki ustawicznie brakowało pełnego utworu, który realizowałby mit założycielski Polski. Jako główną próbę wypełnienia tej luki badacze najczęściej podają "Lechiadę" Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, dzieło, którego powstawanie szybko przerwała śmierć autora w 1640 roku. Dopiero przeszło sto lat później, w 1745 roku, ukazał się par excellence epos o tej tematyce pt. "Lechus, carmen heroicum" autorstwa jezuita Jana Skorskiego (vel Skórskiego). Liczący 12 ksiąg, napisany zgodnie z prawidłami sztuki poetyckiej i według linii myśli sarmackiej, nie wycisnął jednak większego piętna na świadomości czytelników i badaczy kolejnych wieków, ani tym bardziej, pomimo aspiracji autora, nie został mianowany epopeją narodową.

W swoim referacie podejmę próbę odpowiedzi na pytanie, dlaczego tak się stało. Postaram się tego dokonać poprzez zwięzłe nakreślenie obrazu polsko-łacińskiej epiki barokowej, nazwanie zmian estetycznych między epokami baroku i oświecenia, scharakteryzowanie głównych cech dzieła Jana Skorskiego, a wreszcie przez postawienie poematu w świetle potrzeb i zdolności czytelników i badaczy od momentu jego wydania aż do współczesności.

keywords *słowa kluczowe*

Epic poetry, early modern literature, neolatin literature, sarmatism, Jesuits

Epika, barok, pradzieje Polski, sarmatyzm, literatura nowołacińska

Tomasz Barszcz

arts studies *nauki o sztuce*

Structural and semantic analysis of a musical work on the example of Ludomir Różycki's operatic output *Analiza strukturalna i semantyczna dzieła muzycznego na przykładzie twórczości operowej Ludomira Różyckiego*

Born in 1883 and died in 1953, Ludomir Różycki studied with the German composer Engelbert Humperdinck (author of the opera *Hänsel und Gretel*) at the Akademie der Künste in Berlin in years 1905–1907. Probably less known today than his contemporary Polish composer Karol Szymanowski (mystery opera *Król Roger*), Różycki founded with him as well as with other composers – Grzegorz Fitelberg and Apolinary Szeluto – the Young Poland, an informal movement of young composers. This group, created in 1905, was formed around the influence of late romanticism from Wagner and Strauss but was also close to the Group of Five movement formed by Russian composers Mussorgsky, Borodin and Rimsky-Korsakov. The ambition of Young Poland was to bring Polish music into modernity. Różycki is best known for his symphonic poems and operas. He wrote, in general, seven operatic works: *Bolesław Śmiały* (*Bolesław the Bold* – Warsaw 1909), *Meduza* (*Medusa* – Lwów [Lviv / Lemberg] 1912), *Eros i Psyche* (*Eros and Psyche* – 1917), *Casanova* (Warsaw 1923), *Beatrix Cenci* (Warsaw 1927), *Młyn diabelski* (*Diabolical Bustle* – Poznań [Posen] 1931) and the last, unfinished and epigonic *Pani Walewska* (*Mrs. Walewska* – written in 1930s). His most important and recognizable opera – *Eros i Psyche* – has its world premiere in Breslau (Wrocław) in 1917 with a German-language libretto. Later that year the opera was performed in Mannheim, Bremen, Posen / Poznań, Stuttgart and – in 1918 – in The Warsaw Grand Theatre (with Polish-language libretto). The study of operatic works requires looking at them from both a musicological and literary perspective. In my speech, I will present the methodology that I plan to use when writing my doctoral thesis. It will be a structural and semantic analysis of a musical work developed by the prominent German musicologist Constantin Floros (whose works was pioneering towards Joseph Kerman's studies and towards whole trend in research called new musicology). In the case of opera, musical semantics is even more important due to the additional clarification of the meaning of the work in the form of text. So I will focus primarily on the musical (score) and verbal (libretto) layers. I will examine the changes in the musical language of these operas based on such elements as harmony and (extended) tonality, facture and instrumentation of the orchestra, the type of melody and its shaping, the principles of dramaturgy and form construction, and the role of the orchestra, arias (songs), ensemble scenes and choirs. This will allow us to try to characterize Różycki's musical language against the background of the entire era. I will also focus on verbal-musical connections and enrich the analysis by treating the operatic works of this composer as *document humain* or *fait social* – in accordance with the meaning given to these concepts by Émile Durkheim.

Urodzony w 1883 roku i zmarły w 1953, Ludomir Różycki w młodości studiował u niemieckiego kompozytora Engelberta Humperdincka (twórcy opery *Hänsel und Gretel*) w berlińskiej Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w latach 1905–1907. Prawdopodobnie mniej znany niż o rok starszy od niego Karol Szymanowski (autor opery-misterium *Król Roger*), Różycki założył razem z nim oraz Grzegorzem Fitelbergiem i Apolinarym Szelutą Spółkę Nakładową Młodych Kompozytorów Polskich, znaną również jako „Młoda Polska w muzyce”. Grupa, uformowana w 1905 roku, powstała pod wpływem inspiracji muzyką niemiecką późnego romantyzmu (przede wszystkim dziełami Richarda Wagnera i Richarda Straussa) oraz rosyjskiej tzw. Potężnej Gromadki (w skład której

wchodzili m.in. tacy kompozytorzy jak Modest Musorgski, Nikołaj Rimski-Korsakow czy Aleksandr Borodin). Ambicją i zadaniem Młodej Polski w muzyce było wyrwanie muzyki polskiej z zastoju i skierowanie ją na tory nowoczesnej muzyki europejskiej. W obszernej twórczości Różyckiego najważniejsze miejsca zajmują poematy symfoniczne oraz opery. Tych drugich na przestrzeni swojego życia skomponował on siedem – są to kolejno: Bolesław Śmiały (prapremiera – Warszawa 1909 rok), Meduza (Lwów 1912), Eros i Psyche (1917), Casanova (Warszawa, 1923), Beatrix Cenci (Warszawa 1927), Młyn diabelski (Poznań 1931) oraz ostatnia, niedokończona i epigońska już Pani Walewska (pisana w latach 30. XX wieku). Najbardziej znana i najlepiej rozpoznawalna opera Różyckiego, Eros i Psyche, miała światową prapremierę w Breslau (Wrocławiu) w niemieckojęzycznej wersji libretta. Tego samego roku została wystawiona w Mannheimie, Breście, Poznaniu (ówcześnie: Posen) i Stuttgarcie. W 1918 roku wystawił ją Teatr Wielki w Warszawie z polskojęzycznym librettem. Badanie dzieł operowych wymaga spojrzenia na nie z perspektywy zarówno muzykologicznej, jak i literaturoznawczej. W swoim wystąpieniu zaprezentuję metodologię, którą planuję posłużyć się w trakcie pisania pracy doktorskiej. Będzie nią – wypracowana przez wybitnego niemieckiego muzykologa Constantina Florosa (prekursorskiego wobec prac Josepha Kermana i integralnego nurtu tzw. new musicology) – analiza strukturalna i semantyczna dzieła muzycznego. W przypadku opery semantyka muzyczna jest tym bardziej istotna ze względu na dodatkowe dookreślenie wymowy utworu w postaci tekstu. Skupię się więc przede wszystkim na warstwie muzycznej (partytura) i słownej (libretto). Będę badał przemiany języka muzycznego tych oper na podstawie takich elementów, jak harmonika i (rozszerzona) tonalność, faktura i instrumentacja orkiestry, rodzaj melodyki i jej kształtowania, zasady dramaturgii i konstrukcji formy oraz rola orkiestry, arii (pieśni), scen zespołowych czy chórów. To pozwoli na próbę scharakteryzowania języka muzycznego Różyckiego na tle całej epoki. Skupię się również na powiązaniach słowno-muzycznych. Analizę wzbogacę postrzeganiem dzieł operowych tego kompozytora jako document humain czy fait social – zgodnie z sensem, jak nadał tym pojęciom Émile Durkheim.

keywords *słowa kluczowe*

Ludomir Różycki, opera, modernism, structural analysis, semantic analysis, verbal-musical connections

Ludomir Różycki, opera, modernizm, analiza strukturalna, analiza semantyczna, związki słowno-muzyczne

Maciej Bochenek

linguistics *językoznawstwo*

Ways to optimize the eye-tracker keyboard *Sposoby optymalizacji klawiatury eye-trackera*

The speech will deal with methods of improving communication via an eye-tracker's keyboard. Firstly, the problem with using the technology will be demonstrated. Next, we will discuss solutions that have already been implemented. Lastly, we shall talk about methods not yet used, yet speculated to have the potential to facilitate communication using one's eyes.

Wystąpienie będzie dotyczyło sposobów, w jakie można przyspieszyć komunikację przy użyciu eye-trackera. Na początku przedstawiony będzie problem, z jakim mierzą się osoby korzystające z tej technologii; pacjenci zmuszeni do komunikacji klawiaturą odczytującą ruchy gałek ocznych często nie mają dużego wyboru i muszą polegać na układzie klawiatury QWERTY, który został zaprojektowany jeszcze w erze maszyn do pisania, aby jak najbardziej spowolnić pisanie w celu uniknięcia zacinań się mechanizmu. Popularną alternatywą jest komunikacja obrazkowa lub ideograficzna, która pozwala na szybsze nadawanie komunikatu, jednak znacznie ogranicza możliwości wypowiedzi i wymaga wielu, często kilkudziesięciu tysięcy, obrazków do komunikacji. Następnie omówione będą dotychczas wymyślone rozwiązania; wśród nich znajdują się układy probabilistyczne, gdzie litery występują tym bliżej siebie, im częściej odpowiadające im fonemy występują koło siebie w mowie, a także klawiatury, które grupują kilka klawiszy w jeden większy. Potem zaproponowane zostaną metody jeszcze nie sprawdzone empirycznie, a mające potencjał poprawić sytuację osób potrzebujących eye-trackera; po pierwsze, wzbogacenie istniejących klawiatur o najpowszechniej występujące w języku ciągi dwuelementowe. Po drugie, wygenerowanie korpusu ciągów zgodnych z fonotaktyką języka polskiego, a niekoniecznie mających przypisane znaczenie, aby na nich oprzeć projekt klawiatury.

keywords *słowa kluczowe*

eye-tracker, optimization, alternative communication, augmentative communication

eye-tracker, optymalizacja, komunikacja alternatywna, komunikacja wspomagająca

Alicja Budzyńska

literary studies *literaturoznawstwo*

Methodological aspects of analyzing working class images in Polish literature after 1989 *Metodologiczne aspekty analizy obrazów klasy ludowej w polskiej literaturze po 1989 roku*

Methodological aspects of the analysis of images of the working class in Polish literature after 1989 will be the subject of this presentation. The concept of social classes, associated with the period of the Polish People's Republic, was largely abandoned by literary scholars after the transformation. However, this does not mean that characters like workers, farmers, service sector employees, and the unemployed disappeared from the pages of novels and stories. The transformation of the nineties, the introduction of the capitalist system, and the emergence of the middle class led to a renewed class division in literature. Images of the working class produced in literature thus become representations of the middle class or self-representations.

The research tool that I would like to focus on during the presentation is social theory related to class division. The categories proposed by P. Bourdieu (distinction, types of capital, habitus, domination) and his proposed class division are of particular importance. I will discuss the challenges and opportunities associated with translating Bourdieu's theory into the Polish context of literary studies. Questions and issues that I would like to address during the presentation include:

How can Bourdieu's characterization of social classes be useful in the analysis of literary texts?
How can Bourdieu's proposed categories, such as habitus, cultural, economic, and social capital, and distinction be used in analyzing the ways in which literary characters are created?
How can Bourdieu's insights on language and its role in class division be applied to the linguistic layer of literary texts (the narrator's position and the use of language by characters)?
Finally, what factors should be considered when applying findings about French society in the second half of the 20th century to the literary images of societies in other countries, particularly in Polish literature (starting from the assumptions adopted by Polish sociologists using Bourdieu's theory to study Polish society, e.g., Gdula and Sadura 2012)?

Wystąpienie dotyczy będzie metodologicznych aspektów analizy obrazów klasy ludowej w polskiej literaturze po 1989 roku. Pojęcie klas społecznych, kojarzące się z okresem PRL-u, zostało w dużym stopniu porzucone przez literaturoznawców po transformacji. Nie znaczy to jednak, że z kart powieści i opowiadań zniknęli bohaterowie: robotnicy, rolnicy, pracownicy sektora usług, bezrobotni. Transformacja lat dziewięćdziesiątych, wprowadzony system kapitalistyczny i narodziny klasy średniej wpłynęły na to, że podział klasowy zaistniał w literaturze na nowo. Wytwarzane wizerunki klasy ludowej stają się więc wyobrażeniami klasy średniej lub autoreprezentacjami.

Narzędziem badawczym, na którym chciałabym się skupić podczas wystąpienia, będzie teoria społeczna związana z podziałem klasowym. Szczególne znaczenie mają w niej kategorie zaproponowane przez P. Bourdieu (dystynkcja, rodzaje kapitałów, habitus, dominacja) i proponowany przez niego podział klasowy. Omówię wyzwania i szanse związane z przełożeniem teorii Bourdieu na polski kontekst badań literaturoznawczych. Pytania i problemy, które chciałabym poruszyć podczas wystąpienia:

W jaki sposób charakterystyka klas społecznych zarysowana przez Bourdieu może być użyteczna w badaniach tekstu literackiego?

W jaki sposób kategorie proponowane przez Bourdieu, takie jak: habitus, kapitały kulturowy, ekonomiczny, społeczny, dystynkcja mogą być wykorzystywane przy analizie sposobów kreowania bohaterów literackich?

Jak rozpoznania Bourdieu na temat języka i jego roli w podziale klasowym można odnieść do językowej warstwy tekstów literackich (pozycji narratora i wykorzystywania języka przez bohaterów)?

I wreszcie: Co należy uwzględnić w przenoszeniu ustaleń na temat francuskiego społeczeństwa drugiej połowy XX wieku na obszar literackich obrazów społeczeństw innych krajów, w szczególności w polskiej literaturze (punktem wyjścia będą założenia przyjęte przez polskich socjologów wykorzystujących teorię Bourdieu do badań polskiego społeczeństwa np. Gdula i Sadura 2012)?

keywords *słowa kluczowe*

working class, Polish literature, Pierre Bourdieu

literatura najnowsza, klasy, Pierre Bourdieu

Albert Byrski

history *historia*

Lexicon of concepts of Lithuanian political discourse of XVI-XVII centuries: historiography, conceptual analysis, new perspectives *Leksykon pojęć litewskiego dyskursu politycznego XVI-XVII wieku: historiografia, analiza pojęciowa, nowe perspektywy*

The paper aims to provide a conceptual analysis of political discourse in the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th-17th centuries, and to present this issue in the existing body of historiography. Thus, I intend to present new research perspectives embedded in the methodology of historical sociolinguistics, which will not only reconstruct the lexicon of concepts, but also enable a more in-depth and nuanced reconstruction of the Lithuanian political language of the early modern era. Above all, I intend to use macro-sociolinguistic aspects that will aim to study language use, developed by individual language users, embedded in the socio-historical context in which these language users function and do not understand it only in terms of communication, but also as conscious or unconscious acts of social identity and distinctiveness.

Previous research addressing the subject of political discourse and the concepts inherent in this discourse in the Polish-Lithuanian Commonwealth has mainly focused on traditional analysis of political speech, seldom harnessing the potential of other disciplines. This led to the omission of important issues as users' choice of language, changes under the influence of language contact, code-mixing and code-switching. This has resulted in a very limited body of historiography providing insight into the system of concepts, nevertheless, offering a good starting point for further research.

In my paper, I will try to answer some key questions: what concepts have been analyzed in historiography to date? Which of the proposed terms can be applied to Lithuanian political discourse? How can we expand the existing lexicon of terms on the basis of preliminary studies of the dietines acts from the territories of the Grand Duchy of Lithuania? In what languages did each term appear in Lithuanian political discourse? What research methods from the field of historical sociolinguistics will shed new light on the research? Answering these questions is key to creating a lexicon of terms in Lithuanian political discourse of the 16th and 17th centuries, providing a starting point for further analysis.

Celem referatu będzie analiza pojęciowa dyskursu politycznego w Wielkim Księstwie Litewskim i całej Rzeczypospolitej w XVI-XVII wieku oraz zaprezentowanie tej problematyki w dotychczasowym dorobku historiografii. Tym samym zamierzam przedstawić nowe perspektywy badawcze osadzone w metodologii socjolingwistyki historycznej, które pozwolą nie tylko odtworzyć leksykon pojęć, ale również dokonać bardziej pogłębionej i zniuansowanej rekonstrukcji litewskiego języka politycznego epoki wczesnonowożytnej. Przede wszystkim zamierzam wykorzystać aspekty makrosocjolingwistyczne, które będą miały na celu badanie użycia języka, wypracowanego przez poszczególnych użytkowników języka, osadzonego w społeczno-historycznym kontekście, w którym ci użytkownicy języka funkcjonują i nie rozumieją go tylko w kategoriach komunikacji, ale także jako świadome lub nieświadome akty tożsamości i odrębności społecznej.

Dotychczasowe badania podejmujące tematykę dyskursu politycznego oraz właściwych temu dyskursowi pojęć w Rzeczypospolitej Obojga Narodów skupiały się głównie na tradycyjnej analizie wypowiedzi politycznych, rzadko wykorzystując możliwości innych dyscyplin. Skutkiem tego było pomijanie tak ważnych zagadnień jak: wybór języka przez użytkowników, zmiany pod wpływem kontaktu językowego, czy też łączenie kodów językowych. Spowodowało to, że mamy do dyspozycji bardzo niewielki dorobek historiografii dający wgląd w system pojęć, jednakże stanowiący dobry punkt zaczepienia do dalszych badań.

W swoim referacie postaram odpowiedzieć się na kilka kluczowych pytań: jakie pojęcia były

przedmiotem analizy w dotychczasowej historiografii? Które z proponowanych terminów można odnieść do litewskiego dyskursu politycznego? Jak dotychczasowy leksykon pojęć możemy poszerzyć na podstawie wstępnych badań akt sejmikowych z terenów Wielkiego Księstwa Litewskiego? W jakich językach występowały poszczególne terminy w litewskim dyskursie politycznym? Jakie metody badawcze z zakresu socjolingwistyki historycznej rzucają nowe światło na badania? Odpowiedzenie na te pytania jest kluczowym elementem dla stworzenia leksykonu pojęć litewskiego dyskursu politycznego XVI-XVII wieku, który stanowi punkt wyjściowy do dalszej analizy.

keywords *słowa kluczowe*

Grand Duchy of Lithuania, political discourse, historiography, conceptual analysis, political language

Wielkie Księstwo Litewskie, dyskurs polityczny, język polityczny, leksykon pojęć politycznych, socjolingwistyka historyczna, historiografia

Karolina Czerkas

linguistics *językoznawstwo*

Multimodal metaphors in selected animated movies *Metafory multimodalne w wybranych filmach animowanych*

Visual culture is the main context of today's communication, and as a result, there is a growing academic interest in multimodal metaphor, of which imagery is an important element (Forceville 2016). According to Lakoff and Johnson's (1980) conceptual theory of metaphor, metaphor is a phenomenon primarily occurring at the level of thought and action, and therefore permeates communication on not only a linguistic, but also a visual or multimodal dimension. In the talk, I will present the theory of multimodal metaphors, based on the research of Charles Forceville, Carmen Hannibal and Maria Ortiz, among others. Using selected animated films such as Frozen, Up and WALL-E as examples, I will discuss what functions multimodal metaphors have in such cultural texts, how they relate to universal sensory experiences, and how primary metaphors are revealed in the movie medium. Such multimodal analyses of films, both live-action and animated, are increasingly the focus of foreign researchers. In Poland, this topic has only recently appeared in scholarly texts, thanks in part to the work of Boguslaw Skowronek, author of a comprehensive monograph on language in film and mediolinguistics (Skowronek 2020), which I will also mention in the course of the presentation. In the mentioned work, Skowronek shows that the language of a film consists not only of dialogues, but also of images, stage design techniques, music, colors, light, camera

movements, etc. During the talk, I will also raise the issues of conceptualization in cognitive linguistics (Langacker 2009) and the role of image schemas in the conceptual theory of metaphor (Grady 2005). The speech also aims to consider how multimodal metaphors affect the meaning of selected animations.

Kultura wizualna stanowi główny kontekst współczesnej komunikacji, w związku z czym w nauce można zauważyć rosnące zainteresowanie metaforą multimodalną, której ważnym elementem jest obraz (Forceville 2016). Według konceptualnej teorii metafory Lakoffa i Johnsona (1980) metafora jest zjawiskiem prymarnie zachodzącym na poziomie myśli i działania, dlatego przenika komunikację na płaszczyźnie nie tylko językowej, lecz także wizualnej czy multimodalnej. W referacie przedstawię teorię metafor multimodalnych, opierając się na badaniach m.in. Charlesa Forceville'a, Carmen Hannibal i Marii Ortiz. Na przykładzie wybranych animacji, takich jak Kraina lodu, Odłot czy WALL-E, omówię, jakie funkcje pełnią metafory multimodalne w tego rodzaju tekstach kultury, jak odnoszą się one do uniwersalnych doświadczeń zmysłowych oraz w jaki sposób w filmowym medium objawiają się metafory prymarne. Tego rodzaju analizy multimodalne filmów, zarówno aktorskich, jak i animowanych, coraz częściej stanowią obiekt zainteresowania zagranicznych badaczy. W Polsce temat ten dopiero od niedawna pojawia się w tekstach naukowych, m.in. dzięki pracom Bogusława Skowronka, autora obszernej monografii poświęconej językowi w filmie oraz mediolingwistyce (Skowronek 2020), o której także wspomnę w trakcie referatu. Skowronek we wspomnianej pracy pokazuje, że na język filmu składają się nie tylko dialogi, lecz także obraz, techniki scenograficzne, muzyka, kolory, światło, ruchy kamery itp. Podczas wystąpienia poruszę też zagadnienia konceptualizacji w językoznawstwie kognitywnym (Langacker 2009) i roli schematów obrazowych w konceptualnej teorii metafory (Grady 2005). Celem wystąpienia jest także zastanowienie się nad tym, jak metafory multimodalne wpływają na znaczenie wybranych animacji.

keywords *słowa kluczowe*

multimodal metaphor, animated movie, mediolinguistics, conceptualisation

metafora multimodalna, film animowany, konceptualizacja, mediolingwistyka

Michalina Czerwońska

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Unblurring What Matters: A New Materialist Approach to Cinema

Is cinema always necessarily anthropocentric? How could one approach it more holistically? Can cinematic environments function as fully-fledged, agential characters? Karen Barad together with other acclaimed new materialists urges us to leave behind what they see as an artificial distinction between word and matter, and let our theory and practice mirror (or rather diffract) this feature of reality. In an effort to move away from a representationalist approach to cinema, my project aims to unblur the backgrounds of films, both in the sense of attending to that which often serves as the backdrop of on-screen action, namely environments or landscapes, and by including in the analysis all the non-film-world agents of reality that act in the process of construction of a cinematic work. Useful for such a comprehensive analysis of films is the process-relational model of cinema as an anthrobiogeomorphic machine developed by Adrian Ivakhiv. His theory allows for a broadened

inquiry which spreads over the many levels of cinema. Ivakhiv includes three major categories in his method of research: the film-earth relationship, the cinematic experience, and finally the film world itself. He elaborates on this triad by dividing each of these elements into further threes. When it comes to the film-earth relationship, he follows Guattari in discussing the material, the social and the mental/perceptual dimensions of the film's relation to reality. Ivakhiv uses Peirce to analyze the cinematic experience and follows him in discussing its firstness (the affective layer of the spectatorship experience), secondness (the narrativity), and thirdness (exo-referentiality). Finally, Ivakhiv turns his attention to the film-world itself, differentiating between its anthropomorphic, biomorphic and geomorphic elements. Even though this model introduces a certain tendency towards dividing reality into neatly organized, somewhat separate fractions, it nonetheless allows for a certain broadening of the scope of the analytic gaze. My aim is, to use Barad's terminology, to diffract Ivakhiv's categories by reading them through each other, and observing how they mutually constitute each other in the dynamic and non-stable process that is the emergence of a film. What this method hopes to achieve is a doing away with the rule of the human (or human-like) character and a celebration and an upholding of the environments from which they always necessarily emerge and which they shape and call into being in return.

keywords

new materialism, cinema, ecocriticism, eco cinema studies, American studies

Aleksandra Dąbrowska

literary studies *literaturoznawstwo*

In Between Genres: Young Poland Dramatic Fairy Tale *Między gatunkami – młodopolska baśń dramatyczna*

The author aims to explore the unconventional literary-theatrical form known as the dramatic fairy tale. The genre gained significant popularity during the Young Poland period. Between 1890 and 1918, several tens of dramatic fairy tales were created by authors such as Bolesław Leśmian, Jan Kasprówicz, Jerzy Żuławski, and Lucjan Rydel. However, researchers have not yet been able to determine the distinctive characteristics of the genre due to the certain formal and thematic diversity among the dramas belonging to it. The proposed methodological approach by the author involves analysing selected dramas using the theory of interaction and the crossing of genres. Highlighting the hybrid nature of the dramatic fairy tale makes it possible to define the worldview and literary cognition embodied within this form. Such an approach allows us to treat the fairy tale in drama as a kind of an epistemological tool, which constitutes the effect of cross-genre transfer. When the originally oral magical tale entered drama, it became contaminated with genres distinctive of this type, on the one hand with mystery and poetic drama, and on the other hand, with comedy and all its variations. In the presented considerations, the author focuses on the latter developmental line and chooses Lucjan Rydel's "Zaczarowane koło" [1900] (The Enchanted Circle) as the subject of analysis, which is examined in the context of its relationships with farce and commedia dell'arte. The reflections are conducted using appropriate poetological tools: dramatic frame, scene arrangement,

status of reduction, opening/closing of the stage space, mimesis - diegesis relationship, actantial models, metadramatic elements, micro- and macrocosm of the stage. Such a planned process of analysis allows us to determine the function of fairy tales in drama, but above all, to describe the phenomenon of transforming the original genre, filling spaces of indeterminacy, and consequently - adapting it to express current philosophical, social, or metaphysical issues. The study will also briefly characterize the long tradition of mutual relationships between fairy tales and comedy in drama, especially as seen through the prism of works by William Shakespeare (1564-1616) and Juliusz Słowacki (1809-1849), as well as its significance for the development of dramatic art in the interwar period. The analysed works will thus be presented from two research perspectives: poetological and literary-historical.

Autorka chce przybliżyć nietypową formułę literacko-teatralną, jaką jest baśń dramatyczna. Gatunek ten zdobył największą popularność w okresie Młodej Polski. W latach 1890-1918 powstało kilkadziesiąt baśni dramatycznych, które tworzyli m.in. Bolesław Leśmian, Jan Kasprówic, Jerzy Żuławski czy Lucjan Rydel. Do dzisiaj jednak badaczom nie udało się określić cech dystynktywnych gatunku ze względu na duże zróżnicowanie formalne i tematyczne przynależących do niego utworów. Proponowane przez autorkę ujęcie metodologiczne zakłada analizę wybranych dramatów z wykorzystaniem teorii współoddziaływania i krzyżowania gatunków. Uwytklenie hybrydycznej natury baśni dramatycznej pozwoli określić zawarty w tej formule obraz świata i sposób poznania literackiego. Takie podejście pozwala potraktować baśń w dramacie jako swoiste narzędzie epistemologiczne, co stanowi efekt transferu międzyrodzajowego. Gdy pierwotnie oralna bajka magiczna trafiła do dramatu, doszło do kontaminacji z gatunkami charakterystycznymi dla tego rodzaju, a więc z jednej strony z misterium i dramatem poetyckim, zaś z drugiej – z komedią i wszelkimi jej odmianami. W prezentowanych rozważaniach autorka koncentruje się na drugiej linii rozwojowej i obiera za przedmiot badań “Zaczarowane koło”; (1900) Lucjana Rydla, które analizuje w kontekście związków z farsą oraz komedią dell’arte. Analizy przeprowadzane są z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi poetologicznych: rama dramatyczna, układ scen, status redukcji, otwarcie/zamknięcie przestrzeni scenicznej, relacja mimesis – diegesis, modele aktancyjne, elementy metadramatyczne, mikro- i makrokosmos sceniczny. Tak zaplanowany proces analizy pozwala określić funkcję baśni w dramacie, ale przede wszystkim opisać zjawisko przekształcania pierwotnego gatunku, wypełniania obecnych w nim miejsc niedookreślenia, a w konsekwencji – przystosowywania go do wyrażania aktualnych problemów filozoficznych, społecznych czy metafizycznych. W referacie zostanie także krótko scharakteryzowana długa tradycja wzajemnych związków baśni i komedii w dramacie, zwłaszcza ta widziana przez pryzmat utworów Williama Szekspira (1564-1616) oraz Juliusza Słowackiego(1809-1849), a także jej znaczenie dla rozwoju sztuki dramatycznej w dwudziestoleciu międzywojennym. Utwory stanowiące przedmiot analiz zostaną zatem ukazane w dwóch perspektywach badawczych: poetologicznej oraz historycznoliterackiej.

keywords *słowa kluczowe*

Dramatic Fairy Tale, Drama, Genre, Young Poland period

Baśń dramatyczna, dramat, gatunek, Młoda Polska

Aleksandra Deptuła

archeology *archeologia*

Can pottery talk? Methodology of research on gray ware *Czy naczynia ceramiczne mówią? Metodyka badań nad ceramiką szarą w delcie Donu*

The Greek colonization of the northern shores of the Black Sea turned this region into a contact zone of ancient culture with nomadic tribes inhabiting the steppe lands beyond the Black Sea. Tanais, the northernmost center of ancient culture, was uniquely positioned in this area. The period from the 1st century BP to the 1st century AD is exceptionally interesting in the history of Greek colonies in the Bosphorus region. During this time, many changes occurred, particularly noticeable in material culture. One of them is the widespread distribution of a new category of ceramic vessels - gray ware. Researchers associate the increase in the number of such ceramics at sites in the Don Delta with the appearance of representatives of the Sarmatian culture in this region. Another issue is the production of this type of ceramic material not only by the Sarmatians but also by the Meotians inhabiting this region. Attempting to distinguish between Meotian and Sarmatian gray pottery is an essential element of my project. The proposed presentation will focus on the methodology of studying gray ware. Specifically, it will focus on the possibility of attributing the ethnic identity of producers based on ceramic vessels.

Grecka kolonizacja północnych wybrzeży Morza Czarnego sprawiła, że region ten się miejscem spotkania kultury antycznej z zamieszkującymi nadczarnomorskie stopy plemionami koczowniczymi. Wyjątkowe miejsce na obszarze tym zajmowało Tanais, będące najdalej wysuniętym na północ ośrodkiem kultury antycznej. Okres od I w. p.n.e. do I w. n.e. jest niezwykle interesujący w historii kolonii greckich położonych na terenie Bosporu. W okresie tym zachodzi wiele zmian, widocznych szczególnie w kulturze materialnej. Jedną z nich jest szerokie rozprzestrzenienie się nowej kategorii naczyń ceramicznych - ceramiki szarej. Wzrost liczebności ceramiki tego typu na stanowiskach leżących w delcie Donu, przez badaczy wiązane jest z pojawieniem się w regionie tym przedstawicieli kultury sarmackiej. Odrębną kwestią pozostaje produkcja tej kategorii materiału ceramicznego nie tylko przez Sarmatów ale także przez zamieszkujących ten region Meotów. Próba rozróżnienia meockiej i sarmackiej ceramiki szarej jest ważnym elementem mojego projektu. Proponowane wystąpienie dotyczyć będzie metodyki badań nad ceramiką szarą. W szczególności skupi się na temacie możliwości atrybucji etnicznej wytwórców na podstawie naczyń ceramicznych.

keywords *słowa kluczowe*

Gray ware, northern Black Sea littoral, ethnic attribution

Ceramika szara, atrybucja etniczna, Morze Czarne

Maryna Filatova

archeology *archeologia*

Methodology of researching ancient coin finds: specifics of using traditional and modern methods *Metodologia badań znalezisk antycznych monet: specyfika stosowania tradycyjnych i nowoczesnych metod*

When examining Roman coin finds in the territory of Barbaricum, several questions traditionally arise. The primary inquiries remain consistent: How and when did these coins come into possession among the Barbarian tribes? What were the methods of acquisition? How were these coins utilized by barbarians? One approach to uncovering answers is conducting macro- and micro-regional studies, enabling a more detailed examination of the characteristics of numismatic and archaeological finds in various areas.

This presentation centres on the study of ancient coin finds in eastern Ukraine (Dnieper-Donets basin) during the late Roman time and the early Great Migration period. This era is linked with the proliferation of sites of the Chernyakhiv culture in this region. From the mid-3rd to the early 5th century, the Chernyakhiv culture spanned vast territories encompassing southern and eastern Romania, most of Ukraine, and parts of southwestern Russia and Moldova. In eastern Ukraine, Chernyakhiv culture sites emerged in the early 4th century, coinciding with the region's status as an extensive contact zone between Germanic, early Slavic, and nomadic peoples. Ancient coins represent one of the most prevalent categories of Roman imports found at Chernyakhiv culture sites, both within the culture itself and in its eastern environs. Their informational value is immense, serving not only to elucidate internal economic relations in Barbaricum and examine contacts, including trans-regional ones.

A substantial amount of information on coin finds in the study region has been amassed over two centuries, with particularly active collection efforts in the last two decades. Much of this data has already been published and integrated into the scientific discourse. However, the methodological standards of research on these findings vary significantly across different periods and researchers. Consequently, a substantial portion of numismatic finds requires rigorous verification. Furthermore, contemporary methodological principles in numismatics must be applied to study the most recent findings. This presentation will address the principal research methods and verification of numismatic materials, focusing on Roman coin finds from the eastern Ukrainian area. This will encompass conventional humanistic methods and advanced techniques from the realm of digital humanities, including GIS technologies for mapping finds, creating photogrammetric models of select coins, and the development of catalogues and online databases.

Podczas badań znalezisk monet rzymskich na terytorium Barbaricum tradycyjnie pojawia się szereg pytań. Główne z nich pozostają niezmiennie. Jak i kiedy monety te pojawiły się wśród plemion barbarzyńskich? Jakie były sposoby ich pozyskiwania? W jaki sposób monety te były wykorzystywane w środowisku barbarzyńców? Jednym ze sposobów znalezienia tych odpowiedzi jest przeprowadzenie badań makro- i mikroregionalnych, które pozwalają bardziej szczegółowo zbadać pewne cechy charakterystyczne dla znalezisk numizmatycznych i archeologicznych zlokalizowanych na różnych obszarach.

Niniejsza prezentacja koncentruje się na badaniach znalezisk monet antycznych we wschodniej Ukrainie (dorzecze Dniepru i Donca) w późnym okresie rzymskim i na początku wędrówek ludów. Okres ten wiąże się z rozprzestrzenianiem się w tym regionie stanowisk kultury czerniachwskiej, która od połowy III do początku V wieku obejmowała rozległe obszary południowej i wschodniej Rumunii, większość terytorium Ukrainy oraz części południowo-zachodniej Rosji i Mołdawii. Na wschodzie Ukrainy stanowiska kultury czerniachwskiej pojawiły się na początku IV wieku, kiedy to region ten był rozległym obszarem kontaktów między ludami germańskimi, wczesnosłowiańskimi i

koczowniczymi. Starożytne monety są jedną z najczęstszych kategorii rzymskich importów znalezionych na stanowiskach kultury czerniachwskiej, zarówno w całej kulturze, jak i na jej wschodnim obszarze. Ich potencjał informacyjny jest ogromny, ponieważ są one źródłem nie tylko do badania wewnętrznych relacji gospodarczych w Barbaricum, ale także do badania kontaktów, w tym ponadregionalnych.

Obecnie istnieje duża ilość informacji na temat znalezisk monet w badanym regionie, gromadzona przez ponad dwa stulecia, w tym najaktywniej w ostatnie dwie dekady. Wiele z nich zostało już opublikowanych i włączonych do obiegu naukowego. Jednak poziom metodologiczny badań nad tymi znaleziskami w różnych okresach i przez różnych naukowców jest bardzo zróżnicowany. Doprowadziło to do sytuacji, w której zdecydowana większość znalezisk numizmatycznych podlega rzetelnej weryfikacji. Co więcej, najnowsze znaleziska z ostatnich lat muszą być badane przy użyciu nowoczesnych zasad metodologicznych w numizmatyce. W niniejszej prezentacji omówię główne metody badań i weryfikacji materiałów numizmatycznych na przykładzie znalezisk monet rzymskich z obszaru wschodniej Ukrainy. Obejmie to zarówno ogólne, jak i tradycyjne metody humanistyczne, ale przede wszystkim nowoczesne techniki z zakresu humanistyki cyfrowej, takie jak technologie GIS do mapowania znalezisk, tworzenia fotogrametrycznych modeli niektórych monet, tworzenia katalogów i internetowych baz danych.

keywords *słowa kluczowe*

antique coins, Barbaricum, Eastern Ukraine

monety antyczne, Barbaricum, Ukraina Wschodnia

Kamil Frankowski

linguistics *językoznawstwo*

Multimodal strategies for creating fear in Polish and German migration discourse. Comparative analysis of memes and election posters of selected parties *Multimodalne strategie kreowania strachu w polskim i niemieckim dyskursie migracyjnym. Porównawcza analiza memów i plakatów wyborczych partii*

The analysis of multimodal phenomena is becoming increasingly popular in linguistic studies of discourse. This means that it is necessary to study the interplay of various semiotic codes. The role of language, which has a primary role in giving meaning, should not be ignored. Nevertheless, multimodality decentralizes its function. The presentation aims to present the multimodal strategies/practices used by the sender to create fear in the migration crisis. It should be emphasized that the phenomenon of migration is no longer a taboo topic in German and Polish political discourse, and is not one of the problems that will disappear in contemporary European politics. The comparative discourse analysis will cover memes and election posters ("comment" posters) of representatives and supporters of two far-right parties, AfD (Alternative für Deutschland) and the Confederation of Freedom and Independence. The collected materials allow us to put forward the thesis that the analysis of the extensive corpus will show differences in linguistic means and discursive strategies used to create the world of the sender, depending on the socio-political context (Poland vs. Germany). During my presentation, I will introduce the most important German schools

of discourse that had a leading influence on the development of research on multimodal discourse in Polish linguistics. I will also show my proposal for interpreting visual-verbal texts. The topic is interdisciplinary - the research should use the tools provided by mediallynguistics and discourse linguistics. The proposed topic of the doctoral dissertation suggests taking into account methods used in social sciences, such as political science or psychology, which allow for a more detailed examination of the socio-political context.

Analiza zjawisk multimodalnych staje się coraz bardziej popularna w lingwistycznych badaniach nad dyskursem. Oznacza to konieczność badania współgrania ze sobą różnych kodów semiotycznych. Nie należy pominąć przy tym roli języka, który ma nadrzędną rolę w nadawaniu znaczenia. Mimo to, multimodalność decentralizuje jego funkcję. Wystąpienie ma na celu przybliżenie multimodalnych strategii/praktyk, jakimi posługuje się nadawca w celu wytworzenia strachu w kryzysie migracyjnym. Należy podkreślić, że zjawisko migracji nie jest już tematem tabu w politycznym dyskursie niemieckim jak i polskim, a także nie należy do problemów, które znikną we współczesnej polityce europejskiej. Porównawczej analizie dyskursu będą podlegać memy oraz plakaty wyborcze (plakaty "komentujące") reprezentantów i zwolenników dwóch skrajnie prawicowych partii AfD (Alternative für Deutschland) i Konfederacji Wolność i Niepodległość. Zebrane dotychczas materiały pozwalają postawić tezę, że analiza obszernego korpusu wykaże zróżnicowanie środków językowych oraz strategii dyskursywnych, służących kreowaniu świata nadawcy w zależności od kontekstu społeczno-politycznego (Polska vs. Niemcy). Podczas referatu przedstawię najważniejsze niemieckie szkoły dyskursu, które miały wiodący wpływ na rozwój badań nad dyskursem multimodalnym w polskich pracach językoznawczych. Pokażę również własną propozycję interpretowania tekstów wizualno-werbalnych. Temat ma charakter interdyscyplinarny – w badaniu należy wykorzystać narzędzia, jakie dostarcza nam mediolingwistyka i lingwistyka dyskursu. Proponowany temat rozprawy doktorskiej sugeruje wzięcia pod uwagę metody stosowane w naukach społecznych tj. politologia czy psychologia, które pozwalają na dokładniejsze zbadanie kontekstu społeczno-politycznego.

keywords *słowa kluczowe*

Multimodality, populism, migration discourse, media discourse, fear, hate speech, stereotyping

Multimodalność, populizm, dyskurs migracyjny, dyskurs medialny, strach, mowa nienawiści, stereotypizacja

Olga Gajek

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Circus Freaks, Inbred Mutants, and Monstrous Pregnancies: 'Weird' Bodies On Screen

The goal of the presentation is to investigate how disability, old age, body deformities and illness are portrayed visually and discursively in audiovisual media. By analyzing texts that depict non-normative human bodies I'll show how they contribute to the bias-creating discourses of physical ability. The main theories I'll use as methodological tools are going to be biopolitics, disability studies, mad studies, and animal studies. Disability, old age, and illness, all tend to be monsterized and

pathologized. Any depicted non-normative body and mind qualities function as a discursive measure to terrify, disgust, shock, and disturb. The main focus of my presentation is the horror film. However, I will also include a comparison of horror and other genres, as well as media presence. While non-normative bodies are usually debilitated in public discourse and popular culture, the disabled in horror/crime/thriller are often seen as super-human, possessing animalistic strength and physical durability. The disabled in the horror genre are often morally evil, physically animalistic, and politically inferior. From freakshows to pregnancy horror, non-normativity on screen varies in depictions and tropes. The antagonizing narrative surrounding the abnormal seems to be prevalent, and worth a critical intervention.

Some of the texts I would like to analyze include: *Barbarian* (2022), *Basket Case* (1982), *Bed Rest* (2022), *Criminal Minds* (2005-), *Freaks* (1932), *Rosemary's Baby* (1968), *The Texas Chain Saw Massacre* (1974), *The X Files* (1993-2018), *Wrong Turn* (2003), *X* (2022).

keywords

Body, disability, non-normative, horror, monster

Victoria Gerasimova

history *historia*

Going Digital: Is a Database a Viable Approach for Studying Religious Conversions from a Historical Perspective

In my doctoral project, I focus on exploring religious conversions from Judaism to Christianity within the territory of the Polish Kingdom during the latter half of the 19th century. This project is the first comprehensive study of Jewish religious conversion to Christianity in the Kingdom of Poland. It explores the implementation of confessional policies during the administrative unification of Polish lands within the Russian Empire after the January Uprising in 1863. The project aims to investigate imperial laws and social practices regarding religious diversity, with a specific focus on the regulation of conversions from Judaism.

My research combines classical and digital research methods. The second stage focuses on the prosopography of Jewish converts, addressing the limitations of existing data in the Russian Empire, particularly in the Kingdom of Poland. Previous studies heavily relied on Jeske-Choiński's publications, but recently Żurek-Huszcz has highlighted their incompleteness and inaccuracies, pointing to the need to verify the data. The project aims to validate and enrich this data using imperial records from Polish archives. These standardized documents provide valuable socio-demographic insights into the individuals involved in the conversion process, facilitated through a relational database in MySQL Workbench.

Although my dissertation is a historical study based on specific historical sources, in my presentation, I would like to discuss the broader issue of the applicability and necessity of using databases in studying religious conversions across various historical periods. I will illustrate this by examining

conversions from Judaism to Christianity in the Polish Kingdom during the second half of the 19th century.

keywords *słowa kluczowe*

Digital Humanities, database, prosopography, Jews, Kingdom of Poland

Adrianna Glegoła

linguistics *językoznawstwo*

Text adaptations and translation into Polish Sign Language (PJM) vs. providing communication access for Deaf people *Adaptacje tekstowe i tłumaczenie na polski język migowy (PJM) a zapewnianie osobom głuchym dostępności komunikacyjnej*

Written text surrounds us from everywhere, both on paper and electronic, such as books, online publications, and subtitles on television or streaming platforms. Barriers and difficulties in the reception of text can be literary language, so that people with special needs are deprived of exposure to a large part of the national culture (Lektury Dostępne 2020). Written text, although it appears perceptually accessible to deaf people, is often not understandable. This is because Polish is the second or third language learned by Deaf people (Kotowicz 2013). The presentation aims to provide an overview of how the type and form of communication (in the form of adapted text - e.g., easy to read and understand text (ETR), plain language text, in the form of translation into Polish sign language (PJM) and their compilation) affect the level of text comprehension and assimilation of content by Deaf. In addition, the research methods and strategies used in conducting this study will be discussed, both quantitative methods (including those based on reading comprehension tests) and qualitative methods (including interviews, and analysis of verbal/linguistic statements about the content memorized from the texts read).

Tekst pisany otacza nas zewsząd, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej, w postaci np. książek, publikacji internetowych, jak i napisów w telewizji lub na platformach streamingowych. Bariery i trudności w odbiorze tekstu może stanowić język literacki, przez co osoby ze specjalnymi potrzebami są pozbawione obcowania z dużym fragmentem kultury narodowej (Lektury dostępne 2020). Tekst pisany, mimo iż wydaje się percepcyjnie dostępny dla osób głuchych, często bywa niezrozumiały. Dzieje się tak, gdyż język polski jest drugim lub trzecim językiem nabywanym przez g/Głuchych (Kotowicz 2013). Wystąpienie ma na celu przybliżenie w jaki sposób rodzaj i forma przekazu (w formie tekstu zaadaptowanego – np. tekstu easy to read and understand (ETR), tekstu uproszczonego, w formie tłumaczenia na polski język migowy (PJM) oraz ich kompilacji) wpływają na poziom zrozumienia tekstu oraz przyswajania treści przez g/Głuchych. Ponadto zostaną omówione metody i strategie badawcze wykorzystywane podczas przeprowadzania tego badania, zarówno metody ilościowe (m.in. oparte na testach czytania ze zrozumieniem), jak i jakościowe (m.in. wywiady, analizy wypowiedzi słownych/migowych na temat treści zapamiętanych z czytanych tekstów).

keywords *słowa kluczowe*

text adaptations, translation, plain language, ETR text, quantitative methods, qualitative methods

adaptacje tekstowe, tłumaczenie, tekst uproszczony, tekst ETR, metody ilościowe, metody jakościowe

Michał Gniadek-Zieliński

history *historia*

Historiosophy of Sven Aggesen. The concept of history and realm from the 12th c. Denmark

The paper focuses on presenting the ideological goals of creating Sven Aggesen's chronicle, and in particular showing his views on history and the concept of the state. By analysing the themes and plot structures, as well as presenting the chronicle on a comparative background and considering the context of collecting it, the author comes to the conclusion that the work of the Danish chronicler is an example of an extremely modern historiography composed in the spirit of the so-called 12th century Renaissance. The main point of Sven's interest is the state and its historical and institutional development, which organises the historical threads in the chronicle. Even though Sven Aggesen's chronicle is a small work, it was constructed extremely neatly to express very specific ideas. They are largely shared by his contemporaries from other regions of Christian Europe, such as the Norwegian chronicler Theodoric and the Polish one, Wincenty Kadłubek. However, it is Sven's small chronicle that seems to be the most thoroughly thought-out, in terms of the essence and meaning of national history, whose historiosophical view was based on the authorities in this matter of that time, primarily St. Augustine. The analysis of the ideological message of the chronicle allows the author to try to answer the question: why did Sven write his work? It seems that this task could have been a part of an aim to regain the family's lost esteem and return to the political stage in Denmark.

keywords

Sven Aggesen, historiosophy, Medieval Denmark, Danish chronicles

Wiktoria Godlewska

literary studies *literaturoznawstwo*

Intellectual Provocation. Regarding the Julian Klin-Kaliszewski's "Pamiętniki sceptyka." *Intelektualna prowokacja? O „Pamiętnikach sceptyka” Juliana Kaliszewskiego słów kilka*

The purpose of my speech is to present the problems of Julian Klin-Kaliszewski's book "Pamiętniki sceptyka". He is an author, who is almost absent in the literary canon, because of his difference and independence. He proved to be different and unsubmitive, so he didn't belong to any popular environment and the main centers were not favorable for him. The "Pamiętniki sceptyka" was

published in 1872 – it is a text, that represents the author's views, his attempt to find position in relation to the socio-cultural reality, and a manifestation of his participation in the current discourse. "Pamiętniki sceptyka" is an unprecedented challenge. The author focuses on a text's impact on the reader and uses irony to blur the line between seriousness, causticity and mockery. The effect of this literary procedure is that the reader is unable to recognize, which clauses are true and what the author actually wants to say. The reader has to assume the transparent, receptive position. Kaliszewski, like an experienced essayist, demonstrates in "Pamiętniki sceptyka" a skeptical, polemical attitude, suspicious of cognitive axioms. The author is using this text to express disagreement with statements preached by Polish positivists. Interestingly the publication of this text can be perceived in two ways. Depending on interpretation it has the meaning of an offensive act or a daring, intellectual provocation.

Celem wystąpienia jest przybliżenie problematyki „Pamiętników sceptyka” Juliana Klina-Kaliszewskiego – autora, który ze względu na swą odmienność i niezależność nie zachował się w pamięci zbiorowej oraz świadomości literaturoznawstwa. Okazał się tak odmienny i niezależny, że nie znalazło się dla niego (inne niż marginalne) miejsce na mapie literatury i kultury wieku XIX. Wydane w 1872 roku „Pamiętniki sceptyka” są zapisem poglądów autora, próbą usytuowania się Kaliszewskiego względem społeczno-kulturowej rzeczywistości, przejawem zmanifestowania uczestnictwa w bieżącym dyskursie. W tym zadaniu przyświeca mu tak pragmatyzm i nastawienie na praktyczny wymiar tekstu, jego oddziaływanie na czytelnika, jak rodzaj ironicznej gry dystansu, zacieranie granicy między powagą, zjadliwością, kpina i frywolnym żartem. Czynniki te sprawiają, że odbiorca nie jest w stanie rozpoznać, jakie intencje rządzą wypowiedzianymi poszczególnymi tezami; jego działalność ogranicza się tu do zajęcia transparentnego stanowiska, receptywności względem tego, co wchodzi w zasięg widzenia. Kaliszewski niczym wprawny eseista demonstruje w „Pamiętnikach” postawę sceptyczną, polemiczną, nieufną wobec aksjomatów poznawczych, szczególnie uderzając w twierdzenia proklamowane przez pozytywistów. Stąd wydanie tego tekstu – zależnie od interpretacji – może być uznane albo za czyn zaczepno-ofensywny, albo za odważną, intelektualną prowokację.

keywords *słowa kluczowe*

Julian Klin-Kaliszewski, skepticism, positivism, modernism, decadence

Julian Klin-Kaliszewski, Pamiętniki sceptyka, sceptycyzm, dekadentyzm, pozytywizm, modernizm

Agnieszka Górska

literary studies *literaturoznawstwo*

Sarcophagus. The meaning and function of the topos in literary and artistic works by Cyprian Norwid *Sarkofag – znaczenie i funkcje toposu w utworach literackich i pracach plastycznych Cypriana Norwida*

The sarcophagus as an element of sepulchral art is one of the frequently recurring funeral topoi in Cyprian Norwid's literary and artistic works. The poet was particularly interested in ancient Mediterranean and Slavic sarcophagi. Drawings depicting sarcophagi and reflections in prosaic and lyrical works indicate that Norwid had extensive knowledge of the funerary art of ancient Romans and

the first Slavs. He viewed sarcophagi as a cultural text, but also as a subject of archaeology, which allowed (better than written sources) to learn about ancient history. Such reflections can be found in such works by Norwid as "Quidam", "[At the cradle of the nation]", "To my brother Ludwik"; with drawings: "Roman sarcophagus", "Roman alley", "Landscape with a sarcophagus"; or works depicting motifs of vessels found in one of the Scythian kurgans. The topos of sarcophagus is one of the representative examples of the comparative approach to words and images in Norwid's work. The juxtaposition of his literary and artistic works (fitting into Norwid's reflection on the correspondence of arts) allows an attempt to define the funeral topic as a set of motifs, themes and symbols, indicating the similarities and differences within it. One of the methods that can be used to examine the topos of the sarcophagus in the above-mentioned works is the Erwin Panofsky's iconology. By looking at the indicated funeral topos, questions about the coexistence of words and images in Norwid's work, as well as about the aesthetic thought formulated in this way, can be answered.

Należący do sztuki sepulkralnej sarkofag jest jednym z często powracających toposów funeralnych w utworach literackich i pracach plastycznych Cypriana Norwida. Poetę szczególnie interesowały sarkofagi pochodzące z czasów antycznych i początków Słowiańszczyzny. Rysunki przedstawiające sarkofagi oraz pozostawione w pismach i utworach lirycznych refleksje o nich wskazują, że Norwid miał rozległą wiedzę na temat sztuki nagrobnej starożytnych Rzymian i pierwszych Słowian. Sarkofagi traktował między innymi jako tekst kultury, ale także przedmiot archeologii, która pozwalała (lepiej aniżeli źródła pisane) poznać dawne dzieje. Tego rodzaju refleksje można odnaleźć, zestawiając takie utwory Norwida jak „Quidam”, „[U kolebki narodu]”, „Do mego brata Ludwika” z rysunkami: „Sarkofag rzymski”, „Rzymski zaułek”, „Pejzaż z sarkofagiem” czy prace przedstawiające motywy z naczyń odnalezionych w jednym z kurhanów scytyjskich.

Obecny w tej twórczości topos sarkofagu jest przy tym jednym z reprezentatywnych przykładów komparatystycznego ujęcia słowa i obrazu w dziele Norwida. Zestawienie utworu literackiego i pracy plastycznej pozwala między innymi na próbę zdefiniowania topiki funeralnej, ze wskazaniem istniejących w jej obrębie podobieństw, ale także różnic. Pozwala spojrzeć na topikę jako zespół motywów, tematów, symboli, które znajdują wiele realizacji w utworach i rysunkach poety, jak również wpisują się w Norwidową refleksję o korespondencji sztuk. Jedną z metod, która może posłużyć do zbadania toposu sarkofagu we wspomnianych utworach i pracach, jest ikonologia Erwina Panofsky'ego. Przyglądając się za jej pomocą wskazanemu toposowi funeralnemu, można podjąć próbę odpowiedzi na pytania o współlistnienie słowa i obrazu w twórczości Norwida, a także o myśl estetyczną, która w ten sposób jest formułowana.

keywords *słowa kluczowe*

Sarcophagus, Cyprian Norwid, Erwin Panofsky, iconology, topos

Cyprian Norwid, sarkofag, topika funeralna, ikonologia

Karol Grabias

philosophy *filozofia*

Post-criticality as a new hermeneutic perspective *Post-krytyczność jako perspektywa hermeneutyczna*

In my lecture, I will present the basic principles of post-criticism, a contemporary movement proposing a model of reading, interpretation and engagement that grows out of a recognition of the cognitive limitations and practical shoals of the critical paradigm. I will try to root the contemporary post-critical turn in the thought of Paul Ricoeur and his insights around the hermeneutics of suspicion and the second naivety (1963, 1967), which have become a reference point for post-critical reflection in the field of literary theory (Rita Felski, 2009, 2015) and philosophy of religion (Richard Kearney, 2001, 2009), among others. In my lecture, I will try to present post-criticism in its methodological layer – as a proposal for a coherent programme of hermeneutics, in which the instrumentarium of critical distance and demystification is enriched by the postulate of reparative reading and the careful reevaluation of the idea of a “return to the things itself”, where the irreducible otherness of the text is respected. Distinguishing post-critical reflection from attitudes that position themselves hostile to critical theory and postulate a restitution of pre-critical thought, will allow me to outline its main concerns directed at the continuators of a hermeneutics of suspicion. Based on several of these, including reductionism, tunnel antifetishism and ritualisation, I will formulate the idea of closed criticality, corresponding to Eve Kosofsky Sedgwick's (1995) idea of “paranoid reading” – both expressions capture automated thinking that anticipates the results of any cognitive activity. Against this background, I will sketch the example of Richard Kearney's post-critical philosophy of faith, which, taking into account the achievements of the critique of religion, seeks ways of critical (or post-critical) intimacy with new practices of reading, interpretation and engagement.

W swoim wystąpieniu zaprezentuję podstawowe założenia postkrytycyzmu – współczesnego projektu proponującego model czytania, interpretacji i zaangażowania, który wyrasta z dostrzeżenia ograniczeń poznawczych i praktycznych mielizn paradygmatu krytycznego. Postaram się zakorzenić współczesny zwrot postkrytyczny w myśli Paula Ricoeura i jego rozpoznań wokół hermeneutyki podejrzeń oraz drugiej naiwności (1963, 1967), które stały się punktem odniesienia dla postkrytycznej refleksji m.in. w obszarze teorii literatury (Rita Felski, 2009, 2015) i filozofii religii (Richard Kearney, 2001, 2009). W swoim odczycie postaram się przedstawić postkrytyczność w warstwie metodologicznej – jako propozycję spójnego programu hermeneutyki, w której instrumentarium krytycznego dystansu i demystyfikacji wzbogacone jest o postulat czytania reparatornego i ostrożnej rewaloryzacji idei „powrotu do rzeczy samej”, gdzie akcentowana jest nieredukowalna inność tekstu. Odróżnienie refleksji postkrytycznej od postaw pozycjonujących się wrogo wobec teorii krytycznej i postulujących restytucję myśli prekrytycznej, pozwoli mi zarysować jej główne obawy kierowane pod adresem kontynuatorów hermeneutyki podejrzeń. W oparciu o kilka z nich, m.in. redukcjonizm, tunelowy antyfetyzizm i rytualizację, sformułuję ideę krytyczności zamkniętej, korespondującej z ideą „czytania paranoicznego” Eve Kosofsky Sedgwick (1995) – w obu sformułowaniach uchwytywane jest myślenie w sposób zautomatyzowany antycypujące wyniki wszelkich czynności poznawczych. Na tym tle naszkicuję przykład postkrytycznej filozofii wiary Richarda Kearneya, która uwzględniając dokonania krytyki religii, poszukuje dróg krytycznej (czy też postkrytycznej) bliskości z nowymi praktykami czytania, interpretowania i zaangażowania.

keywords *słowa kluczowe*

Hermeneutics of suspicion, second naiveté, critical philosophy, paranoid reading, post-critical turn, Paul Ricoeur, Eve Kosofsky Sedgwick, Rita Felski, Richard Kearney

Hermeneutyka podejrzeń, druga naiwność, filozofia krytyczna, czytanie paranoiczne, zwrot postkrytyczny, Paul Ricoeur, Eve Kosofsky Sedgwick, Rita Felski, Richard Kearney

Tomasz Gromadka

history *historia*

Body height of children and the process of growth during adolescence in Poland in the years *Wysokość ciała dzieci i jej przyrost w okresie dojrzewania na ziemiach polskich w latach 1850-1950 - perspektywy badawcze i trudności metodologiczne*

Secular trend research allows to about the biological standard of living of the studied population. Polish historiography has dealt primarily with the secular trend in body height, based on data relating to adults or people at the end of their growth period. Meanwhile, the secular trend in adult body height reflects factors and processes occurring primarily in the near or distant past. More precise results can be obtained by research of the growth rate of body height growth during adolescence and the chronology of puberty.

The doctoral thesis I am writing is an attempt to fill this historiographical gap. Its scope covers the years 1850-1950 and the area of broadly understood Polish territories. Its goals include answering the following questions:

- What did the chronology of puberty look like in the mentioned period?
- What was the rate of growth in body height during puberty?
- How have the above-mentioned issues changed in the 20th century?
- How did the above-mentioned issues differ in different partitions?

The main problem in research is the limitations of the source database. It is based on the documentation of juvenile detention centers and orphanages, as well as on the results of body height measurements of school children conducted since the end of the 19th century, previously generally used by doctors and anthropologists.

The lower chronological limit results from the lack of data or a small amount of data from the period before 1850. The period 1850-1875 is not rich in data too. Also in terms of the geographical scope of the research, the source database is deficient. First of all, the Russian Poland is poor in this respect, especially in contrast to the Prussian Poland, which is obviously due to the low literacy and bureaucracy among the Russians.

There are also methodological problems. The research will be carried out using the statistical method using linear regression. There is a risk of biasing the statistical sample. This applies to data both from orphanages and reform homes, where children from poor families were more likely to be sent, and, for example, from junior high schools, where the opposite situation probably occurred.

Badania trendu sekularnego pozwalają na poznanie biologicznego standardu życia badanej populacji. W historiografii polskiej dotychczas zajmowano się przede wszystkim trendem sekularnym wysokości ciała, bazując na danych dotyczących osób dorosłych lub będących u schyłku okresu wzrostu. Tymczasem trend sekularny wysokości ciała osób dorosłych stanowi odbicie czynników i procesów zachodzących przede wszystkim w bliższej lub dalszej przeszłości. Znacznie bardziej precyzyjne wyniki pozwalają uzyskać badania tempa przyrostu wysokości ciała w okresie dojrzewania i chronologii pokwitania.

Praca doktorska, którą piszę, jest próbą uzupełnienia tej luki. Obejmuje lata 1850-1950 i obszar

szeroko rozumianych ziem polskich. Do jej celów należy odpowiedź na pytania:

- Jak w wymienionym okresie wyglądała chronologia pokwitania?
- Jakie było wówczas tempo przyrostu wysokości ciała w okresie dojrzewania?
- Jak wyżej wymienione zagadnienia zmieniły się w XX wieku?
- Jak różniły się wymienione zagadnienia w różnych zaborach?

Problemem w badaniach stanowią przede wszystkim ograniczenia bazy źródłowej. Opiera się ona na danych pochodzących z dokumentacji zakładów poprawczych i sierocińców, a także na wynikach pomiarów wysokości ciała dzieci szkolnych prowadzonych od końca XIX wieku, wykorzystywanych dotąd na ogół przez lekarzy i antropologów.

Dolna granica przyjętego przeze mnie zakresu chronologicznego wynika wyłącznie stąd, niewielkie są nadzieje na znalezienie źródeł starszych niż połowa XIX wieku, co więcej – również i trzecia ćwierć tego stulecia nie jest w nie obfita. Także jeśli chodzi o zakres geograficzny badań, baza źródłowa wykazuje braki. Przede wszystkim zabór rosyjski jest pod tym względem ubogi zwłaszcza w przeciwieństwie do zaboru pruskiego, co wynika z niskiej kultury piśmiennictwa i biurokracji u Rosjan.

Występują również problemy natury metodologicznej. Badania przeprowadzone zostaną metodą statystyczną z wykorzystaniem regresji liniowej. Wiąże się z nią zagrożenie obciążeniem próby statystycznej. Dotyczy to danych zarówno z sierocińców i domów poprawczych, gdzie częściej trafiać mogły dzieci z rodziny ubogich, jak i na przykład z gimnazjów, gdzie zapewne następowała sytuacja odwrotna.

keywords *słowa kluczowe*

Trend sekularny, XIX wiek, XX wiek, biologiczny standard życia, statystyka

Anthropometry, secular trend, children history, biological standard of living, 19th century, 20th century

Antonina Gugala

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Ładnamama. Professional Photography and Motherhood as Institution. Case Study
Ładnamama. Fotografia profesjonalna a macierzyństwo jako instytucja społeczna. Studium przypadku

The theme of motherhood functions in three main contexts of professional photography: the consumer, the artistic and the commercial. The aim of this paper is to briefly identify the mechanisms of production and reproduction of contemporary norms of visibility of the social institution of motherhood in the context of commercial family photography. The presentation is based on the case study of a family photoshoot by Marta Więcek titled “Oh mom, it's finally spring!”, published in March 2024 on the parenting portal ładnebebe.pl. Based on the selected example, it provides an analysis of the phenomenon of commercial family photography, i.e. names and describes the socio-cultural meanings and functions of visual representations of this type for the contemporary institution of motherhood. The paper demonstrates that professional family photography is a culturally and socially important area of negotiation of new parental identities, and that the camera is one of the

basic tools for self-discovery and building self-image. Nowadays, due to the widespread presence of family images in public space, especially social media, these images also become a source of guidelines and inspiration on parenting styles and practices. These images rarely capture the real, subjective experience of motherhood, and refer primarily to the ideals and aspirations embedded in the social order (the motherly mystique). In this sense, they refer to the concept of motherhood as an institution. The paper refers to the category of gender as an important factor in how mothers use professional family photography, supported by an analysis of the socio-cultural sources and consequences of this difference, revealed at the level of images. Another important question raised in the paper concerns the role of alternative visual representations of motherhood, often critical of this social institution and relating to the real, personal and individual experience of motherhood, most present in the artistic context. The paper draws from feminist theories, primarily the concepts of male and female gaze (Mulvey 1975/2010, Cozzolino 2013), motherhood as experience and institution (Rich 1976/1995, Hirsch, M. 1989), matricentric feminism (O'Reilly 2016), and theories embedded in visual culture studies (Berger 1972/2008; Mitchell 1984, 2004/2013; Mirzoeff 1999, 2015/2016; Kurz, Kwiatkowska, Szcześniak, Zaremba 2017).

Motyw macierzyństwa funkcjonuje w profesjonalnej fotografii w trzech kontekstach: konsumenckim, artystycznym i komercyjnym. Celem wystąpienia jest wstępne rozpoznanie mechanizmów tworzenia i odtwarzania współczesnych norm widzialności społecznej instytucji macierzyństwa w kontekście komercyjnej fotografii rodzinnej. Prezentacja powstaje w oparciu o studium przypadku w postaci sesji zdjęciowej pt. „O mamó, wreszcie wiosna!” autorstwa Marty Więcek, opublikowanej w marcu 2024 roku w portalu parentingowym ładnebebe.pl. Na podstawie wybranego źródła dokonana zostanie analiza zjawiska komercyjnej fotografii rodzinnej, rozpoznane i opisane zostaną społeczno-kulturowe znaczenia i funkcje przedstawień wizualnych tego typu dla współczesnej instytucji macierzyństwa. Wystąpienie ma na celu wykazanie, że profesjonalna fotografia rodzinna to istotny kulturowo i społecznie obszar negocjacji nowych rodzicielskich tożsamości, zaś aparat fotograficzny to jedno z podstawowych narzędzi samopoznania i budowania autowizerunku. Współcześnie, ze względu na powszechną obecność wizerunków rodziny w przestrzeni publicznej, w tym szczególnie w mediach społecznościowych, stanowią one również źródło wzorców do naśladowania w kontekście praktyk rodzicielskich. Co istotne, te obrazy w nikłym stopniu opisują realne, podmiotowe i indywidualne doświadczenie macierzyństwa, a odnoszą się przede wszystkim do osadzonych w porządku społecznym wyobrażeń i aspiracji na jego temat (mistyfikacja macierzyństwa). W tym sensie odnoszą się do pojęcia społecznej instytucji macierzyństwa. W wystąpieniu, gender (płeć kulturowo-społeczna) zostaje rozpoznany jako istotny czynnik mający wpływ na to, w jaki sposób matki używają profesjonalnej fotografii rodzinnej. Prezentacja uzupełniona została o analizę społeczno-kulturowych źródeł i konsekwencji tych różnic, ujawniających się na poziomie obrazu. Ważne miejsce zajmie pytanie o funkcję alternatywnych przedstawień wizualnych macierzyństwa, często krytycznych w stosunku do tej instytucji społecznej, a odnoszących się do rzeczywistego, osobistego i indywidualnego doświadczenia bycia matką, które najczęściej pojawiają się w fotografii profesjonalnej w kontekście artystycznym. Wystąpienie powstaje w oparciu o teorie feministyczne, przede wszystkim koncepcję male i female gaze (Mulvey 1975/2010, Cozzolino 2013), macierzyństwa jako instytucji i doświadczenia (Rich 1976/1995, Hirsch, M. 1989), teorie matrycentrycznego feminizmu (O'Reilly 2016), oraz teorie patrzenia (Berger 1972/2008; Mitchell 1984, 2004/2013; Belting 1990/2012; Mirzoeff 1999, 2015/2016; Kurz, Kwiatkowska, Szcześniak, Zaremba 2017).

keywords *słowa kluczowe*

motherhood, matrix feminism, professional photography, commercial photography, photography in the arts, gender studies

macierzyństwo, matrycentryczny feminizm, profesjonalna fotografia, fotografia komercyjna, fotografia w sztuce, gender studies

Marta Jackowska-Uwadizu

linguistics *językoznawstwo*

The identity of modern nomads in the linguistic worldview of Tuareg of Niger
Pasterze bez stad. Językowy obraz świata współczesnych koczowników z Nigru

The Tuaregs of Niger are a people traditionally engaged in nomadic pastoralism, trade and warfare, whose identity was built on the values of a noble code of honour, and represented by such key words as house-tent, camel, turban. The colonisation and decolonisation of Africa brought the Tuaregs into global economic, cultural and historical processes and into closer contact with the centre, resulting in a centre-periphery relationship between the Tuaregs and Europe. Tuareg society underwent a series of changes in the economy and way of life, resulting in new linguistic behaviours. These changes required new ways of self-definition and answering the question: who is a Tuareg? Tuareg identity has been reinterpreted, new key words have emerged, but old values are still present and their maintenance is fostered by Tuareg world music, academic studies on Tuaregs, social media and tourism to Tuareg destinations.

I will explore this identity using the ethnolinguistic method of developing a linguistic worldview by finding key words in Tuareg culture, where language has always played an important role and shaped identity. I will use a variety of sources on a SAT (system, A for ankieta - Polish questionnaire, test) basis. Data from system (S) sources will be dictionaries of the Tamajaq language. Data from survey (A) will be live and online interviews with Tuaregs living in Niger and in exile. Data from corpus texts and the press (T) will be represented by accounts from European and Arab travellers who first described the Tuareg community, social media, online articles and the lyrics of musical pieces created by Tuaregs. From these data, I will create two corpora: a traditional one and a 'modern' one, from which I will build a linguistic picture of the world.

I will make use of methods from several other sciences. I will explore identity by drawing on analogous studies of the Polish borderland and on studies of nomadic identity issues from other parts of the world, e.g. the Horn of Africa or Mongolia.

I will use material from Tamajaq, the native language of the Tuaregs; French, which is the language of Tuareg education and the official language of Niger in which most works on the Tuaregs have been written; and English, in which travel descriptions and scientific studies have been written.

Tuaregowie z Nigru to ludność tradycyjnie zajmująca się pasterstwem koczowniczym, handlem i prowadzeniem wojen, której tożsamość budowana była na wartościach szlacheckiego kodu honorowego, i reprezentowana przez takie słowa kluczowe jak: dom-namiet, wielbłąd, turban. Kolonizacja i dekolonizacja Afryki spowodowała włączenie Tuaregów w globalne procesy gospodarcze, kulturowe i historyczne i bliższe kontakty z centrum, co skutkowało powstaniem relacji centro-peryferijnej między Tuaregami a Europą. Społeczeństwo tuareskie przeszło szereg zmian w gospodarce i sposobie życia, skutkujących nowymi zachowaniami językowymi. Zmiany te

wymagały nowych sposobów samookreślenia się i odpowiedzi na pytanie: Kim jest Tuareg?. Tożsamość tuarecka została zreinterpretowana, pojawiły się nowe słowa-klucze, dawne wartości są jednak nadal obecne a ich podtrzymywaniu sprzyja tuarecka muzyka w nurcie world music, opracowania naukowe na temat Tuaregów, media społecznościowe i turystyka do tuareckich destynacji.

Tożsamość tę będę badać etnolingwistyczną metodą opracowania językowego obrazu świata poprzez znalezienie słów kluczy w kulturze tuareckiej, w której język zawsze odgrywał ważną rolę i kształtował tożsamość. Wykorzystam różnorodne źródła na zasadzie SAT (system, ankieta, test). Dane ze źródeł systemowych (S) będą stanowiły. słowniki języka tamaszek. Dane uzyskane za pomocą badań ankietowych (A) to wywiady przeprowadzone na żywo i online z Tuaregami zamieszkującymi Niger i przebywającymi na emigracji. Dane z tekstów korpusowych i prasy (T) reprezentowane będą przez dane z relacji europejskich i arabskich podróżników, którzy jako pierwsi opisywali społeczność tuarecką, media społecznościowe, artykuły w Internecie oraz teksty utworów muzycznych tworzonych przez Tuaregów. Z danych tych stworzę dwa korpusy: tradycyjny i "nowoczesny", na podstawie których zbuduję językowy obraz świata.

Będę posilkować się metodami z zakresu kilku innych nauk. Tożsamość zbadam opierając się na analogicznych opracowaniach dotyczących polskiego pogranicza oraz na opracowaniach dotyczących problematyki tożsamości nomadów z innych stron świata np. Rogu Afryki lub Mongolii.

Wykorzystam materiały z języka tamaszek, ojczystego języka Tuaregów; języka francuskiego, który jest językiem edukacji Tuaregów oraz oficjalnym językiem Nigrui w którym powstała większość prac poświęconych Tuaregom oraz języka angielskiego, w którym powstały opisy podróży i opracowania naukowe.

keywords *słowa kluczowe*

identity, linguistic worldview, key words, nomads, centre-periphery

językowy obraz językowy obraz świata, słowa-klucze, nomadzi, tożsamość, centrum-peryferie

Michał Jagosz

arts studies *nauki o sztuce*

The issues of interdisciplinary research in music editorship on the example of the Warsaw's Gebethner and Wolff publishing house until 1904 *Problematyka interdyscyplinarnych badań w edytorstwie muzycznym na przykładzie działalności warszawskiej oficyny Gebethnera i Wolffa do roku 1904*

Music editorship as a subdiscipline of musicology is relatively young, and therefore, the methodology of editorial research is still developing. The relatively small number of publications in this area means that the spectrum of methodological models is very narrow.

Also problematic is the fact that the historical aspect of editorial research is interdisciplinary in nature, so certain research patterns must be adapted from related fields, such as bibliography, press studies or typography.

Furthermore, some areas of music printing studies are not constituted at all. This again raises a methodological problem: there is no consensual nomenclature. At least the aspect of macro- and

micro-typography of a sheet music publication may serve as an example here, because while such research is nothing new in bibliology, in the case of such an individual structure of characteristics as that of music printing, a simple extrapolation cannot be made using these research methods, which results in the need to create a completely new terminology base.

Another aspect not yet discussed in Polish musicology is research on the censorship of music publications during the partition period. While this topic has already been discussed many times in the field of book and press studies, in the case of musicology there is no possibility of using those achievements due to the different qualities of the studied objects.

The following paper aims to present selected problems of editorial research in musicology and present potential possibilities of solving these issues. An example will be the author's preliminary research on the PhD dissertation titled "The musical activity of the Gebethner and Wolff company in Warsaw in the years 1857–1904."

Edytorstwo muzyczne jako subdyscyplina muzykologii jest stosunkowo młoda, a co za tym idzie, metodologia badań edytorskich wciąż się kształtuje. Stosunkowo niewielka liczba publikacji w tym zakresie powoduje, że spektrum modeli metodologicznych jest bardzo wąskie.

Problematyczny jest też fakt, że historyczny aspekt badań edytorskich jest w swojej naturze interdyscyplinarny, a więc pewne schematy badawcze muszą być adaptowane z dziedzin pokrewnych jak np. bibliologia, prasoznawstwo czy typografia.

Ponadto, niektóre obszary studiów nad drukiem muzycznym nie są w ogóle ukonstytuowane. Rodzi to ponownie problem natury metodologicznej: brak jest wypracowanej konsensualnej nomenklatury. Za przykład może posłużyć tu chociaż aspekt makro- i mikrotypografii publikacji nutowej, gdyż o ile w naukach bibliologicznych takie badania nie są niczym nowym, to w przypadku tak indywidualnej konstrukcji cech jaką odznacza się druk muzyczny, nie można dokonać prostej ekstrapolacji za pomocą tych metod badawczych, co rodzi potrzebę stworzenia zupełnie nowej bazy terminologicznej. Innym aspektem dotychczas nie poruszonym w rodzimej muzykologii są badania nad cenzurą publikacji muzycznych w okresie zaborów. O ile na gruncie badań nad książką i prasą tematyka ta była już niejednokrotnie poruszana, to w przypadku muzykologii ponownie nie można mówić o wykorzystaniu tych dotychczasowych osiągnięć ze względu na odmienną charakterystykę badanych obiektów.

Niniejszy referat ma zatem na celu zaprezentować wybrane problemy badań edytorskich w muzykologii i przedstawić potencjalne możliwości rozwiązania tych kwestii. Za przykład posłużą wstępne badania autora dotyczące dysertacji pt. „Muzyczna działalność przedsiębiorstwa Gebethner i Wolff w Warszawie w latach 1857–1904”.

keywords *słowa kluczowe*

music editorship, printing history, interdisciplinary research, print censorship, Gebethner and Wolff

edytorstwo muzyczne, historia druku, badania interdyscyplinarne, cenzura druku, Gebethner i Wolff

Antonina Januskiewicz

philosophy *filozofia*

Early Modern State and the Rise of Capitalism

The aim of the paper is to provide an overview of debates surrounding the emergence of the early modern (territorial) state system and the ascent of merchant and industrial capital. Only during the last few centuries have national states effectively mapped most of the world into their own mutually exclusive territories, including colonies. Since World War II, almost the entire world has come to be occupied by nominally independent states. However, in the 16th century, Europe – not to mention other continents – was composed of political entities of varying statuses, such as empires, principalities, and city-states, each characterized by a different type of sovereignty. What accounts for this significant transformation of the political landscape? Why did European states eventually converge on different variants of the national state? In my paper, I will examine selected theories of the rise of capitalism and the modern state to outline possible answers to these questions.

keywords

state, capital, state formation, modernity, capitalism

Cezary Jasiński

history *historia*

Creating of the cults of saints in Western European monastic communities in the High Middle Ages (10th-12th century) *Kreowanie kultów świętych w zachodnioeuropejskich wspólnotach monastycznych (X-XII wiek)*

The topic of my dissertation is "Creating of the cults of saints in Western European monastic communities in the High Middle Ages (10th-12th century)". Research on the creation of cults of saints has so far mainly been carried out for the period in which the procedure of papal canonisation developed. However, for the period before that there is no monographic work yet devoted to this topic, for the detriment of historical studies, as this period is fascinating because of the diversity of strategies employed by individual religious circles during the period of religious turmoil associated with monastic and Gregorian reform. I intend to focus only on the monastic communities. My main aim is to answer to the questions:

1. How did the strategies for creating cults of saints develop in the monasteries during this period? Is it possible to identify and classify patterns of behaviour depending on various geographical, chronological and socio-political factors?
2. To what extent and in what way were bishops, rulers and local nobles involved in the process of official recognition of the cult by the monastery? What did their involvement depend on?
3. How was the cult of the saint announced and how were the relics treated? What did the choice of course of action depend on?
4. Is it possible to say why it was decided (or not) to appeal to Rome? At what stage of the formalization of the cult of a given saint was the Pope turned to? Was the papal consent considered a final step or perhaps just an addition to the cult that would function locally anyway?

The methodology of my research does not go beyond the classic methods used by historians. My goal is therefore, first of all, to identify the sources that may answer aforementioned questions. The next step will be external and internal source criticism of the text. The former includes examining the authenticity of the source, identifying the author, determining the time, place and circumstances of the source's creation, as well as establishing how the text has survived to this day. The latter involves a thorough analysis of the text and separating literary tropes and borrowings from other texts from content that reveals the author's true intentions and way of thinking and provides an opportunity to better understand given period. Wherever possible, I intend to compare different texts to draw conclusions of a more general nature.

Tematem mojej rozprawy doktorskiej jest „Kreowanie kultów świętych w zachodnioeuropejskich wspólnotach monastycznych w epoce pełnego średniowiecza (X-XII wiek)”. Badania dotyczące kreacji kultów świętych były jak dotąd prowadzone przede wszystkim dla okresu, w którym wykształca się i petryfikuje procedura kanonizacji papieskich (od XIII wieku). Dotychczas nie powstała natomiast praca w sposób monograficzny poświęcona temu zagadnieniu dla wcześniejszego okresu, fascynującego ze względu na różnorodność strategii poszczególnych środowisk religijnych w okresie fermentu religijnego związanego z kolejnymi odsłonami reformy monastycznej oraz reformy gregoriańskiej. Jako że objęcie badaniami wszystkich rodzajów świętych z tego okresu przerasta możliwości jednego człowieka, zdecydowałem się skupić na wspólnotach monastycznych. Moim głównym celem jest zaproponowanie odpowiedzi na pytania:

1. Jak we wskazanym okresie kształtowały się strategie kreowania kultów świętych w klasztorach? Czy da się rozpoznać i sklasyfikować wzorce postępowania zależne od: 1) czasu; 2) położenia geograficznego; 3) momentu powstania danej wspólnoty; 4) stosunków owej wspólnoty z innymi ośrodkami władzy; 5) formacji religijnej danego zgromadzenia?
2. W jakim stopniu i w jaki sposób w proces oficjalnego uznania kultu przez wspólnotę mnichów zaangażowani byli biskupi, władcy i lokalni możnowładcy? Od czego zależało ich zaangażowanie lub jego brak?
3. W jaki sposób ogłaszano kult świętego i jak postępowano z relikwiami (translacja, elewacja, różne rodzaje ordaliów)? Od czego zależał wybór trybu postępowania?
4. Czy jest możliwe stwierdzenie, z jakich powodów decydowano się (lub nie) odwołać do Rzymu? Na jakim etapie powstawania i formalizowania kultu danego świętego zwracano się do papieża? Czy papieska zgoda była uznawana za krok wieńczący cały proces czy może jedynie za dodatek do kultu, który lokalnie funkcjonowałby także i bez niej?

Metodologia moich badań nie wykracza poza klasyczne metody stosowane w warsztacie historyka. Moim celem jest więc po pierwsze zidentyfikowanie i dotarcie do takich źródeł (rękopiśmiennych bądź wydanych drukiem), co do których można żywić nadzieję, że przynajmniej w jakimś stopniu odpowiedzą one na wyżej postawione pytania badawcze. Następnym etapem będzie krytyka zewnętrzna i wewnętrzna tekstu. W tej pierwszej zawiera się zbadanie autentyczności źródła, identyfikacja autora, ustalenie czasu, miejsca i okoliczności powstania tekstu, jak również tego, w jaki sposób tekst ten przetrwał do naszych czasów. Ta druga polega na wnikliwej analizie tekstu i oddzieleniu tropów literackich oraz zapożyczeń z innych tekstów łacińskiego średniowiecza od treści, które ujawniają prawdziwe intencje i sposób myślenia autora oraz dają możliwość zrozumienia rzeczywistości historycznej. Tam, gdzie będzie to możliwe, zamierzam zestawiać ze sobą różne teksty, aby wyprowadzić z nich wnioski ogólniejszej natury.

keywords *słowa kluczowe*

Hagiografiamonasticism, cult of saints, High Middle Ages, canonization, papacy, translation, relics, hagiography

Średniowiecze, monastycyzm, kult świętych, kanonizacja, papieżstwo

Filip Jegliński

literary studies *literaturoznawstwo*

Flowing between the countries. Rijeka/Fiume in 20th literature *Przepływająca z rąk do rąk. Rijeka w literaturze XX wieku*

The lecture will concern the image of the borderland city of Rijeka/Fiume in Croatian and Italian literature of the 20th century. The history of the city in this period will be outlined, as well as the main literary themes of both languages, in order to identify their common heritage and imaginarium. The depicted map of the literary imagination of Rijeka/Fiume will be based on the work of selected authors as well as on important physical locations in the city. Considering that the corpus of texts isn't precisely specified yet, for the purposes of the lecture it will be complemented by selected pieces from poems, dramas, as well as from football fans' songs from Rijeka/Fiume and lyrics of local punk-rock music providing equally abundant material for the research as classical literary forms and genres. The lecture will also cover the analysis of the utility of selected methods applicable in literary studies and memory studies. Selected publications from the field of borderland studies in literature will be summarized and analyzed in terms of applicability to the research on the literature of Rijeka/Fiume.

Referat będzie dotyczył obrazu pogranicznego miasta Rijeka/Fiume w literaturze chorwackiej i włoskiej XX wieku. Zarysowana zostanie historia miasta w tym okresie, a także główne wątki literackie obu języków, w celu zidentyfikowania ich wspólnego dziedzictwa i imaginarium. Przedstawiona mapa wyobraźni literackiej Rijeki/Fiume będzie oparta na pracach wybranych autorów, a także na ważnych fizycznych lokalizacjach w obrębie miasta. Mając na uwadze, iż korpus tekstów nie jest jeszcze dokładnie określony, na potrzeby wykładu zostanie on uzupełniony wybranymi fragmentami poezji, dramatów, a także piosenek kibicowskich z Rijeki/Fiume oraz tekstami lokalnej muzyki punk-rockowej dostarczając równie bogatego materiału do badań, co klasyczne formy i gatunki literackie. Wykład obejmie także analizę użyteczności wybranych metod stosowanych w literaturoznawstwie i badaniach pamięci. Wybrane publikacje z zakresu literaturoznawstwa i pogranicza zostaną podsumowane i przeanalizowane pod kątem przydatności do badań nad literaturą Rijeki/Fiume.

keywords *słowa kluczowe*

literature, borderland, city, Rijeka, Fiume, Italy, Croatia, 20th century

literatura, granica, miasto, Rijeka, Fiume, Włochy, Chorwacja, XX wiek

Marlena Kalicka

literary studies *literaturoznawstwo*

Tekla Dzierzbicka née Chądyńska – biography reconstruction, description of written sources *Tekla z Chądyńskich Dzierzbicka – rekonstrukcja biografii, opis źródeł*

This presentation concerns Tekla Dzierzbicka née Chądyńska, focusing on the personal documents she left behind. Little is known about her, up to the present time no scientific article or dictionary entry has been written about Tekla Dzierzbicka. The primary aim of this presentation is reconstructing her biography through available sources, including ego- documents. Tekla Chądyńska was raised in Nieborów along with the children of Helena and Michał Hieronim Radziwiłł, so the issue of her individual experience as part of the collective experiences of the Nieborów community will also be addressed. The presentation will also include time for presenting conclusions from the preliminary critical analysis of the documents left by Tekla Dzierzbicka née Chądyńska.

Wystąpienie dotyczy będzie Tekli z Chądyńskich Dzierzbickiej oraz dokumentów osobistych, które po sobie pozostawiła. O postaci tej niewiele wiadomo, dotychczas nie powstały artykuły naukowe i hasła słownikowe dotyczące jej osoby, zatem główna część wystąpienia wiązać się będzie z rekonstrukcją, na podstawie zachowanych źródeł, w tym ego- dokumentów, biografii Tekli z Chądyńskich. Jako że wychowywała się w Nieborowie razem z dziećmi Heleny i Michała Hieronima Radziwiłłów, poruszony zostanie również problem jednostkowego doświadczenia autorki wpisanego w przeżycia kolektywne społeczności nieborowskiej, które wyłaniają się z analizowanych materiałów. Dla rekonstrukcji sylwetki ważne będzie też inne zjawisko: nieuznanych dzieci arystokracji polskiej (strategie uznania lub odrzucenia), ponieważ podejrzewa się, że Tekla z Chądyńskich była w rzeczywistości córką Michała Hieronima Radziwiłła. Zostanie także zwrócona uwaga na fakt, że po ślubie (mężem Chądyńskiej został Michał Dzierzbicki – adiutant ks. Józefa Poniatowskiego) Tekla zostanie właścicielką dworku w Piekarach, w którym toczyło się życie towarzyskie – jest to wątek wymagający przebadania. Podczas wystąpienia przewidziany jest również czas na omówienie pozostawionych przez autorkę ego-dokumentów (znajdujących się m. in.: w archiwum Radziwiłłów – warszawskim i z nieborowskim – z Archiwum Głównego Akt Dawnych, z archiwum Muzeum w Nieborowie) oraz zaprezentowanie wniosków ze wstępnej analizy krytycznej dokumentów pozostawionych przez Teklę z Chądyńskich Dzierzbicką (listy pisane głównie do Radziwiłłów).

keywords *słowa kluczowe*

Tekla Dzierzbicka née Chądyńska, ego-documents, letters, XIX century

Tekla z Chądyńskich Dzierzbicka, ego-dokumenty, listy, XIX wiek

Joanna Kaniewska

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Starhawk: How American Witch Reclaims The Past and Reinvents The Future

My doctoral dissertation will address the cultural figure of the witch (defined as a practitioner of witchcraft rather than a folklore villain) in selected 20th- and 21st-century American cultural texts, from non-fiction to speculative fiction to song lyrics and paratexts surrounding music. In the 1960s, the misogynistic witch was recovered as a rebellious feminist role model. However, the patriarchal roots of the archetype, together with the capitalist-driven conditions of cultural production, constantly work to undermine the liberating potential of the witch, reinforcing instead the conservative fear of the feminized, racialized Others inscribed in American history. Through the close reading of the selected texts and their surrounding paratexts, the dissertation will examine two axes of the constructions of the witch: one organized around memory and the recovery of patriarchal history, and the second one aimed at radicalizing futures.

The presentation will present the two axes by analyzing two books written by a prominent American witch and activist, Starhawk. Her literary debut, “The Spiral Dance: a Rebirth of the Ancient Religion of the Great Goddess” (1979; 1999), is partially a manifesto of the Neopagan religion and philosophy, as understood by its author, and partly a witchcraft textbook, containing the depictions of festivals, rituals, and spells practices by Starhawk covens. Large parts of the books attempt to reconstruct “the Goddess religion,” either by rewriting history or imposing the author’s beliefs onto it. This act of “doing history badly” (Ahmed 2014) aims to reclaim the collective memory of witchcraft, transforming the symbolism of the victim into a token of power. However, the narrative created in “The Spiral Dance” is prone to several limitations and threats, including essentialism, exclusion, and appropriation of past crimes.

By contrast, the second Starhawk’s book presented during the speech focuses on the future. “The Fifth Sacred Thing” (1993) is a speculative fiction novel depicting an ecotopian, Pagan community of San Francisco that needs to defend itself against a theocratic Christian fundamentalist movement that took control of a large territory across the former United States. The novel captures the collective fears and hopes about the 21st century and creates a vision of witchcraft transforming the American landscape, bringing inclusivity and renewal of nature. I would like to consider whether her proposition of a radical future can serve as a way out of the “crisis of narration” (Han 2024).

keywords

Witch, speculative fiction, non-fiction, past, future, starhawk

Dominika Kieszowska

linguistics *językoznawstwo*

FEMININITY. Concept profiling in the Polish Catholic discourse of women in the 21st century *KOBIECOŚĆ. Profilowanie pojęcia w polskim dyskursie katolickim kobiet XXI wieku*

The aim of my presentation is to introduce my doctoral thesis project, which focuses on the concept of FEMININITY in contemporary Polish Catholic women's discourse. In the presentation, I will discuss the key points of my plan, including the research problem, its cognitive value, and the chosen methodology. I will also present the material I will analyze and justify the specified time frame

mentioned in the title.

In my work, I intend to examine how FEMININITY is understood by Polish Catholic women. I aim to capture differences in profiling this concept based on perspective, point of view, and verify its linguistic representation in texts. This topic responds to the growing interest in gender issues in Poland and the increasing popularity of feminist movements.

I plan to conduct my research using linguistic analysis, based on the standards developed by the creator of the Lublin ethnolinguistic school – Jerzy Bartmiński and his colleagues. In the presentation, I will introduce the concept of the linguistic worldview (JOS) and the technique of concept profiling. JOS is a theory based on the belief that each natural language reflects a specific vision of the world characteristic of a given society. Concept profiling is an operation that shapes the image of an object by focusing on specific aspects – appearance, characteristics, functions, etc.

I will discuss the S-A-T analysis scheme in the presentation, covering systemic, textual, and survey data. Systemic data includes information on etymology, phraseology, collocations, and proverbs. Textual data will be obtained from research material – a corpus of texts created by women or texts in which they have a voice (e.g., interviews). Survey data will come from questionnaires filled out by women declaring their Catholicism, diverse in age and background. The presentation will also include a brief overview of socio-political changes from 2000 to 2020, providing the context for the discourse I am examining.

Celem mojego referatu jest przedstawienie projektu pracy doktorskiej, która dotyczyć będzie konceptu KOBIECOŚCI we współczesnym polskim kobiecym dyskursie katolickim. W prezentacji omówię najistotniejsze punkty mojego planu: problem badawczy, jego wartość poznawczą, wybraną metodologię. Zaprezentuję również materiał, który będę analizować, a także uzasadnię wskazany w tytule przedział czasowy.

W swojej pracy zamierzam sprawdzić, jak KOBIECOŚĆ jest rozumiana przez polskie katoliczki. Zależy mi na uchwyceniu różnic w profilowaniu tego pojęcia w zależności od perspektywy, punktu widzenia oraz zweryfikowaniu, jakie ma to odzworowanie językowe w tekstach. Temat ten odpowiada na rosnące w Polsce zainteresowanie kwestią płci i coraz większą popularność ruchów feministycznych.

Swoje badania zamierzam przeprowadzić z wykorzystaniem analizy językoznawczej, w oparciu o standardy wypracowane przez twórcę lubelskiej szkoły etnolingwistycznej – Jerzego Bartmińskiego i jego współpracowników. W referacie zaprezentuję koncepcję językowego obrazu świata (JOS), a także technikę profilowania pojęć. JOS to teoria bazująca na przekonaniu, że w każdym języku naturalnym zawarte jest odzwierciedlenie swoistej wizji świata, charakterystycznej dla danego społeczeństwa. Profilowanie pojęć zaś jest operacją polegającą na kształtowaniu obrazu przedmiotu poprzez zwrócenie uwagi na określone aspekty – wygląd, cechy, funkcje itd.

W prezentacji opowiem o schemacie analizy S-A-T, obejmującym dane systemowe, tekstowe oraz ankietowe. Te pierwsze to informacje dotyczące etymologii, frazeologii, kolokacji i przysłów. Dane tekstowe pozyskam dzięki materiałowi badawczemu – korpusowi tekstów tworzonych przez kobiety lub takich, w których oddano im głos (np. wywiadów). Źródłem danych ankietowych będą z kolei kwestionariusze wypełniane przez kobiety deklarujące swój katolicyzm, zróżnicowane wiekowo i środowiskowo. W referacie nie zabraknie również krótkiej charakterystyki zmian społeczno-politycznych z lat 2000–2020, które stanowią tło badanego przeze mnie dyskursu.

keywords *słowa kluczowe*

kobiecość, katolicyzm, feminizm, profilowanie pojęć, JOS

femininity, Catholicism, feminism, conceptual profiling, linguistic worldview

Patrycjusz Kisła

literary studies *literaturoznawstwo*

Jeremi Przybora in the face of literary tradition. *Research perspectives Jeremi Przybora wobec tradycji literackiej. Perspektywy badawcze*

The presentation will focus on indicating the research perspectives on texts of Jeremi Przybora in relation to literary tradition. The main two points are to research given realisations of certain genres and literary conventions as well as a variety of references to texts that inspired the works of Jeremi Przybora.

Prezentacja skupi się na wskazaniu perspektyw badawczych tekstów Jeremiego Przybory w odniesieniu do tradycji literackiej. Główne dwa punkty to zbadanie danych realizacji określonych gatunków i konwencji literackich oraz różnorodnych odniesień do tekstów, które inspirowały twórczość Jeremiego Przybory.

keywords *słowa kluczowe*

Jeremi Przybora, Cabaret of the Older Men, Genology, comparativism

Jeremi Przybora, Kabaret Starszych Panów, Genologia, komparatystyka

Marta Klimczak-Uzdowska

linguistics *językoznawstwo*

Rhetorical strategies of collective memory in Polish legal discourse from 1989 to 2023 – an overview of research material *Retoryczne strategie pamięci zbiorowej w polskim dyskursie prawnym w latach 1989-2023 – przegląd materiału badawczego*

In this paper, I am going to provide an overview of the Polish legal acts on history and commemoration enacted between 1989 and 2023. They are going to constitute the research material in the Ph.D. project. The subject of the relevant analysis will be primarily the text of their preambles.

In recent years - especially since 2015 - there has been a systematic increase in legal acts (in particular, resolutions of the Polish Parliament and resolutions of the Polish Senate, but also laws or regulations of the President of the Republic of Poland) dedicated to history and commemoration. From the 292 of such legal acts enacted between 1989 and 2023, more than half were passed in the last six years. In addition, the preambles that precede them are becoming more extensive and contain increasingly detailed descriptions that also take into account the evaluation and significance of the figures, attitudes or events being commemorated. This process seems to be a part of a renaissance of interest in the past (memory boom) and collective memory. Reaching for these categories is going to

allow - based on selected examples - to outline how the legal discourse of the Third Polish Republic creates historical awareness, as well as how it manipulates it, which leads to the category of historical politics.

The methodology of the article is going to be based primarily on Critical Discourse Analysis (KAD) and its historical-discursive approach, which is going to enable the analysis to take into account the historical-social context (strategies of nomination, predication, argumentation, perspectivisation, mitigation and intensification). This way, I am going to identify exemplary strategies of power through which collective memory becomes an element of legal and, consequently, political, identity and ideological discourse.

W niniejszym referacie przedstawię przegląd polskich aktów prawnych poświęconych historii i upamiętnianiu uchwalonych w latach 1989-2023, które będą stanowiły materiał badawczy w projekcie doktorskim. Przedmiotem właściwej analizy będą przede wszystkim treści ich preambuł.

W ostatnich latach – zwłaszcza zaś od roku 2015 - przybywa aktów prawnych (w szczególności uchwał Sejmu RP oraz uchwał Senatu RP, lecz także ustaw czy rozporządzeń Prezydenta RP) poświęconych historii i upamiętnianiu. Spośród 292 takich aktów prawnych uchwalonych w latach 1989-2023 ponad połowa została uchwalona w okresie ostatnich sześciu lat. Ponadto poprzedzające je preambuły stają się coraz obszerniejsze i zawierają coraz bardziej szczegółowe opisy uwzględniające także ocenę i znaczenie upamiętnianych postaci, postaw czy wydarzeń. Wydaje się, że proces ten wpisuje się w renesans zainteresowania przeszłością (memory boom) oraz pamięcią zbiorową. Sięgnięcie do tych kategorii pozwoli – w oparciu o wybrane przykłady – nakreślić zarys tego, w jaki sposób dyskurs prawny III RP kreuje świadomość historyczną, a także jak nią manipuluje, co prowadzi do kategorii polityki historycznej.

Metodologia referatu opierać się będzie przede wszystkim na krytycznej analizie dyskursu (KAD) i jej podejściu historyczno-dyskursywnym, które pozwoli na włączenie do analizy historyczno-społecznego kontekstu (strategie nominacyjne, predykacyjne, argumentacyjne, perspektywizacji, łagodzenia i intensyfikacji). Dzięki temu wyłonię przykładowe strategie władzy, za sprawą których pamięć zbiorowa staje się elementem dyskursu prawnego, a w konsekwencji także politycznego, tożsamościowego i ideologicznego.

keywords *słowa kluczowe*

collective memory, legal discourse, preambles, Critical Discourse Analysis, historical politics, rhetorical strategies

pamięć zbiorowa, dyskurs prawny, preambuły, krytyczna analiza dyskursu, polityka historyczna, strategie retoryczne

Ignacy Klaput

philosophy *filozofia*

How to criticize the dichotomous view of abstract-concrete distinction? *Jak poddać krytyce dychotomiczne rozumienie rozróżnienia abstrakt-konkret?*

In my presentation, I will try to explain the philosophical distinction between abstract and concrete objects and outline a critical perspective on the existing dichotomous understanding of this distinction. The existence of a fundamental dichotomous division of entities into abstract and concrete is a common assumption of contemporary ontology. The concepts of abstract and concrete objects have a long history but are not at all clearly defined. A relatively uncontroversial way of explicating them is to refer to a list of paradigmatic examples. Abstract objects are entities such as numbers, sets, or Platonic ideas, while concrete objects are entities such as tables or atoms. However, the usefulness of this kind of explication is very limited, as it does not allow us to decide on key cases for which we do not have clear intuitions.

Stricter explications - e.g. appealing to the criterion of spatio-temporality or causality - have therefore been proposed. Although popular with philosophers, they face serious difficulties. Firstly, they often conflict with lists of paradigmatic examples, and secondly, they frequently rely on certain resolutions within still ongoing philosophical disputes. My intention is to try to develop a new explication of the concept of abstract and the concept of concrete that avoids these problems. I believe that this can be achieved by making the two concepts independent of each other.

Indeed, a certain degree of independence of these concepts is required in order to properly examine the dichotomous nature of the abstract-concrete division. Defective explications prejudged this issue a priori. However, one can call into question, whether parts of this division are jointly exhaustive and mutually exclusive, by this also calling into question the dichotomous nature of the division. As a matter of principle, the saturation of this division is also contested, as there is a lively dispute over the existence of abstract objects. However, the critique of the dichotomous understanding of the abstract-concrete distinction should remain at the conceptual level and remain as neutral as possible towards this dispute in order to preserve the universal character of the distinction.

The presented perspective indicates the direction my research will take in order to reach a non-dichotomous reinterpretation of the abstract-concrete distinction.

W moim wystąpieniu postaram się przybliżyć zagadnienie filozoficznego rozróżnienia na abstrakty i konkrety oraz zarysować perspektywę krytyczną wobec zastanego dychotomicznego rozumienia owego rozróżnienia.

Istnienie fundamentalnego, dychotomicznego podziału bytów na abstrakty i konkrety stanowi powszechne założenie współczesnej ontologii. Pojęcia abstraktu i konkratu mają długą historię, ale nie są wcale jasne. Stosunkowo niekontrowersyjnym sposobem ich eksplikacji jest odwołanie się do listy przykładów paradygmatycznych. Abstrakty to przedmioty takie jak liczby, zbiory, czy platońskie idee, zaś konkrety to przedmioty takie jak stoły, czy atomy. Użyteczność tego rodzaju eksplikacji jest jednak bardzo ograniczona, gdyż nie pozwala ona rozstrzygnąć o kluczowych przypadkach, wobec których nie dysponujemy jasnymi intuicjami. Proponowano zatem ściślejsze eksplikacje – np. odwołujące się do kryterium czasoprzestrzenności albo przyczynowości. Chociaż cieszą się one popularnością wśród filozofów, to jednak muszą zmierzyć się z poważnymi trudnościami. Po pierwsze niejednokrotnie ich zastosowanie skutkuje konfliktem z listami przykładów paradygmatycznych, po drugie bardzo często polegają one na pewnych rozstrzygnięciach w ramach wciąż trwających sporów filozoficznych. Moim zamiarem jest próba wypracowania nowej eksplikacji pojęcia abstraktu oraz pojęcia konkratu, która unikałaby tych problemów. Sądzę, że osiągnąć to można poprzez uniezależnienie obu pojęć od siebie.

Pewien stopień uniezależnienia owych pojęć jest bowiem wymagany, aby właściwie zbadać dychotomiczność podziału abstrakty-konkrety. Wadliwe eksplikacje przesądzały bowiem tę kwestię a

priori. Tymczasem można podważyć zupełność oraz rozłączność owego podziału, co oznaczałoby podważenie również jego dychotomiczności. Co do zasady również nasycenie owego podziału jest podawane w wątpliwość – żywy jest bowiem spór o istnienie abstraktów. Żeby zachować swój uniwersalny charakter krytyka dychotomicznego rozumienia rozróżnienia abstrakt-konkret powinna jednak pozostać na poziomie pojęciowym i zachować jak największą neutralność wobec owego sporu. Zaprezentowana perspektywa wyznacza kierunek, w którym zmierzać będą moje badania mające sfinalizować się w niedychotomicznej reinterpretacji rozróżnienia abstrakt-konkret.

keywords *słowa kluczowe*

abstract-concrete distinction, dichotomy, abstract objects, concrete objects, nominalism

rozróżnienie abstrakt-konkret, dychotomia, przedmioty abstrakcyjne, przedmioty konkretne, nominalizm

Marcelina Koprowska

history *historia*

Between the history of state-church relations and the history of religiosity *Między historią relacji państwo-Kościół a historią religijności*

The state of research on state-church relations in the post-war period in Poland (1944-1989) can be described as ‘good’: there are at least several monographs that synthesise the issue, as well as a number of detailed studies. Consequently, at first glance, the subject of Church history during this period appears to have been researched. Surprisingly, however, it appears that a fundamental aspect of the functioning of the Church such as religiosity (prayer, piety, religious practices) is almost completely ignored in these studies or appears because of its non-religious, for example political significance. This state of affairs makes the topic I am researching in my PhD (religious life in Warsaw in the first years after the Second World War (1944-1957) prove to be virgin territory for the researcher. In my presentation, I plan to talk about the consequences of this: in particular, about the differences between the study of the history of state-church relations and the study of the history of religiosity. These can be seen i.e. in the source base used. Although I can partially use similar sources, these are not sufficient and require numerous additions. Using some selected examples of research on history of religious life in other periods or places I will show what types of sources interest me and why I am looking for them – how they mutually verify or complement each other and what kind of information I need from them. Moreover, I will also talk about specifics of the period I am studying – the first decade after the Second World War. In particular, I pay attention to the impact of the undemocratic regime on the sources I use. Apart from the usual limitations that a historian has to deal with during his research regardless of the era, various forms of restriction or even modelling of the content created and published must be taken into account in this case. Examples of such forms include state control of publication, the apparatus of terror that was being expanded at the time, and self-censorship by the authors themselves. I will share the first findings of the data collection process – the challenges of analysing parish registers and chronicles, memoir literature and the press of the period under study (both government and Catholic licensed).

Stan badań nad relacjami państwo-Kościół w okresie powojennym w Polsce (1944-1989) można określić jako „dobry”: istnieje przynajmniej kilka monografii, które syntetyzują to zagadnienie, jak również szereg opracowań szczegółowych. W związku z tym, na pierwszy rzut oka wydaje się, że temat historii Kościoła w tym czasie jest już w pewnej mierze przebadany. Co jednak może być zaskakujące, fundamentalny aspekt funkcjonowania Kościoła jakim jest religijność (modlitwa, pobożność, praktyki religijne) jest w tych opracowaniach niemal całkowicie pomijany lub pojawia się wyłącznie ze względu na swoje pozareligijne, na przykład polityczne znaczenie. Taki stan rzeczy sprawia, że tematyka badana przeze mnie w pracy doktorskiej (życie religijne w Warszawie w pierwszych latach po II wojnie światowej (1944-1957)) okazuje się terenem dla badacza właściwie dziewiczym. W swoim wystąpieniu planuję opowiedzieć o tego konsekwencjach: w szczególności o różnicach między badaniem historii relacji państwo-Kościół a badaniem historii religijności. Widać je między innymi na poziomie wykorzystywanej bazy źródłowej – choć w swojej pracy mogę przynajmniej częściowo korzystać z podobnych źródeł, to jednak nie są one wystarczające i wymagają licznych uzupełnień. Na wybranych przykładach badania historii życia religijnego w innych okresach bądź miejscach pokażę, jakie typy źródeł mnie interesują oraz z jakich powodów takich poszukuję – w jaki sposób wzajemnie się weryfikują czy uzupełniają i na jakie pytania badawcze chciałabym w nich znaleźć odpowiedź. Poruszę przy tym specyfikę badanego okresu – pierwszej dekady po II wojnie światowej – zwrócę szczególną uwagę na wpływ niedemokratyczności ustroju na źródła, z których korzystam. Poza zwykłymi ograniczeniami, z jakimi ma do czynienia historyk niezależnie od epoki, trzeba w tym przypadku wziąć pod uwagę różne formy ograniczania lub wręcz modelowania tworzonych i publikowanych treści. Przykładami takich form może być choćby kontrola publikacji przez państwo, rozbudowywany w tym czasie aparat terroru, a także autocenzura samych autorów. Podzielę się pierwszymi wnioskami z procesu zbierania danych – wyzwaniem związanymi z analizą ksiąg i kronik parafialnych, literatury wspomnieniowej oraz prasy z badanego okresu (zarówno rządowej, jak i katolickiej koncesjonowanej).

keywords *słowa kluczowe*

history of religiosity, The Polish People's Republic, Warsaw, religiosity, state-church relations

historia religijności, PRL, Warszawa, religijność, relacje państwo-Kościół

Karolina Kosieradzka

history *historia*

"Offstage. The Polish-Jewish Theatrical Environment during and Just After the Holocaust". Methodologies *"Poza sceną. Polsko-żydowskie środowisko teatralne w czasie Zagłady i tuż po niej". Metodologie*

The aim of the conference presentation is to present the most important assumptions of the research project entitled: "Offstage. The Polish-Jewish theatre community during and immediately after the Holocaust". The project addresses the topic of Polish-Jewish relations in the theatre community during the Holocaust and immediately after it in Polish lands. The time period for the research is determined by the dates: 1939 (the beginning of the German occupation, when forced segregation into Poles and Jews based on "racial" criteria) and 1948 (the beginning of Stalinism in Poland). An

important context is the interwar period, when professional and private relationships were established among artists important from the perspective of this research. The most important research group are actors and actresses of Jewish origin playing in Polish theatres and their interactions with the non-Jewish community.

The main element of the report will be an indication and presentation of the methodologies used, with particular emphasis on methods important from the perspective of historical research (source criticism, oral history). Other practices of presenting the research problem will also be characterized in a synthetic way, such as microhistory (analysis of the fate of individuals and a separate social group that feels a strong sense of belonging to the community, presentation of its role in history, taking into account the general historical context) or interdisciplinary achievements of gender studies (description of the activities women omitted in the official theatre history).

Celem wystąpienia konferencyjnego jest przedstawienie najważniejszych założeń projektu badawczego pt. „Poza sceną. Polsko-żydowskie środowisko teatralne w czasie Zagłady i tuż po niej”. Projekt podejmuje temat relacji polsko-żydowskich w środowisku teatralnym w czasie Zagłady i tuż po niej na ziemiach polskich. Cezurę czasową badań wyznaczają daty: 1939 r. (początek okupacji niemieckiej, gdy wprowadzono przymusową, opartą o kryteria „rasowe” segregację na Polaków i Żydów) oraz 1948 r. (początek stalinizmu w Polsce). Istotnym kontekstem jest międzywojnie, kiedy zawiązywały się relacje zawodowe i prywatne wśród artystów ważnych z perspektywy niniejszych badań. Najważniejszą grupę badanych stanowią aktorzy i aktorki żydowskiego pochodzenia grający w polskich teatrach i ich interakcje ze środowiskiem nieżydowskim.

Głównym elementem referatu będzie wskazanie i omówienie wykorzystywanych metodologii ze szczególnym uwzględnieniem metod ważnych z perspektywy badań historycznych (krytyka źródeł, historia mówiona). W syntetyczny sposób zostaną scharakteryzowane także inne praktyki prezentacji problemu badawczego, takie jak mikrohistoria (analiza losów jednostek i wyodrębnionej grupy społecznej, która odczuwa silną przynależność środowiskową, przedstawienie jej roli w historii, z uwzględnieniem ogólnego kontekstu historycznego) czy interdyscyplinarne osiągnięcia gender studies (opis działalności kobiet pomijanych w oficjalnym nurcie historii teatru).

keywords *słowa kluczowe*

gender studies, Holocaust, theatre, actors, actresses, Polish-Jewish theatre community, methodologies, source criticism, oral history, microhistory, gender studies

Zagłada, teatr, aktorzy, aktorki, polsko-żydowskie środowisko teatralne, metodologie, krytyka źródeł, historia mówiona, mikrohistoria

Jakub Krawczyk

philosophy *filozofia*

On current philosophical issues of paraconsistent theories of truth

In the seminal work [Jaśkowski, 1947], the so-called Jaśkowski criterion was formulated, henceforth regarded as a sine qua non for satisfactory (read: good) paraconsistent logics. The criterion consists of

three conditions, namely: (i) the system must distinguish between the notions of “contradiction” and “triviality”, (ii) it must be sufficiently expressive to allow practical reasoning, and (iii) it must have an intuitive justification. The first condition is a relatively straightforward mechanical requirement and, therefore, the easiest to fulfill. The other two determine whether a system is satisfactory and, in consequence, it is difficult to make an objective resolution here. Nevertheless, the whole criterion must be fulfilled if there is to be a satisfactory (read: good) paraconsistent logic.

However, non-classical logic can be contagious, as different philosophical problems are interconnected through the use of concepts. One such framework concept is the notion of truth. The potential impact of results within theories of truth on other areas of philosophy is often mentioned. In reality, the direction is usually the opposite: it is intuitions from other fields that pave the way for formal considerations. A notable instance is the work of [Kripke, 1975], which founded investigations of the non-hierarchical predicate of truth. Kripke begins with intuitions about natural language and then shows how these can be operationalized with logical tools. The key insight here is that this construction is not determined by these intuitions, and by a “slight modification” of Kripke's idea, one can obtain semantics for the so-called truth-value gluts, i.e. sentences having both logical values. This is precisely what paraconsistent logicians are hoping for.

The first condition of the Jaśkowski criterion can be met by limiting oneself to modifying Kripke's structure. The other conditions, however, are being ignored. Kripke's approach is appealing precisely due to its philosophical justification (condition (iii) of the criterion), which allows for its practical use (condition (ii)), rather than the complexities of formal construction. Thus, a mere "slight modification" that only enables the instrumental rendering of certain intuitions loses this significance and should not be deemed a success, but a bare minimum. The aim of the talk is to outline the phenomenon of asymmetry between formal and justification (philosophical?) duality, which is crucial for formal philosophy in general and, in consequence, for the investigation of paraconsistent theories of truth in particular.

keywords

Formal philosophy, Jaśkowski's criterion, paraconsistency, truth

Karolina Kulpa

literary studies *literaturoznawstwo*

Literary populism: methodological challenges *Populizm literacki: wyzwania metodologiczne*

In recent years, literary populism has emerged as a subject of interest among both literary scholars (Kern 2022) and sociologists (Tarragoni 2021). Although the necessity for research on the artistic, particularly literary, variants of populism is acknowledged, this remains a nascent field of study. The presentation will address the principal methodological challenges, including the focus on Polish literary material from the period of 1918–1939. It will discuss the process of developing tools for analyzing the poetics and pragmatics of literary populism, defining the historical scope and content of the concept of “populism,” and employing it as an operational tool in literary studies. The presentation will encompass an overview of the current state of research and challenges associated with reconstructing the uncharted territories of literature and literary criticism, showcasing the

heterogeneity of interwar discussions, and highlighting the process of developing a language that addresses and represents “the people.” The aim of the presentation is not to provide a comprehensive description but to pose questions about the possibility of creating a stable methodological framework and to indicate potential research paths.

W ostatnich latach populizm literacki stał się przedmiotem zainteresowania zarówno literaturoznawców (Kern 2022), jak i socjologów (Tarragoni 2021). Choć wskazuje się na konieczność podjęcia badań nad artystycznymi, a przede wszystkim literackimi odmianami populizmu, jest to dopiero rodzący się obszar badań. W wystąpieniu przedstawione zostaną najważniejsze wyzwania metodologiczne, związane m.in. z ograniczeniem się do polskiego materiału literackiego obejmującego lata 1918–1939. Omówiony zostanie proces tworzenia narzędzi badania poetyki oraz pragmatyki populizmu literackiego, wyznaczenia historycznego zakresu i treści pojęcia „populizm” oraz użycia go jako operacyjnego narzędzia literaturoznawczego. Wystąpienie składać się będzie z przedstawienia stanu badań oraz wyzwań związanych z rekonstrukcją nieopisaną przestrzeni literatury i krytyki literackiej, ukazaniem heterogeniczności międzywojennych dyskusji oraz wskazaniem procesu wypracowywania języka zwracającego się do „ludu” i w jego imieniu. Celem wystąpienia nie będzie opis całościowy, a postawienie pytań o możliwość stworzenia stabilnej ramy metodologicznej oraz wskazanie ścieżek badawczych.

keywords *słowa kluczowe*

literary populism, interwar period, literary criticism, poetics, methodology

populizm literacki, dwudziestolecie międzywojenne, krytyka literacka, poetyka

Ewa Kuma-Zielińska

history *historia*

Żydzi w przestrzeni miasta. Socjotopografia żydowskiego Płocka w pierwszej połowie XIX wieku (1815-1862). Metody badawcze

Treścią referatu będzie przedstawienie projektu, którego celem jest ustalenie miejsca Żydów w przestrzeni miejskiej Płocka oraz zbadanie relacji między żydowską strukturą społeczno-zawodowo-religijną a topografią dzielnicy żydowskiej w 1 poł. XIX wieku.

W okresie tym mamy do czynienia zarówno z nowymi warunkami polityczno-prawnymi, jak i z przemianami społeczności żydowskiej. W trakcie referatu omówię użycie poniższych metod badawczych z uwzględnieniem źródła.

Zgromadzone w trakcie kwerend archiwalnych materiały źródłowe będę badać metodą historyczno-prawną, aby odtworzyć ramy, w jakich mogła funkcjonować przestrzeń żydowska w Płocku oraz jakiej kontroli władz nie-żydowskich podlegała. Natomiast analizując materiały spisowe, stosować będę metody statystyczne, by odtworzyć stratyfikację społeczną żydowskich mieszkańców Płocka i skorelować takie czynniki, jak wysokość majątku, płaconych podatków, wielkość gospodarstw domowych. Najważniejsze dla mnie będą metody badań socjotopograficznych,

polegające na zrekonstruowaniu struktury społeczno-zawodowo-religijnej (w tym przypadku Żydów plockich) w przestrzeni miejskiej i ustaleniu wzajemnych relacji między tymi dwoma elementami. Tu inspirację stanowią dla mnie podobne prace, zarówno dotyczące społeczności nie-żydowskich (Mikulski 1999; Gordziejew 2002; Barylewska-Szymańska 2016), jak i żydowskich (Katz 2017). Stosowane w nich metody implementować będę dla warunków 1 połowy XIX wieku.

Inspirację metodologiczną dla moich badań stanowią prace związane z koncepcją zwrotu przestrzennego, traktujące przestrzeń jako kategorię badawczą, wywodzące się z nurtu chicagowskiej szkoły socjologii przestrzeni (Jałowicki, Szczepański 2002 i in.).

Posłużę się również metodologią właściwą do badania stref kontaktu i stref konfliktu (Pratt 1992) przy odtwarzaniu miejsc i okoliczności kontaktów między różnymi grupami społecznymi.

Jak dotąd nie prowadzono pogłębionych badań nad dziewiętnastowieczną strukturą socjotopograficzną Żydów polskich, w tym plockich. Poprzez pryzmat Płocka, przede wszystkim ze względu na dobrze zachowaną bazę źródłową, można znakomicie obserwować szersze procesy dotyczące Żydów w Królestwie Polskim. O wartości tego projektu stanowi powiązanie skali mikro i makro, a przede wszystkim wprowadzenie kategorii przestrzeni do badań nad historią polskich Żydów.

słowa kluczowe

Żydzi, Płock, przestrzeń, metody badawcze

Wiktor Lekki

philosophy *filozofia*

Marxism and bounded rationality *Marksizm a ograniczona racjonalność*

Marxist thought contests the distinction between politics and economics. This attitude is connected with the notion of ‘political economy’ which stresses the connection between those two aspects of one social field. However, economics of the second half of the 20th century also brought up the question of the impact of non-economic factors on economic processes. It can be easily seen in a relatively new economic paradigm – behavioral economics. Achievements of behavioral economics challenge the concept of rationality used in mainstream economics. It affects also the premisses of Marxist critique of political economy. Therefore confrontation of these two perspectives can be beneficial. The aim of this paper is to present the concept of bounded rationality coined in 1957 by Herbert A. Simon as an important part of Marxist view on politics. To do so I will use a few research methods. First of all, I will refer to approach from the field of the history of ideas – source text analysis. Furthermore, I will use the classic repertoire of philosophical research methods including comparative analysis and conceptual analysis. Field of politics could be better understood in the frame of bounded rationality which tries to afresh connect economic and non-economic factors within economic analysis. The normative aspect of traditional economic rationality derived from orthodox economics can be seen as an obstacle on the way to dialectical sublation of the opposition between economics and politics. It

causes the tendency to underestimate the importance of the political process itself and non-economic factors in the context of class conflict. Behavioral critique of rationality and Homo economicus can be used as starting point for the rejection of economic rationality as an important reference point in Marxist tradition and be the beginning of the new way of thinking about class conflict and politics.

Charakterystyczną cechą filozofii marksistowskiej jest zakwestionowanie oddzielenia od siebie polityki i ekonomii. Stanowisko to wiąże się z pojęciem ekonomii politycznej, które podkreśla związek pomiędzy tymi dwoma wymiarami jednego pola społecznego. Również ekonomia drugiej połowy XX wieku poruszyła kwestię wpływu czynników pozaekonomicznych na podejmowanie decyzji i procesy gospodarcze. Można to łatwo dostrzec w stosunkowo nowym paradygmacie ekonomicznym – ekonomii behawioralnej. Formułowane w jego ramach tezy poddały w wątpliwość koncepcję racjonalności dotychczas dominującą w ekonomii głównego nurtu. Rzutuje to również na założenia myśli marksistowskiej. Dlatego należy te dwie perspektywy wzajemnie skonfrontować, co umożliwi aktualizację obu podejść badawczych. Celem wystąpienia będzie przedstawienie koncepcji ograniczonej racjonalności wprowadzonej w 1957 przez Herberta A. Simona oraz jej znaczenia dla marksistowskiego spojrzenia na politykę. Badając to zagadnienie, odwołam się do podejścia z obszaru historii idei, czyli badania tekstów źródłowych. Obok tego posłużę się klasycznym repertuarem filozoficznych środków badawczych, a więc analizy porównawczej i analizy pojęciowej. Pole polityki można lepiej zrozumieć, odwołując się do pojęcia ograniczonej racjonalności, które kładzie nacisk na wpływ różnych czynników pozaekonomicznych na podejmowanie decyzji gospodarczych. Pozwoli to wyjaśnić odstępstwa od wybierania działań najkorzystniejszych z punktu widzenia czysto ekonomicznych korzyści. Normatywny aspekt tradycyjnej racjonalności ekonomicznej, wywodzącej się z ekonomii ortodoksyjnej, można postrzegać jako przeszkodę na drodze do dialektycznego zniesienia opozycji między ekonomią a polityką. Skutkuje to niedocenianiem wpływu samego procesu politycznego i czynników pozaekonomicznych na przebieg konfliktu klasowego. Behawioralna krytyka wąsko rozumianej racjonalności i koncepcji homo oeconomicus może posłużyć jako punkt wyjścia do odrzucenia racjonalności ekonomicznej jako ważnego punktu odniesienia w tradycji marksistowskiej i stać się początkiem nowego sposobu myślenia o konflikcie klasowym i polityce.

keywords *słowa kluczowe*

bounded rationality, marxism, political philosophy

ograniczona racjonalność, marksizm, filozofia polityki

Natalia Lenda

history *historia*

German pacifications of villages in the Białystok District *Niemieckie pacyfikacje wsi w Okręgu Białostockim*

In her speech, the speaker will focus on the issue of pacification of villages in the Białystok District (Bezirk Białystok) in the years 1941-1944. The author will be interested in this area due to the fact that it was characterized by a high intensity of this type of action, despite the relatively short period of

German occupation in the Bialystok region. It was directly related to the declaration of the district as an “area of partisan fighting” (Bandenkampfgebiet) by Heinrich Himmler on June 21, 1943. At the beginning of her speech, the speaker will briefly describe the wartime fate of the Bialystok region, which was twice under German occupation (1939, 1941-1944). Next, the speaker will discuss the current state of research on the pacifications in Bezirk Bialystok, most of which were written in the 1960s, 1970s and 1980s, but the issue was only the subject of collective analyzes along with other types of crimes. She will talk about the most important works created during this period and pay special attention to the context of their creation. It will present the profiles of researchers dealing with this topic. Then, the speaker will discuss the latest works on the topic of German pacification of villages during World War II. It will outline further research perspectives, point to gaps in current research and explain why the greatest emphasis should be placed on the qualitative analysis of individual pacification actions. Finally, the speaker will present the issue of pacification against the background of German occupation policy towards villages in the Bialystok District.

W swoim wystąpieniu autorka skupi się na zagadnieniu pacyfikacji wsi w Okręgu Białostockim (Bezirk Bialystok) w latach 1941-1944. Przedmiotem zainteresowania autorki będzie właśnie ten obszar ze względu na fakt, że odznaczał się on dużą intensywnością przeprowadzania tego typu akcji, mimo stosunkowo krótkiego czasu okupacji niemieckiej na terenie Białostoczczyzny. Wiązało się bezpośrednio z ogłoszeniem okręgu „obszarem walk partyzanckich” (Bandenkampfgebiet) przez Heinricha Himmlera w dniu 21.06.1943 r. Na początku swojego wystąpienia prelegentka krótko scharakteryzuje wojenny losy Białostoczczyzny, która dwukrotnie znalazła się pod niemiecką okupacją (1939, 1941-1944). W dalszej kolejności prelegentka omówi bieżący stan badań nad pacyfikacjami w Bezirk Bialystok, spośród których większość prac powstała w latach '60, '70 i '80, przy czym zagadnienie było jedynie przedmiotem zbiorczych analiz wraz z innymi typami zbrodni. Opowie o najbardziej istotnych pracach, które powstały w tym okresie i zwróci szczególną uwagę na kontekst ich powstania. Ukaże sylwetki badaczy podejmujących się tego tematu. Następnie prelegentka omówi najnowsze pozycje dotyczące tematu niemieckich pacyfikacji wsi w czasie II wojny światowej. Zarysuje dalsze perspektywy badawcze, wskaże na luki w dotychczasowych badaniach i wyjaśni, dlaczego największy nacisk należy położyć na analizę jakościową poszczególnych akcji pacyfikacyjnych. Na koniec autorka przedstawi zagadnienie pacyfikacji na tle niemieckiej polityki okupacyjnej względem wsi w Okręgu Białostockim.

keywords *słowa kluczowe*

village pacifications, German occupation, Bialystok District, Polish countryside during World War II

pacyfikacje wsi, niemiecka okupacja, Okręg Białostocki, polska wieś w czasie II wojny światowej

Maria Łusakowska

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Experiencing Biophilanthropy: Biopolitics and Sentimentalism as Tools of Evolution in the Orphan Trains Reform *Doświadczenie biofilantropii: biopolityka i sentymentalizm jako narzędzia ewolucji w reformie Orphan Trains*

In her book, *The Biopolitics of Feeling: Race, Sex, and Science in the Nineteenth Century* (2018), scholar Kyla Schuller establishes a new interconnectedness between biopower and sentimentalism. According to her, 19th-century sentimentalism did not work merely as an aesthetic mode but primarily as a tool of population control used by contemporary social reformers who, following Lamarckian theories, believed they could manipulate evolution. By evoking feelings of empathy, pity, and compassion towards the poor, the racial other, women, etc., and, therefore, a moral high ground, the discourse of sentimentalism functioned as a tool of both individual discipline and social regulation, enabling the implementation of biopower in the form of the science of impressibility. Impressibility was believed to be the capacity of a human nervous system to receive impressions from the external environment that thereby change its characteristics – for better or worse. A relatively obscure and largely forgotten philanthropic program with this explicit aim was Charles Brace’s “Emigration Plan”, known today as “Orphan Trains,” which “placed out” 200 000 children from the East Coast to the rural West between 1854 and 1929. Schuller reads Brace’s plan as rooted in a Lamarckian understanding of evolution: the children’s hereditary material was to be altered through schooling and rural and domestic labor in order to create a new race of true Americans.

My project is inspired by Schuller's work, but it takes off from the research gaps signaled by her book. Using her framework of the interconnectedness of sentimentalism, biopower, and philanthropy, which she names “biophilanthropy,” I will analyze the discourse surrounding Orphan Trains in the 19th, 20th, and 21st centuries. The subject of my analysis will be Riders’ memoirs and letters, advertisements, newspaper articles, as well as novels, films, and plays that narrate fictional Orphan Train stories. The goal of my thesis is to elucidate the ideological manner of the representation of Orphan Trains and therefore explore whether the echoes of biophilanthropy are still present in the contemporary reading of Brace's reformatory program and whether sentimentalism still constitutes the main manner of its representation. My hypothesis is that the sentimentalist mode is still present, yet there is a possibility that these representations are more self-aware about the engagement of science and medicine in the project.

W książce “*The Biopolitics of Feeling: Race, Sex, and Science in the Nineteenth Century*” (2018), badaczka Kyla Schuller ustanawia nowe powiązania między biowładzą a sentymentalizmem. Według niej XIX-wieczny sentymentalizm nie działał jedynie jako środek estetyczny, ale przede wszystkim jako narzędzie kontroli populacji wykorzystywane przez ówczesnych reformatorów społecznych, którzy, podążając za teoriami Lamarcka, wierzyli, że mogą manipulować ewolucją. Poprzez wywoływanie uczuć empatii, litości i współczucia wobec ubogich, innych ras, kobiet itp., a tym samym moralnej wyższości, dyskurs sentymentalizmu funkcjonował zarówno jako narzędzie indywidualnej dyscypliny, jak i regulacji społecznej, umożliwiając wdrażanie biowładzy w postaci tzw. “impressibility”. “Impressibility” uważano za zdolność ludzkiego układu nerwowego do odbierania wrażeń ze środowiska zewnętrznego, które w ten sposób zmieniają jego cechy - na lepsze lub gorsze. Stosunkowo mało znanym i w dużej mierze zapomnianym programem filantropijnym o tym wyraźnym celu był “Plan Emigracyjny” Charlesa Brace’a, znany dziś jako “Pociągi Sieroce”, w

ramach którego w latach 1854-1929 wywieziono 200 000 dzieci ze Wschodniego Wybrzeża na wiejski Zachód. Schuller odczytuje plan Brace'a jako zakorzeniony w Lamarckowskim rozumieniu ewolucji: w celu stworzenia nowej rasy prawdziwych Amerykanów materiał dziedziczny dzieci miał zostać zmodyfikowany poprzez edukację szkolną oraz pracę na wsi i w domu. Schuller odczytuje plan Brace'a jako zakorzeniony w Lamarckowskim rozumieniu ewolucji: materiał dziedziczny dzieci miał zostać zmodyfikowany poprzez edukację szkolną oraz pracę na wsi i w domu w celu stworzenia nowej rasy prawdziwych Amerykanów.

Mój projekt jest inspirowany pracą Schuller, ale opiera się na lukach badawczych zasygnalizowanych w jej książce. Korzystając z jej ram dotyczących powiązań sentymentalizmu, biowładzy i filantropii, które nazywa "biofilantropią", przeanalizuję dyskurs wokół Orphan Trains w XIX, XX i XXI wieku. Przedmiotem mojej analizy będą wspomnienia i listy jeźdźców, reklamy, artykuły prasowe, a także powieści, filmy i sztuki teatralne, które opowiadają fikcyjne historie dzieci. Celem mojej pracy jest określenie ideologicznych sposobów przedstawiania Orphan Trains, a tym samym zbadanie, czy echa biofilantropii są nadal obecne we współczesnym odczytywaniu programu reformatorskiego Brace'a i czy sentymentalizm nadal stanowi główny sposób jego reprezentacji. Moja hipoteza zakłada, że tryb sentymentalny jest nadal obecny, ale istnieje możliwość, że te reprezentacje są bardziej świadome zaangażowania nauki i medycyny w projekt.

keywords *słowa kluczowe*

biopolitics, biopower, Orphan Trains, social reform, 19th century, theory of evolution, impressibility, sentimentalism

biopolityka, biowładza, Sieroce Pociągi, reforma społeczna, XIX wiek, teoria ewolucji, sentymentalizm

Viktoryia Makouskaya

archeology *archeologia*

Childhood on the territory of Western Rus' and Eastern Poland in the 11th-13th centuries based on archaeological sources: main issues and methodology

The study area includes the western part of the territory of modern Belarus and the eastern part of modern Poland. The population of this area is quite interesting for research, as this territory was a borderland of several ethnic groups and confessions. However, there is no comprehensive study of such an important social group as children from this region.

The main focus of the research is to formulate an archaeological definition of childhood for this region. In order to do this, it is necessary to answer questions relating to the determination of the age of childhood and the definition of the probable stages of human maturation. In addition, it is necessary to determine the characteristics of the material and immaterial culture of children in comparison with adults, as well as the similarities and differences between these characteristics in the territories of western Rus' and eastern Poland.

The sources for the study are the materials from burial sites as well as objects of children's material culture found in settlements. The research methods include analyses of funerary rites and inventory of children's burials, including analyses of cemetery planigraphy, GIS mapping, and statistical analysis.

The main methods are also classification, archaeological context analysis, stratigraphy and planigraphy of children's material culture objects and costume elements. Additional methods include

the analysis of stable isotopes and DNA material from some burials in order to determine the specifics of children's diets and also kinship in some multiple burials.

keywords *słowa kluczowe*

Archaeology of childhood, children's burials, toys, Early Medieval Europe, Old Rus'

Aleksandra Julia Malinowska

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Affective Poetics: Manifestos and Women's Rhetorical Strategies, 1970-2020

This presentation introduces the scope and methodology of the author's doctoral research project. "Affective Poetics: Manifestos and Women's Rhetorical Strategies, 1970-2020" intervenes into the landscape of recent criticism of neoliberal, mainstream feminism. This strand of the feminist movement is thought to be maintaining rather than undermining the existing power structures by striving for reasonability, politeness and respectability (Crispin 2017, Lusty 2017, Fahs 2020) and its focus on individual achievement (Lusty 2017, Crispin 2017) as opposed to collective action and solidarity-building. While such popular branch of feminism is working to break ties with the radical legacy of the 1960s and 1970s, especially with the connotations of misandry, hairiness and bra-burning (Crispin 2017), an oppositional force of radical women's activism and - centrally for this project - engaged writing is developing, and it is appropriating the manifesto genre to offer its criticism of popular feminism. The project "Affective Poetics" has two main objectives. Firstly, to analyze how anger and affective poetics are used in women's manifestos to shape their political potential for mobilizing resistance. Secondly, the study is interested in exploring the genealogy of radical feminist thought, especially the entanglement of contemporary women's manifestos with texts produced during the, so-called, second wave of feminism. This project uses "queer time" to map the "backwards continuity" (Weiman-Kelman 2018) of second wave manifestos in the first two decades of the 2000s, framing the former as "foundling texts" (Weiman-Kelman 2018) to be re-read by contemporary generations of women in ways, which were not possible at the time when these texts were originally written. By asking about the uses of anger in women's writing, "Affective Poetics" contributes to the growing study of engaged women's rhetorics. In recent years a few collections gathering women's rhetoric and/or manifestos were published covering various timeframes (Stenberg and Hogg 2020, Weiss and Brueske 2018, Fahs 2020) however, apart from such archival work, academic discussions about manifestos have thus far been limited to fields of art history and literary studies (Caws 2001), or as stated by Fahs are hidden at the peripheries of social movement studies (Fahs 2020). Therefore, a part of this project's innovation lays with the author's decision to apply cultural studies approaches to the study of women's engaged writing.

keywords

Second wave feminism, popular feminism, radical feminist manifesto, affect, anger, feminist genealogy

Weronika Mazurek

literary studies *literaturoznawstwo*

Cultured Barbarians: Zbigniew Herbert, W. H. Auden, and the Problem of Civilisation

In the realm of literary studies, the comparative analysis of Zbigniew Herbert and W. H. Auden remains a relatively uncharted territory. While both poets enjoy esteemed positions within their respective cultural spheres, their shared historical sensitivity and profound engagement with themes of civilisation and barbarism present a compelling avenue for comparative exploration. This abstract proposes a research project aimed at examining the strategies employed by Herbert and Auden in representing the dichotomies of civilisation and barbarism within their poetic works. Drawing upon the historiosophical frameworks of thinkers belonging to the “Frankfurt School”, this study seeks to deconstruct traditional paradigms of understanding civilisation and barbarism. Rather than viewing barbarism as the antithesis of civilisation, the research proposes an interpretation that considers it as an integral aspect thereof. Benjamin’s assertion that “there is no document of culture which is not at the same time a document of barbarism” serves as a guiding principle in this endeavor. Furthermore, the project aims to fill existing gaps in scholarship by applying postcolonial methodologies to the analysis of Herbert’s and Auden’s works. Despite the growing interest in postcolonial literary studies, these approaches have yet to be extensively explored in the context of Polish and English literature, particularly concerning these two poets. By transcending these traditional dichotomies and engaging with diverse theoretical perspectives, this paper seeks to offer fresh insights into the poetic oeuvres of Herbert and Auden while contributing to broader discussions in comparative literature and civilisational discourse.

keywords

Zbigniew Herbert, W. H. Auden, civilisation, barbarism, comparative literature studies, philosophy of history, literary theory

Yauheniya McDaniel

literary studies *literaturoznawstwo*

Language of Hope in Feminist Dystopias: Methodology of Analysis

My project examines the poetic language of hope through conceptual metaphor analysis in contemporary feminist dystopian literary fiction. “[P]atriarchs have used a fixed concept of the body to contain women” (Grosz, 1994, pp. 14-15), and fixed meanings related to women’s bodies in the patriarchal discourse today are still strongly present in the language in the form of objectifying and gender-biased conceptual metaphors and phallogocentric structures. I argue that some contemporary feminist dystopias subvert these deep structural principles of language by reinvention of gender-related meanings of the self, sexuality, and body. Therefore, the primary aim of this presentation is to introduce the theme of metaphorical reinvention within contemporary feminist

dystopian literature, with particular emphasis on the analytical methodology employed in the exploration.

This presentation draws a connection between women's embodied selves, embodied nature of cognition from cognitive linguistics, and the reintroduction of poetic corporeal writing into dystopian narratives. In my analysis, I will combine Elizabeth Grosz's corporeal feminist theory, Julia Kristeva's insights on poetic language, Dunja Mohr's concept of feminist utopian dystopias, and conceptual metaphor theory from cognitive linguistics. Such an interdisciplinary approach will enable me to examine new meanings related to the dynamicity of women's bodies, sexuality, storytelling about self, etc., thus providing hopeful groundwork for change.

keywords

Corporeality, agency, body, conceptual metaphors

Mikołaj Mielcarski

arts history *historia sztuki*

Arrière garde on the Periphery. Methods of Research on Artistic Migrations, Borderline Art, and Longue Durée *Ariergarda na peryferiach. O metodach badań nad migracjami artystycznymi, sztuką obrzeży i jej długim trwaniem*

The presentation aims to introduce the methodology employed in the preparation of my PhD thesis. In addition to examining political, social, religious, and other contextual factors, consistent with the methods of social art history, the upcoming work focuses on the characterization of artistic influence pathways, with the key concept being cultural transfer.

While studies on artists' migrations have long been an integral part of art history, artists have often been treated as "bearers of culture" and a kind of cultural colonizers, intertwining art history research with current political discourses. The dynamically evolving research on cultural transfer in recent decades encourages a reconsideration of the relationships between centers and peripheries in the field of art, advocating a recapitulation of the vision of a vertical structure of dependence where the center engages in cultural colonization, indicating its superiority. According to this method, attention is directed towards the receptive culture and seeks to examine local conditions of reception.

An extension of this research perspective is "histoire croisée" (crossed or intertwined history), emphasizing that cultural exchange rarely occurs exclusively between two participants; most often, it takes the form of multi-level and complex networks of mutual intercultural connections and interactions.

The project also places great importance on Thomas DaCosta Kaufmann's (2004) concept of the geography of art, which involves studying art history considering various geographical factors such as the availability of materials and resources, transportation routes, etc. The notions of hybridization, describing objects emerging in a transcultural situation, and diffusion, borrowed from the natural sciences, are also crucial.

The areas covered in my work (primarily Livonia, Crown's Rus, Transylvania), delineating the limits of Latin civilization, have rarely been the subject of art historical research, partly due to the perception of their peripheral nature. In the few existing studies, echoes of contemporary disputes about ethnic and nationalist character can be found. This provides an excellent opportunity to practically apply

these theoretical considerations, advocating a vertical, non-hierarchical, and non-evaluative approach to material culture products. The adopted methodology aims to view the art of the discussed areas as local phenomena resulting, in the words of Jan Białostocki (1953), “accumulations that do not occur elsewhere in a similar composition.”

Wystąpienie ma na celu przybliżenie metodologii wykorzystywanej przeze mnie w trakcie przygotowywania rozprawy doktorskiej. Poza badaniem uwarunkowań politycznych, społecznych, religijnych etc., co jest zgodne z metodami społecznej historii sztuki, powstająca praca skupia się na charakterystyce ścieżek wpływów artystycznych a kluczową koncepcją projektu jest transfer kulturowy.

Choć badania nad migracjami artystów stanowią od dawna nieodłączny element historii sztuki, często artyści traktowani byli jako „nosiciele kultury” i swego rodzaju kulturalni kolonizatorzy, co wikłało badania nad historią kultury w aktualne dyskursy polityczne. Dynamicznie rozwijające się w ostatnich dziesięcioleciach badania nad transferem kulturowym skłaniają do ponownego namysłu nad zagadnieniami relacji centrów i peryferii na polu sztuki, postulując rekapitulację wizji pionowej struktury zależności, w której centrum dokonuje kulturowej kolonizacji, świadczącej o jego wyższości. W myśl tej metody, uwaga skupia się raczej na kulturze odbiorczej i stara się badać lokalne uwarunkowania recepcji.

Rozwinięciem tej perspektywy badawczej stanowi *histoire croisée* (historia spleciona, krzyżująca się) kładąca naciska na to, że wymiana kulturowa niezmiernie rzadko zachodzi wyłącznie między dwoma uczestnikami, najczęściej ma charakter wielopoziomowych i złożonych sieci wielokierunkowych powiązań i oddziaływań międzykulturowych.

Niezwykle istotne dla projektu jest także pojęcie geografii sztuki Thomasa DaCosty Kaufmanna (2004), które opiera się na badaniu historii sztuki z uwzględnieniem różnorodnych uwarunkowań geograficznych jak np. dostępność materiałów i surowców, szlaki komunikacyjne ułatwiające transport etc. Ważne jest tu również pojęcie hybrydyzacji, jakim opisuje się powstające w sytuacji transkulturowej obiekty a także zaczerpnięty z nauk przyrodniczych termin dyfuzja.

Obszary uwzględnione w mojej pracy (przede wszystkim Inflanty, Ruś Koronna, Siedmiogród), wyznaczające *limes* cywilizacji łańskiejskiej, rzadko stawała się przedmiotem badań historyków sztuki, m. in. ze względu na przekonanie o ich peryferyjnym charakterze, zaś w nielicznych istniejących opracowaniach, odnaleźć można nierzadko echa współczesnych sporów o charakterze etnicznym i nacjonalistycznym. Daje to doskonały asumpt do prób praktycznego zastosowania tych teoretycznych rozważań, postulujących wertykalne, niehierarchiczne i niewartościujące podejście do wytworów kultury materialnej. Tak przyjęta metodologia ma na celu spojrzenie na sztukę omawianych obszarów jako lokalne fenomeny powstałe na skutek, używając słów Jana Białostockiego (1953), „nawarstwień, które w podobnym składzie nie występują nigdzie indziej”.

keywords *słowa kluczowe*

Cultural transfer, *histoire croisée*, relations between centers and peripheries, mobility turn, geography of art

Transfer kulturowy, *histoire croisée*, relacje centrów i peryferii, mobility turn, geografia sztuki

Karol Milczarek

philosophy *filozofia*

Two equivocations in the dispute over the weakness of will *Dwie ekwiwokacje w dyskusji o słabości woli*

The philosophical problem of weakness of will (akrasia) is concerned with a particular type of actions – free and intentional actions against one's best judgment. It originates at the intersection of a purely rationalistic and a purely empiricist view of human action. From the perspective of the former, there are no cases of akrasia, since every action is necessarily rational. However, from the viewpoint of the latter, the problem of akratic actions is left out, since a person acting against their own evaluative beliefs is just as motivated to act as his strong-willed counterpart. The presentation consists in a discussion of two equivocations (logical fallacies resulting from the inconsistent use of single ambiguous expression in the premises of a reasoning) present in the certain arguments put forward in the dispute over weakness of will. The first regards the application of the notion of desire. On the basis of model examples I demonstrate that it may be understood either in an evaluative sense (as a value judgment) or motivational sense (as a disposition for action). Drawing attention to this ambiguity enables one to indicate an error in some objections to the very possibility of weak-willed action. The second concerns the use of the concept of rationality. It may be explicated in various ways – amongst others, as rationalizability (possibility of being articulated in an intentional idiom) or internal coherence of the agent (congruency of their mental states with their actions). This fallacy can be found in the arguments of some advocates of the existence of akrasia. A rigorous analysis of both ambiguities in question leads to the formulation of desiderata of the adequate theory of weakness of will.

Filozoficzny problem słabości woli (akrazji) dotyczy szczególnego rodzaju działań – wolnych oraz intencjonalnych działań wbrew najlepszemu sądowi. Pojawia się on na przecięciu czysto racjonalistycznego oraz czysto empirystycznego spojrzenia na ludzkie działanie. Z punktu widzenia pierwszego nie istnieją żadne przypadki akrazji, gdyż każde działanie jest z konieczności racjonalne. Jednak z perspektywy drugiego niedostrzegalny jest problem działań akratycznych, ponieważ człowiek postępujący wbrew swoim własnym przekonaniom ewaluacyjnym jest równie zmotywowany do podjęcia działania, jak jego odpowiednik o silnej woli. Referat stanowi omówienie dwóch ekwiwokacji (błędów logicznych wynikających z niespójnego użycia jednego wieloznacznego wyrażenia w przesłankach argumentu) obecnych w pewnych rozumowaniach formułowanych w dyskusji na temat słabości woli. Pierwsza dotyczy wykorzystania pojęcia pragnienia. Na podstawie modelowych przykładów wskazuję, że może być ono rozumiane albo w sensie ewaluacyjnym (jako ocena działania), albo motywacyjnym (jako dyspozycja do działania). Zwrócenie uwagi na tę dwuznaczność pozwala wykazać niepoprawność niektórych zarzutów wobec samej możliwości działania ze słabej woli. Druga odnosi się do użycia pojęcia racjonalności. Może być ono wyeksplikowane na różne sposoby – między innymi jako podatność na racjonalizację (możliwość bycia opisanym w kategoriach intencjonalnych) lub jako wewnętrzna spójność sprawcy (zgodność jego stanów mentalnych z działaniem). Ten błąd daje się znaleźć w argumentacji części zwolenników istnienia akrazji. Ścisła analiza obu omawianych dwuznaczności prowadzi do sformułowania dezyderatów adekwatnej teorii słabości woli.

keywords *słowa kluczowe*

Desire, rationality, weakness of will

Akrazja, pragnienie, racjonalność, słaba wola, akrasia,

Talent Mudenda

linguistics *językoznawstwo*

An analysis of the legal framework governing the language situation in Zimbabwe

The Constitution of Zimbabwe Amendment (No. 20) Act 2013 was a milestone in the development of a national language policy for Zimbabwe. The major development that this constitution should be applauded for was the fact that it gave official recognition to all languages that are used in the country most importantly those that are spoken by people who had been linguistically marginalized since the colonial era. In Zimbabwe, a country with a rich tapestry of linguistic diversity, the language situation reflects historical legacies, postcolonial challenges, and ongoing efforts to promote linguistic equity. This paper explores the legal framework governing the current status, use, and vitality of different languages in Zimbabwe. It examines language policies, legislation, and initiatives aimed at promoting linguistic equity and the official recognition of minority languages. Additionally, it considers the challenges faced in implementing these language policies. By examining the legal framework and language situation in Zimbabwe, the paper aims to shed light on the complexities, opportunities, and challenges inherent in promoting linguistic diversity and equity. The findings will contribute to a deeper understanding of language dynamics in postcolonial contexts and inform future language planning and policy decisions in Zimbabwe and beyond.

keywords

Minority languages, indigenous languages, marginalisation

Bartłomiej Musajew

literary studies *literaturoznawstwo*

The psychopolitics of affect in the contemporary American novel *Psychopolityka afektu we współczesnej powieści amerykańskiej*

Affect theory presents a model of the body directly implicated in various networks of co-dependence - in interpersonal networks, but also between human and non-human agents. Unlike emotions understood as individual psychosomatic states, the notion of affect emphasizes that even the most intimate bodily sensations register wider phenomena, starting with the immediate interpersonal space up to global economic and natural processes. Affect theory itself is not free from various entanglements. In a world dominated by global financial capital and by emotional capitalism and therapy culture, the interest in affect is in itself a symptom. Alluding to Byung-Chul Han's notion of psychopolitics, my paper will show the connection between affect and contemporary economic,

political, and socio-cultural phenomena based on Halle Butler's *The New Me* (2019) and Ottessa Moshfegh's *My Year of Rest and Relaxation* (2018).

Badania nad afektami przedstawiają wizję ciała bezpośrednio uwikłanego w sieci rozmaitych współzależności – zarówno z innymi ludźmi, jak i ze światem pozornie tylko bezwładnej materii, obdarzonej według badaczy z tego nurtu swoistą sprawczością. W przeciwieństwie do emocji rozumianych jako indywidualne stany psychosomatyczne, pojęcie afektu podkreśla fakt, że nawet najbardziej intymne doznania cielesne stanowią rejestrację zjawisk o szerszym zasięgu, od najbliższej przestrzeni interpersonalnej i jej dynamiki po globalne procesy gospodarcze i naturalne. Teoria afektu sama jednak nie jest wolna od tego uwikłania. W czasach zdominowanych przez globalny przepływ kapitału finansowego (który, nie posiadając żadnego materialnego wymiaru, organizuje rzeczywistość zarówno społeczną, jak i środowisko naturalne, ustanawiając nieprzewidywalne sieci zależności) czy kapitalizm emocjonalny i kulturę terapeutyczną (anektujące sfery doświadczenia dotychczas pozostające poza wpływem kapitału), zainteresowanie afektem można traktować jako pewnego rodzaju symptom. Nawiązując do pojęcia psychopolityki Byung-Chul Hana w książce *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power* (New York and London: Verso Books, 2017, tłum. Erik Butler), mój referat ukáže związek między afektem a współczesnymi zjawiskami gospodarczymi, politycznymi i społeczno-kulturowymi na podstawie powieści Halle Butler pod tytułem „Nowa ja” (Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2021, tłum. Kaja Guccio) i powieści pod tytułem „Mój rok relaksu i odpoczynku” (Warszawa: Wydawnictwo Pauza, 2019, tłum. Łukasz Buchalski) Ottessy Moshfegh.

keywords *słowa kluczowe*

Affect, psychopolitics, emotional capitalism, therapeutic culture

Afekt, psychopolityka, kapitalizm emocjonalny, kultura terapeutyczna

Agnieszka Nawara

philosophy *filozofia*

Between autonomy and oppression - philosophical inquiry into the notion of exploitation on the grounds of collaborative reproduction *Między autonomią a opresją — analiza pojęcia wyzysku na gruncie praktyk prokreacji medycznie wspomaganej*

Assisted reproduction technology has been raising ethical, sociological and legal questions since the moment of its inception. In this context, the practice of so-called collaborative reproduction — the practice where third parties provide intentional parents with gametes, embryos or gestation process — deserves special attention from philosophers. So far, no consensus as to the nature of this type of assisted reproduction has been developed among philosophers and ethicists. Some bioethicists see third-party participation as simply one more of the countless ways in which a woman can use her own body as its owner, essentially constituting a new type of paid work (Purdy 1989). Others point to a crucial qualitative difference, impossible to ignore in this type of „procreative services”.

A common argument against collaborative reproduction emphasizes coercion — including economic coercion — being the reason to become either a surrogate mother, or an egg donor, thus making the issue of exploitation central to any further reflection on assisted reproduction technology of this kind. However, the literature lacks a comprehensive analysis of both the concept of exploitation itself and the arguments behind it.

This speech is dedicated to presenting the main goal of my doctoral dissertation, i.e. presenting a comprehensive analysis of the concept of exploitation on the grounds of collaborative reproduction, with reflection being limited to commercial practices. As I believe in the need to create an integrated approach to the category of exploitation, I argue that the lack of its sufficiently complex theory is the main omission of reproductive ethics, translating directly into practical legislative and social consequences.

A preliminary analysis of the exploitation-based arguments leads to the conclusion that we are dealing, in fact, with a set of issues with complex meaning and various normative impact. The integrated approach I propose will be therefore based on a multi-level conception of exploitation. Three main dimensions of the exploitation will be presented. First, the issue of exploitation will be discussed as a conceptual problem - such investigation is required since the concept of exploitation has been met with barely any philosophical attention. Secondly, the normative aspects of exploitation will be discussed in detail. Finally, the practical implications of the conceptual and normative analysis will be presented as a potential possibility of closing the gap between the theory of exploitation and practical problems in both legal and political settings.

Prokreacja medycznie wspomagana od początków swego istnienia rodzi pytania natury etycznej, socjologicznej oraz prawnej. Na jej gruncie na szczególną uwagę ze strony filozofek zasługuje praktyka tzw. prokreacji z udziałem stron trzecich — podmiotów zapewniającym przyszłym rodzicom socjologicznym gamety, zarodki lub sam proces gestacji. Wśród filozofek i etyczek nie został dotychczas wypracowany konsensus co do natury tego rodzaju prokreacji medycznie wspomaganej. Niektóre z bioetyczek postrzegają udział strony trzeciej jako kolejny z niezliczonych sposobów wykorzystania własnego ciała przez kobietę dysponującą nim jako właścicielką, w swej istocie stanowiący nowy rodzaj pracy zarobkowej (Purdy 1989). Inne z kolei wskazują na kluczową różnicę jakościową, niemożliwą do zignorowania w przypadku tego rodzaju „usług reprodukcyjnych”.

Powszechnie podnoszony argument przeciwko prokreacji z udziałem stron trzecich akcentuje przymus — w tym przymus ekonomiczny — stojący za decyzją o zostaniu matką zastępczą lub dawczynią komórek jajowych, tym samym czyniąc zagadnienie wyzysku kluczowym dla dalszej refleksji nad prokreacją medycznie wspomaganą. Brak jednak w literaturze przedmiotu kompleksowej analizy samego pojęcia wyzysku oraz argumentacji na nim opartej.

Niniejsze wystąpienie służy przedstawieniu głównego celu mojej rozprawy doktorskiej, tj. zaprezentowania osadzonej w interdyscyplinarnym dyskursie, kompleksowej analizy zagadnienia wykorzystania na gruncie medycznie wspomaganej prokreacji z udziałem stron trzecich. Rzeczone rozważania zawężone zostaną przy tym do praktyk o charakterze komercyjnym. Wychodząc z przekonania o konieczności wykreowania zintegrowanego podejścia do kategorii wyzysku argumentuję, iż brak wystarczająco złożonej jego teorii stanowi główne zaniedbanie etyki prokreacyjnej, przekładające się na praktyczne konsekwencje ustawodawcze i społeczne.

Wstępna analiza argumentacji opartej na zagadnieniu wyzysku prowadzi do wniosku, iż do czynienia mamy w istocie z zespołem zagadnień o złożonym znaczeniu i różnym oddziaływaniu normatywnym. Zaproponowana przeze mnie koncepcja zintegrowana oparta zostanie zatem na wielopoziomym ujęciu wyzysku. Zaprezentowane zostaną trzy przy tym główne wymiary wyzysku. Po pierwsze, problematyka wyzysku omówiona zostanie jako problem pojęciowy — badanie tego rodzaju jest wymagane w szczególności ze względu na znikome zainteresowanie filozoficzne, z jakim

spotkało się pojęcie wyzysku. Po drugie, szczegółowo omówione zostaną normatywne aspekty wykorzystywania. Na koniec zaś zaprezentowane zostaną implikacje analizy pojęciowej i normatywnej jako potencjalna możliwość domknięcia luki pomiędzy teorią wyzysku a rzeczywistymi problemami w wymiarze prawnym i politycznym.

keywords *słowa kluczowe*

Bioethics, procreative ethics, surrogacy, conceptual analysis, reflective equilibrium

Bioetyka, etyka prokreacyjna, surogacja, analiza pojęciowa, refleksyjna równowaga

Weronika Oleszczuk

literary studies *literaturoznawstwo*

Literary images of despair in the letters of Zygmunt Krasiński to Delfina Potocka
Literackie obrazy rozpacz w listach Zygmunta Krasińskiego do Delfiny Potockiej

„I am already mocking and clowning out of despair, I feel so bad and empty [...]” - wrote Zygmunt Krasiński in 1839 in his letter to Delfina Potocka. What emerges from this correspondence is a chronic sense of emptiness, a struggle with oneself, and a desire for death. Researchers note Krasiński’s self-creative tendencies in his letters to Delfina. Zbigniew Sudolski (1975) described them as a „romantic novel” indicating the poet’s inclination to craft narratives about himself. Similarly, Kazimierz Cysewski (2000) observed Krasiński’s active image creation. Magdalena Krawczak (2013) suggested viewing the letters as a narrative rather than factual documents, relieving the author of the burden of „falsity” and „untruthfulness” and introducing narratological reflection. Narratology, as a method that focuses on the study of plots, allows the correspondence to be approached as if it were a literary text, making it possible to analyse and interpret it from a fiction perspective. For it seems that the narrator of the letters is constantly weaving a story about himself, his loved ones, the world and – his despair. I define despair, following Søren Kierkegaard (1982), as a state of mind the philosopher characterised as „a sickness unto death”. Man is the self, and his aim is to strive to become fully himself in the act of consciously relating to himself. In trying to be oneself at all costs and seeing the impossibility of achieving this goal lies the source of illness. Kierkegaard discerns two concrete forms of despair: the unwillingness to be oneself and the desire to be oneself. Krasiński’s correspondence vividly portrays the first form through the numerous images of dying, destruction, and disintegration. The narrator of the letters struggles with himself, feelings for the addressee, describes states of all-encompassing emptiness, mentions a desire for death, which he cannot achieve. Kierkegaard wrote that „the torment of despair is that one cannot die”. Founded on this tragic paradox the existential dilemmas of the speaking „I” are explored in Krasiński’s letters. Combining narratological methodology with the perspective of philosophical-existential research will make it possible to answer the questions: How does the narrator (de)construct his identity? What images of despair does he create? What meanings do melancholy, the pain of existence, the overwhelming desire to die, to turn into nothingness acquire in these images? The analysis presented will be a very important introduction to the study of catastrophic thought in the poetry of Zygmunt Krasiński, and thus to the development of the reflection constituting the subject of my projected doctoral thesis.

„Z rozpaczy już kpię i błaznuję, tak mi źle i pusto [...]” – napisał w 1839 roku w jednym z pierwszych listów do Delfiny Zygmunt Krasiński. Z korespondencji tej wyłania się chroniczne poczucie niewytłumaczalnej pustki, walka z samym sobą, pragnienie śmierci. Badacze listów Krasińskiego dostrzegali w nich tendencje autokreacyjne. Zbigniew Sudolski (1975) we wstępie do korespondencji poety z Delfiną Potocką określił ją jako „powieść romantyczną”, wskazując tym samym na tendencje poety do tworzenia historii o sobie. Podobny sąd wyraził Kazimierz Cysewski (2000), który w badaniach nad listami Krasińskiego zaznaczył skłonność poety do samokreacji, do nieustannego i aktywnego tworzenia swojego wizerunku. Myśl tę rozwinęła Magdalena Krawczak (2013), proponując spojrzenie na listy nie jak na faktograficzny dokument – czym zdejmowała z autora brzemień pewnej „falszywości”, „nieprawdziwości” – ale jak na konsekwentnie prowadzoną narrację, wprowadzając do badań nad tym polem pisarstwa Krasińskiego refleksję narratologiczną. Narratologia, jako metoda skupiająca się na badaniu fabuł, pozwala na podejście do korespondencji, jak do tekstu literackiego, dzięki czemu możliwe jest poddanie go analizie i interpretacji z perspektywy beletrystycznej. Wydaje się bowiem, że narrator listów nieustannie snuje opowieść o sobie, swoich bliskich, o świecie, a przede wszystkim – o swojej rozpacy. Rozpacz definiuję za Sørenem Kierkegaardem (1982), jako stan ducha określony przez filozofa mianem „choroby na śmierć”. Człowiek jest jaźnią – pisał Kierkegaard – a jego celem jest dążenie do tego, by stać się w pełni sobą w akcie świadomego ustosunkowania się do samego siebie. W tym nieustannym dążeniu kryje się źródło choroby. Próbując za wszelką cenę być sobą i widząc niemożność osiągnięcia tego celu, jednostka ludzka popada w głęboką rozpacz. Kierkegaard wyróżnia też konkretne formy rozpacy – niechęć bycia sobą oraz przeciwnie, pragnienie bycia sobą. W licznych obrazach konania, niszczenia, rozpadu przedstawionych w korespondencji Krasińskiego można dostrzec ujawnianie się tego pierwszego „kształtu rozpacy” – niechęci bycia sobą. Narrator listów zмага się ze sobą, z uczuciami do adresatki, opisuje stany wszechogarniającej go pustki, wspomina o niezwykle silnym pragnieniu śmierci, której nie może osiągnąć. Kierkegaard pisał, że „męką rozpacy jest to, że nie można umrzeć”. Właśnie na tym tragicznym paradoksie zasadzają się egzystencjalne rozterki „ja” mówiącego w listach Krasińskiego. Połączenie metodologii narratologicznej z perspektywą badań filozoficzno-egzystencjalnych umożliwi udzielenie odpowiedzi na pytania: W jaki sposób narrator (de)konstruuje swoją tożsamość? Jakie obrazy rozpacy kreuje? Jakie znaczenia w tych obrazach zyskują melancholia, ból istnienia, dojmujące pragnienie śmierci, obrócenia się w nicość? Zaprezentowana w formie referatu analiza będzie bardzo istotnym wstępem do badań nad myślą katastroficzną w liryce Zygmunta Krasińskiego, a zatem do rozwinięcia refleksji stanowiącej temat projektowanej przeze mnie rozprawy doktorskiej.

keywords *słowa kluczowe*

Despair, emptiness, desire for death, melancholy, narratology, „a sickness unto death”, Zygmunt Krasiński’s correspondence

Rozpacz, pustka, pragnienie śmierci, melancholia, narratologia, „choroba na śmierć”, korespondencja Zygmunta Krasińskiego

Joanna Piechura

literary studies *literaturoznawstwo*

“The loneliness of the long-distance experimenter” : Exile and Self-Creation in the works of Christine Brooke-Rose

Christine Brooke-Rose belonged was a multilingual writer of fiction and non-fiction, a translator, literary critic, researcher and academic teacher. She constantly crossed the boundaries between various genres and fields of research and developed peculiar lipograms as well as other kinds of constraints in her prose long before they became the markers of OuLiPo. I argue that the diversity of her interests – especially the radical literary experiments she undertook as author of avant-garde novels and short stories – stemmed from her experiences of cultural and geographical exile, which she forged into a series of daring autotheoretical texts once she settled in France post-1968. Although Brooke-Rose is referred to as a representative of the British neo avant-garde, she was raised in Brussels and spent half of her life in France, while most of the research devoted to her works was produced in the US. This enthusiastic reception of her output in the States most likely developed as an effect of the American fascination with French Theory and poststructuralism. Brooke-Rose was a native speaker of three languages – French, English, and German. Today, the writer’s transnational output remains largely forgotten, especially the wealth of archival materials deposited in Toruń, Poland. I believe that studying the works of CBR will shine a new light on the cultural survival strategies adopted by those 20th-century expat authors who migrated between two or more homelands – juggling both academic and literary careers – and their autotheoretical life-writing practices, which in some cases may be seen as a structural representation of the relationship between expat writers and their homelands.

keywords

Christine Brooke-Rose, exile, multilingualism, theory, fiction

Roberto Pimentel Nita

archaeology *archeologia*

Castillo de Huarmey: Ancestors, Ceramics, and Skilled Potters on the North Coast of Peru

In 2010, a team of Peruvian and Polish archaeologists from the University of Warsaw initiated a long-term interdisciplinary research program at Castillo de Huarmey. This site, occupied between 800 and 1000 CE, emerged as the foremost political center of the Wari Empire in Northern Peru. The evidence of Wari presence at Castillo de Huarmey is clear through monumental architecture, new mortuary practices, and high-quality objects such as ceramics. As part of the Proyecto de Investigación Arqueológica Castillo de Huarmey, we have studied a significant number of ceramic vessels of various styles that were ceremoniously arranged as offerings in honor of ancestors within its intricate mausoleums, reserved for members of Wari's elite. The amalgamation of different ceramic forms, techniques, and imagery indicates a convergence of pottery expertise, where artisans trained in diverse technological and iconographic traditions jointly collaborated in vessel production. Consequently, hybrid creations embodying traits from both coastal and highland ceramic traditions

emerged. Additionally, the latest analysis conducted on ceramics with “exotic” characteristics has revealed that despite their stylistic foreign origin, these vessels were actually locally produced. This finding challenges previous assumptions and opens up new insights into Wari imperial power in the provinces. This presentation will focus on preliminary results derived from the study of Castillo de Huarmey ceramic assemblages. Through detailed analysis, we aimed to shed light on the ceramic production techniques employed in creating these ceramics, unveiling new strategies that highlight the presence and influence of the earliest empire of the central Andes in Ancient Peru.

keywords

Andean archaeology, Wari, pottery, Middle Horizon, Peru

Agnieszka Pindera

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

The Spectatorphilia *Widzofilia*

My research project, under the working title “Widzofilia”, involves tracing the ideas about the audience that twentieth-century visual artists had, as they wrote about in their texts (published, i.e. lectures or interviews, and unpublished, i.e. correspondence). I devote the first year of my studies to creating their typology. During my presentation at the interdisciplinary conference, however, I want to focus on the object, in this case not written text but visual form, created by the American painter Sam Francis (1923–94). I will present his Pasadena Box (1964) in the context of cultural studies, the field of art and the artist's biography.

A white box designed by the artist to make one think of the museum building, contains several of his lithographs, including prints on folded paper and in the form of a Japanese scroll. The portfolio prepared in this way, produced in only one hundred copies, was characterized by a well-thought-out spatialization indicating Francis's interest in the institutionalization of art and the politics of experience. Moreover, the artist also wrote poems, which were published in several volumes during his lifetime, and ran a publishing house. What approach to the audiences his texts reflect? Did his approach to poetry resemble work on the composition of a painting? Or rather served as a new method of establishing contact with the audience? These and other questions I pose in the research project will give the structure of my presentation.

Mój projekt badawczy, pod roboczym tytułem “Widzofilia”, zakłada prześledzenie wyobrażeń jakie o publiczności mieli dwudziestowieczni artyści wizualni, o czym pisali w tekstach teoretycznych i eseistycznych, oraz w (publikowanych) pamiętnikach i korespondencji (dostępnej do analizy w archiwach). Pierwszy rok studiów poświęcam na stworzenie ich typologii. Podczas mojego wystąpienia na konferencji interdyscyplinarnej chcę jednak skupić się na obiekcie, w tym przypadku tekście nie utrwalonym w formie pisanej a wizualnej, stworzonym przez amerykańskiego malarza Sama Francisca (1923–94). Zaprezentuję Pasadena Box (1964) w kontekście kulturoznawczym, pola sztuka i biografii artysty.

Zaprojektowane przez artystę białe pudełko o kształcie przywodzącym na myśl model architektoniczny, mieściło w sobie kilka jego litografii, w tym odbitki na papierze składanym w harmonijkę i litografię w formie japońskiego zwoju. Tak opracowane portfolio, wyprodukowane w stu

egzemplarzach, charakteryzowało przemyślane uprzestrzennienie wskazujące na zainteresowanie Francisa instytucjonalizacją sztuki i politykami doświadczenia. Co więcej artysta pisał także wiersze, które wydano w kilku tomach jeszcze za jego życia i prowadził wydawnictwo. Jaki obraz podejścia do odbiorcy przedstawiają pisane przez niego teksty? Czy do poezji podchodził on jak do komponowania obrazu, czy stanowiła raczej dla niego nowy format kontaktu z publicznością? Te i inne pytania, stawiane przeze mnie w projekcie badawczym, nadadzą strukturę mojej wypowiedzi.

keywords *słowa kluczowe*

Contemporary Art

Sztuka współczesna

Julia Płackiewicz

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

Promising Young Women: Interrogating Female Rage in the #MeToo Era as Depicted in Contemporary Audiovisual Culture

The aim of the research is to analyze the image of the angry woman in contemporary American cinema and to establish the major influences on this image and its perception, such as postfeminism, the #MeToo movement, and the strategy of righteous anger. The phenomenon of the angry woman merits examination because available sources mostly focus on female anger in the context of the #MeToo movement and its effects on society without analyzing the issue in the framework of audiovisual culture. Stock characters such as the femme fatale have been extensively examined, but the contemporary image of an angry woman has not. This omission seems especially jarring in relation to post-MeToo films and shows that deal with topics of sexual assault, violence, misogyny, and gender inequality. Films such as *Promising Young Woman* (2020), *M.F.A.* (2017), *Violation* (2020), *Mona Lisa and the Blood Moon* (2021), and shows such as *The Power* (2023), *I May Destroy You* (2020), and *Big Little Lies* (2017-2019) portray the above-mentioned topics and serve as primary sources in my investigation of female anger. Inquiring into this matter will prove beneficial for the study of female representation in popular culture and will contribute to the study of anger as a public affect.

keywords

Female rage, MeToo movement, audiovisual culture, postfeminism, righteous anger

Karolina Prusiel

literary studies *literaturoznawstwo*

How to write about women's drawing-writing? A few words about the search for a language of description of logovisual forms on the example of Ilse Garnier's spatial work *Jak pisać o kobiecym ryso-pisaniu? Kilka słów o poszukiwaniu języka opisu form logowizualnych na przykładzie spacialnej twórczości Ilse Garnier*

The report is an attempt to characterize the methodology and tools I plan to use in my future dissertation.

To begin with, I will outline the goals of my doctoral project. I will talk about the category of logovisual intimist literature and the reasons for its distinction. I will also lean into the need to include a logovisual component in the now-classic theory of *écriture féminine*. Finally, I will discuss the basic research material, as well as point out the validity of a cross-sectional examination of Ilse Garnier's work against the background of the spacial current and the positioning of women's logovisual poetry in relation to the French avant-garde.

In the second part of the speech, I will briefly present various models of researchers' approaches to forms combining word and image. I will try to show why semiotics-inspired theories, W. J .T. Mitchell's category of "text-image" or the classical theory of concrete poetry in the face of new forms prove insufficient. I will also present my understanding of logovisuality, closer to the "word-graphy" proposed by Beata Śniecikowska, and offer a look at such forms from the perspective of the anthropology of line. I will describe what methods should be implemented in order to create as complete a description of a logovisual work as possible.

Then, using Ilse Garnier's volume "Blason du corps féminin" as an example, I will demonstrate the application of selected methods in practice. Using the theories of Tim Ingold and Vassily Kandinsky, I will look at the relationship between surface, line and letter, and their functions in the story of the female body. I will also conduct a phonetic analysis, discuss the relationship between line shape and affect, and trace Garnier's drawing-writing process, which combines hand-drawing and the use of a typewriter.

Referat jest próbą scharakteryzowania metodologii i narzędzi, którymi planuję posłużyć się w przyszłej pracy doktorskiej.

Na początku nakreślę cele mojego projektu doktorskiego. Opowiem o kategorii autobiografistyki (intymistyki) logowizualnej oraz o powodach jej wyodrębnienia. Pochylę się także nad potrzebą uwzględnienia komponentu logowizualnego w klasycznej już teorii *écriture féminine*. Wreszcie omówię podstawowy materiał badawczy, a także wskażę zasadność przekrojowego zbadania twórczości Ilse Garnier na tle nurtu spacialnego oraz usytuowania kobiecej poezji logowizualnej wobec francuskiej awangardy.

W drugiej części wystąpienia przedstawię pokrótce różnorodne modele podejścia badaczy do form łączących słowo i obraz. Postaram się wykazać, dlaczego zainspirowane semiotyką teorie, kategoria „tekstoobrazu” W. J .T. Mitchella czy klasyczna teoria poezji konkretnej w obliczu nowych form okazuje się niewystarczająca. Zaprezentuję także swoje rozumienie logowizualności, bliższe zaproponowanej przez Beatę Śniecikowską „słowografii”, oraz zaproponuję spojrzenie na tego typu formy z perspektywy antropologii linii. Opowiem, jaki szereg różnorodnych metod należy uruchomić, aby stworzyć możliwie pełny opis utworu logowizualnego.

Następnie zaś na przykładzie tomu „Blason du corps féminin” Ilse Garnier zaprezentuję użycie wybranych metod w praktyce. Korzystając z teorii Tima Ingolda i Wassilija Kandinsky’ego, przyjrzę się zależnościom między płaszczyzną, linią a literą oraz ich funkcjom w opowieści o kobiecym ciele. Przeprowadzę również analizę fonetyczną, omówię relacje między kształtem linii a afektem, a także prześledzę proces ryso-pisania Garnier, który łączy odręczne kreślenie i użycie maszyny do pisania.

keywords *słowa kluczowe*

Logvisuality, spatialism, Ilse Garnier, anthropology of lines

Logowizualność, spacializm, Ilse Garnier, antropologia linii

Maciej Puławski

literary studies *literaturoznawstwo*

How to analyse Renaissance Italian comedy? A case study of “La Pellegrina”. *Jak badać włoską komedię renesansową? Wybrane zagadnienia na przykładzie “Pellegriny”*

The Renaissance 'commedia erudita', for years has been recognised as a separate form of theatrical drama, specifically present in the Apennine Peninsula. Unfortunately most scholars tend to treat it superficially (i.e. merely as a reference to other on-stage events) or work exclusively on writings of renown authors (such as Machiavelli's “Mandragola”), however, contrary to various opinions, this genre of literature is quite interesting from the scholarly point of view, since most of the comedies were written on demand, for specific events and thus transmitted particular and intentional messages complying with client's demands. Taking into consideration the issues mentioned above, this theatrical form definitely deserves attention from a broader audience.

The principal objective of this paper is to define general characteristics of Renaissance comedy. The titular “La Pellegrina” is the most adequate example, since it represents all of the key characteristics of this theatrical form in its mature version. What is more, in the text one can easily observe basic research issues, (not only significant for the comedy itself, but for the whole dissertation as well) which allow to analyze this drama from the historical and political perspective, hidden behind a simple comical plot.

In other terms, not only shall the paper present a holistic view on the genre, but provide answers to following research issues as well:

- role of the comedy in historical and political agenda of Grand Duke Ferdinand I;
- different interpretations of the plot during its creation and on-stage presentation;
- the text form social and cultural perspective, i.e. role of the comedy as an element of wedding festivities;
- ‘paratextst’ as a source of information concerning the event and its reception.

In the paper that follows, I shall provide a brief characteristics of the 'commedia erudita' as a dramatic genre and, proceeding in the way described above, I shall demonstrate interdisciplinary nature of my research. By analyzing basic research problems I hope to justify the use of various methodological approaches, characteristic both for literature studies and other disciplines of which at least basic knowledge is required, in order to properly read and decipher Renaissance comedies.

Renesansowa ‘commedia erudita’ od lat cieszy się statusem odrębnej formy dramatycznej, charakterystycznej jedynie dla obszaru Półwyspu Apenińskiego, jednak w większości przypadków zainteresowanie badaczy sprowadza się do powierzchownego spojrzenia na tekst (np. jedynie w odniesieniu do innych wydarzeń towarzyszących inscenizacji) lub do badań nad utworami znanych autorów (m.in. “Mandragora” Machiavellego). Niniejszy gatunek literacki jest jednak niezwykle

interesujący badawczo, gdyż często komedie tworzone na zamówienie, z myślą o konkretnym wydarzeniu, przekazywały więc określone, zamierzone przez zleceniodawcę treści. W związku z powyższym, wydaje się że ta forma zasługuje na szersze zainteresowanie czytelników i słuchaczy.

Celem wystąpienia będzie zatem ogólne przybliżenie charakterystyki gatunku jakim jest komedia renesansowa. Tytułowa "Pellegrina" wydaje się najbardziej odpowiednim przykładem, ponieważ zawiera wszystkie elementy charakterystyczne dla tej formy scenicznej w jej dojrzałym wydaniu. Co więcej, w tekście dobrze dostrzegalne są podstawowe zagadnienia badawcze, istotne również z perspektywy przygotowania pracy doktorskiej, pozwalające na analizę dramatu w ujęciu polityczno-historycznym, ukrytym pod nieskomplikowaną warstwą fabularną.

Innymi słowy, oprócz holistycznego spojrzenia na gatunek, przyjrzenie się wskazanej komedii pozwoli na rozważenie następujących problemów badawczych:

- rola komedii w przekazie propagandowo-historycznym Wielkiego Księcia Ferdynanda I;
- różne znaczenie tekstu w momencie powstania i w czasie przedstawienia;
- tekst w ujęciu społeczno-kulturowym: rola komedii jako elementu uroczystości weselnych;
- 'parateksty' jako źródło informacji o wydarzeniu i jego odbiorze.

W niniejszym wystąpieniu przedstawię zatem związłą charakterystykę gatunku, jakim jest 'commedia erudita', a następnie, rozwijając powyższe zagadnienia, zwrócę uwagę na interdyscyplinarność badań prowadzonych w ramach przygotowania rozprawy doktorskiej. Analizując podstawowe problemy badawcze mam nadzieję wykazać, że w ujęciu metodologicznym należy sięgnąć nie tylko po narzędzia warsztatowe właściwe dla literaturoznawstwa, warto również skorzystać z obserwacji badaczy innych nauk humanistycznych, których znajomość jest szczególnie istotna dla właściwego odczytywania renesansowych komedii.

keywords *słowa kluczowe*

Comedy, Renaissance, Medici, politics, propaganda, Tuscany, Ferdinando I de' Medici, wedding

Komedia, Renesans, Medyceusze, polityka, propaganda, Toskania, Ferdynand I Medyceusz, wesele

Ireneusz Roszczypała

literary studies *literaturoznawstwo*

Introductory remarks on the Mongolian manuscript "The Tales of King Bikramijid and King Kisna" from the Asia-Pacific Museum in Warsaw and its place in Asian literature. *Uwagi wstępne na temat mongolskiego rękopisu trylogii o czynach króla Wikramaditji ze zbiorów Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie i jego miejsca w literaturze Azji.*

The collection of the Asia and Pacific Museum in Warsaw includes a manuscript written in the Classical Mongolian language, titled "The Tales of King Bikramijid and King Kisna". It is catalogued under the number MAP 9025. Although the title contained in the colophon mentions only two cycles of stories related to the legendary Indian king Vikramaditya, in fact, it contains all three cycles of these stories, including the most popular in Mongolia cycle related to the figure of King Arji Borji. It is probably the only complete manuscript containing all the cycles of stories that make up the trilogy. Mongolian versions of collections of these stories attracted the attention of European scholars as early as the mid-19th century. They were translated into Russian, German and English. However, they have

never been comprehensively analyzed and critically published. Most often, they relied on versions published in the 20th century in Mongolia and China, without a critical apparatus.

According to the colophons, these stories were translated from the language of India (i.e. Sanskrit). This was to be done by scholars who came from India and are mentioned in the manuscript versions of the biography of Dzanabadzar (1635–1723). However, this would be an exceptional situation, as works of Indian literature usually reached Mongolia through Tibetan translations. In this case, only Tibetan translations from Mongolian are known, which in itself is a unique situation.

The Mongolian versions seem to be only a superficial reference to the Indian versions.

Even a cursory analysis of the manuscript indicates the similarity of the Bikramijid and Kisna cycles contained therein with other available manuscripts. The situation is different in the case of the series of stories devoted to Arji Borji. The analysis of this part of the trilogy shows some similarities with the Indian version, which do not appear in other available Mongolian manuscripts.

To sum up, it is important to investigate the place of this unique manuscript among other available manuscripts and its possible connection with Indian versions.

For this purpose, I intend to transliterate the text. Then, using text criticism methods, I intend to establish the stemma codicum of available manuscripts. First of all, I plan to compare the Warsaw manuscript with available manuscripts in classical Mongolian and classical Oirat. It is also important to determine whether all available Tibetan manuscripts are merely translations of the Mongolian version.

W zbiorach Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie znajduje się rękopis napisany w klasycznym języku mongolskim, zatytułowany „Opowieści króla Bikramidzida i króla Kisny”. Jest on skatalogowany pod numerem MAP 9025. Choć tytuł zawarty w kolofonie wymienia jedynie dwa cykle opowieści związanych z legendarnym królem Indii Wikramaditja, w rzeczywistości zawiera on wszystkie trzy cykle tych opowieści, w tym najpopularniejszy w Mongolii cykl związany z legendarnym królem Indii, postacią króla Ardzi Bordzi. Jest to prawdopodobnie jedyny kompletny rękopis, zawierający wszystkie cykle opowiadań tworzących trylogię.

Mongolskie wersje zbiorów tych opowiadań przykuły uwagę europejskich uczonych już w połowie XIX wieku. Zostały one przetłumaczone na język rosyjski, niemiecki i angielski. Nigdy jednak nie doczekały się one kompleksowej analizy i wydań krytycznych. Najczęściej opierano się na wersjach opublikowanych w XX wieku w Mongolii i Chinach, bez aparatu krytycznego.

Według kolofonów historie te zostały przetłumaczone z języka Indii (czyli sanskrytu). Mieli tego dokonać uczeni, którzy przybyli z Indii, o których wspomina się w rękopiśmiennych wersjach biografii Dzanabadzara (1635 - 1723). Byłaby to jednak sytuacja wyjątkowa, gdyż dzieła literatury indyjskiej docierały do Mongolii przeważnie za pośrednictwem przekładów tybetańskich. W tym przypadku wiadomo jedynie o tybetańskich przekładach dokonanych z języka mongolskiego, co samo w sobie jest sytuacją wyjątkową.

Wersje mongolskie wydają się być jedynie powierzchownym nawiązaniem do wersji indyjskich.

Nawet pobieżna analiza rękopisu wskazuje na podobieństwo zawartych w nim cykli Bikramidzida i Kisny z innymi dostępnymi rękopisami. Inaczej jest w przypadku cyklu opowiadań poświęconych Ardzi Bordzi. Analiza tej części trylogii wskazuje na pewne podobieństwa z wersją indyjską, które nie pojawiają się w innych dostępnych rękopisach mongolskich.

Reasumując, istotne jest zbadanie miejsca tego unikalnego rękopisu wśród innych dostępnych rękopisów oraz jego ewentualnego związku z wersjami indyjskimi.

W tym celu zamierzam dokonać transliteracji tekstu. Następnie korzystając z metod krytyki tekstu zamierzam ustalić stemma codicum dostępnych manuskryptów. Przede wszystkim planuję porównać rękopis warszawski z dostępnymi rękopisami w klasycznym języku mongolskim oraz w klasycznym

języku ojrackim. Istotnym jest też ustalenie, czy wszystkie dostępne rękopisy w języku tybetańskim są jedynie tłumaczeniami wersji mongolskiej.

keywords *słowa kluczowe*

Manuscript, Mongolian literature, Asian literature, Vikramaditya, Arji Borji

Manuskrypt, literatura mongolska, literatura azjatycka, Wikramaditja, Ardzi Bordži

Zofia Satkowska

literary studies *literaturoznawstwo*

Bio-geography of Children's and Youth Press in Russian Partition in the Years 1864–1918. Research Methods *Bio-geografia czasopism dla dzieci i młodzieży 1864–1918 w zaborze rosyjskim – metody badania*

The aim of my presentation is to describe the methodology used in my PhD research. My thesis concerns Polish-language press for children and youth published in the years 1864–1918 in the Russian partition and the communities that were naturally created thanks to them by the editors, the authors and the readers. Given the specificity of the subject – that belongs to both: written culture and social life – the multi-perspective and interdisciplinary attitude are required, including elements of literary and press studies methodology above all.

In the first part of my project the specificity of the literary and press genres of the magazines in question are to be described in order to create a multi-directional communication model (which for now I call 'a network') that is a result of these discourses. Then, in the second part, I intend to read these magazines as a source of knowledge about the communities that created them and – on the other hand – were created by them. Such a reading will be possible thanks to the research on discourses and communication model from the first part of the thesis. Finally, in the third part, my aim is to present the communities and their history read through the press on a map of their communication networks, to create a bio-geography of the magazines and their communities.

The methodology that I apply is heterogenic, though – as I would like to prove – consistent, and what is more, it allows to observe some aspects of the press that might have been overlooked until now. The methodology of the first part of the project is based on the literary and press studies of genres. In the second one I propose to use a method originally applied to individual biography research – the press microbiography created by Paweł Stępnik, here adapted to study the life of whole press communities. The final part of my thesis uses the methodology of geopoetics. It should result in placing the communities and their stories on the aforementioned network map, taking into consideration both, the real communication context and the press-created reality.

Such a presentation of my mixed method for the doctoral project seems to be important and worth discussing as – if it turns out to be effective in this particular case – its use could probably be extended to other parts of press history after considering their specific discourse.

W moim wystąpieniu planuję przybliżyć metodologię, z jakiej korzystam w czasie realizowania mojego projektu doktorskiego. Przedmiotem moich badań są polskojęzyczne czasopisma dla dzieci i młodzieży wydawane w Warszawie w latach 1864–1918 oraz tworzone wokół nich społeczności

(wspólnoty) redaktorsko-czytelnicze. Ze względu na specyfikę przedmiotu badań, umiejscowionego na przecięciu kultury pisanej i życia społecznego, potrzebne jest wieloperspektywiczne podejście i interdyscyplinarne połączenie metod, przede wszystkim literaturoznawczych i prasoznawczych.

Pierwsza część mojego projektu zakłada opisanie specyfiki wykorzystania w badanych pismach różnych gatunków literackich i prasowych oraz zaproponowanie modelu komunikacji wielokierunkowej, jaki dzięki nim powstaje (roboczo określam go terminem sieci). Następnie, dzięki rozpoznaniu charakterowi dziecięcej komunikacji prasowej, planuję taką lekturę omawianych czasopism, która pokaże je jako ważne źródło wiedzy o dziejach tworzących je wspólnot redaktorsko-czytelniczych. Wreszcie tak odczytaną historię społeczności chcę zaprezentować w formie możliwie szerokiej mapy owych sieci komunikacyjnych, swoistej bio-geografii czasopism i ich wspólnot.

Wybrana przeze mnie metodologia z oczywistych względów jest więc niejednorodna, a mimo to – jak chcę pokazać w moim wystąpieniu – spójna, a w dodatku pozwalająca na uchwycenie takich elementów prasy dziecięco-młodzieżowej, które do tej pory mogły zostać niedostrzeżone. Pierwsza część projektu bazować będzie na literaturoznawczych badaniach genologicznych, a także elementach prasoznawstwa. W drugiej części proponuję zastosowanie – powstałej pierwotnie w celach badania biografii indywidualnej, nie zbiorowej – nieco przekształconej metodologii mikrobiografiki prasowej opisaną przez Krzysztofa Stępnika. Tu posłuży mi ona do czytania dziejów całych społeczności, które były zarówno kształtowane, jak i odzwierciedlane w prasie. I wreszcie w trzeciej części pracy doktorskiej odwoływać się będę do metod z gruntu geopoetyki. Pozwolą one badane społeczności i ich dzieje umiejscowić na wspomnianej mapie sieci komunikacyjnych z uwzględnieniem realnego kontekstu komunikacyjnego i kreowanej przez prasę rzeczywistości.

Całościowe przedstawienie wybranego przeze mnie na potrzebę projektu połączenia powyższych metodologii wydaje mi się o tyle ważne i zajmujące, że – jeżeli okaże się produktywnie w badaniach nad wycinkiem prasy dziecięco-młodzieżowej przełomu XIX i XX wieku, zasadna będzie próba zastosowania go do innych obszarów historii prasy i literatury, po uwzględnieniu specyficznych dla nich dyskursów.

keywords *słowa kluczowe*

Children's and youth press in XIX and XX century, communities, literary genres, press genres, press microbiography, geopoetics

Prasa dla dzieci i młodzieży XIX i XX wieku, społeczność, geopoetyka, gatunki prasowe, gatunki literackie, mikrobiografika prasowa

Marina Sedova

history *historia*

Mikveh in the Kingdom of Poland in the nineteenth century: main research problems
Mykwa w Królestwie Polskim w XIX wieku: główne problemy badawcze

Mikveh, or Ritual Bath, has been an essential element of Jewish religious life. They have operated in Eastern Europe since the emergence of Jewish communities. However, Mikveot were not a particular object of historical research in the region, especially in Poland. In this paper, I would like to pose the

main research questions about the functioning of Mikveot in the Kingdom of Poland in the nineteenth century, and the influence of different socio-political processes and events on the establishment and administration of Mikveot. I would like to examine their changes, which took place in the Kingdom of Poland during the long nineteenth century. The research topic includes relations between Jewish communities and the non-Jewish environment, which can be understood as a society as well as institutions. I will discuss methods and tools that I plan to employ within the research project:

- Legal history analysis is essential for defining legal frames of the functioning of Mikveot and their changes. I will investigate inconsistency between two legal systems — government legislation and Hakakha.

- Spatial analysis derived from the contexts of the spatial turn is important for understanding the social context of the functioning of Mikveot in the urban space. In this case, tools close to historians of architecture and technology will be substantial. They will allow examining preserved plans of objects and the assessment of the level of their adaptation to the existing spatial context from the perspective of Halakhic principles.

- Discourse analysis is crucial to study the level of the social imagination and the place of Mikveh in Jewish and non-Jewish thoughts. In this respect, potential conflicts about Mikveot also played out at the discursive level; the rhetoric and arguments could influence the adopted legal regulations and practical solutions.

Mykwy, czyli łaźnie rytualne, funkcjonowały w gminach żydowskich Europy Wschodniej od czasu ich powstania, stanowiąc jeden z niezbędnych elementów infrastruktury kahalnej. Tym niemniej mykwy na tych terenach, zwłaszcza w Polsce, nie były do tej pory szczególnym obiektem zainteresowania historyków i historyczek. W referacie chciałabym przedstawić główne pytania badawcze dotyczące funkcjonowania mykw w Królestwie Polskim w XIX wieku oraz wpływ różnych procesów i wydarzeń polityczno-społecznych na zakładanie i administrowanie mykwami. Chciałabym zastanowić się nad przemianami, jakie przechodziły one w całym, długim wieku dziewiętnastym. W naturalny sposób w zakres tematu wchodzi relacje wewnątrz wspólnot żydowskich oraz stosunki Żydów z nieżydowskim otoczeniem, rozumianym zarówno jako społeczeństwo, jak też instytucje. Omówię metody i narzędzia badawcze jakim będę się posługiwała w trakcie moich badań:

- Analiza prawno-historyczna niezbędna do określenia ram prawnych i ich zmian, w jakich funkcjonowały mykwy. Będę zastanawiała się nad niespójnością dwóch systemów prawnych tzw. prawa państwowego oraz Halachy.

- Analiza przestrzenna wywodząca się z kontekstów zwrotu przestrzennego: ważna dla zrozumienia społecznego kontekstu funkcjonowania mykw w przestrzeni miejskiej; w tym przypadku istotne będą narzędzia bliskie historykom architektury i techniki, pozwalające na badaniach zachowanych planów obiektów i oceny poziomu ich dostosowania (z perspektywy zasad halachicznych) do istniejącego kontekstu przestrzennego.

- Analiza dyskursu: niezbędna do analizy problemu poziomu społecznej wyobraźni i miejsca mykwy w imaginariach Żydów i nie-Żydów. W tym aspekcie, na poziomie dyskursywnym rozgrywały się także potencjalne konflikty o mykwy, a retoryka i argumenty mogły wpływać na podjęte regulacje prawne i rozwiązania praktyczne.

keywords *słowa kluczowe*

Mikveh, Jews, Jewish-Polish relations, women, Hasidism, Kingdom of Poland, nineteenth century

Mikveh, Żydzi, stosunki żydowsko-polskie, kobiety, chasydyzm, Królestwo Polskie, XIX wiek

Jan Siwoń

history *historia*

Hosting a magnate - Karol Stanisław Radziwiłł's stays at his clients (1689-1718) *Goszcząc magnata: krąg klientów odwiedzanych przez Karola Stanisława Radziwiłła w latach 1689-1718*

The aim of this presentation is to introduce the circle of people - clients - with whom the Grand Chancellor of Lithuania Karol Stanisław Radziwiłł stayed during his journeys across the Commonwealth of Poland-Lithuania in the years 1689-1718. The basis for these considerations will be the diaries of activity kept by this magnate and letters collected in the Radziwiłł Archive at AGAD. The journeys made by the magnates were necessary for the efficient management of the vast complexes of their estates. At the same time, they provided an opportunity for personal meetings with other magnates, befriended nobility, clients and servants. A visit from a patron was an honor and raised the prestige of the host-client. At the same time, the network of clients and social contacts facilitated the magnates' travel logistics, i.e. the organisation of stopovers and accommodation.

I intend to present the most important people Radziwiłł mentioned as overnight hosts, singling out a group of actual clients among them. I want to draw attention to the relationship they had with their patron. I am primarily interested in whether and how the frequency of visits translated into each party's obligations under the cliental arrangement. I pay attention to the frequency of contacts (personal and by letter), the rank of the tasks entrusted to the host clients and the forms of patronage or assistance given to them by Radziwiłł. In addition, I try to establish whether the hospitality given to the magnate was a service that could lead to a higher position in the circle of the magnate's clientele, a privilege granted to people who were already distinguished and counted among Radziwiłł's more important clients, or an obligation with no significant benefits.

Celem wystąpienia jest przedstawienie kręgu osób – klientów, u których kanclerz wielki litewski Karol Stanisław Radziwiłł zatrzymywał się w trakcie swoich podróży przez Rzeczpospolitą w latach 1689-1718. Podstawą do tych rozważań będą dziennik aktywności prowadzony przez tego magnata oraz listy zgromadzone w Archiwum Radziwiłłów w AGAD.

Podróże, jakie odbywali magnaci, były niezbędne dla sprawnego zarządu rozległymi kompleksami ich dóbr. Zarazem dawały one okazję do osobistych spotkań z innymi magnatami, zaprzyjaźnioną szlachtą, klientami i sługami. Wizyta patrona była zaszczytem i podnosiła prestiż klienta-gospodarza. Jednocześnie sieć klientów oraz kontaktów towarzyskich ułatwiała magnatom logistykę podróży, czyli organizowanie popasów i noclegów.

Zamierzam przedstawić najważniejsze osoby, które Radziwiłł wymieniał jako gospodarzy noclegów, wyszczególniając spośród nich grupę rzeczywistych klientów. Chcę zwrócić uwagę na relacje, jakie łączyły ich z patronem. Interesuje mnie przede wszystkim to, czy i w jaki sposób częstotliwość wizyt przekładała się na obowiązki każdej ze stron wynikające z układu klientalnego. W tym celu zwracam uwagę na częstotliwość kontaktów (osobistych i listownych), rangę zadań powierzanych klientom-gospodarzom oraz formy protekcji czy pomocy udzielanej im przez Radziwiłła. Staram się ponadto ustalić, czy gościna udzielana magnatowi była usługą, która mogła prowadzić do zdobycia wyższej pozycji w kręgu klienteli magnackiej, przywilejem udzielanym osobom już zasłużonym i

zaliczonym do ważniejszych klientów Radziwiłła, czy też obowiązkiem nie przynoszącym znaczących korzyści.

keywords *słowa kluczowe*

Magnate, clientele, travels, Karol Stanisław Radziwiłł, patronage, aristocracy, travels

Magnateria, klientela, podróże, Karol Stanisław Radziwiłł, patronage, aristocracy, travels

Adam Skowroński

literary studies *literaturoznawstwo*

Panpsychic theory as a research tool *Teoria panpsychizmu jako narzędzie badawcze*

My presentation provides a general outline of my doctoral project, which focuses on the panpsychic motif in broadly understood speculative literature. The research conducted so far is limited to the first chapter, which is titled "Panpsychism as a Research Tool," as well as partial case studies conducted on works considered representative of the discussed motif and planned for discussion in chapter two (Book of the Machines by Samuel Butler, part of his novel Erewhon) and chapter four (Solaris by Stanisław Lem). The somewhat non-chronological order of my research results from simultaneously ongoing initiatives - work on the publication of the Polish translation of Book of the Machines and work on a scientific article which presents an attempt at a panpsychic interpretation of Solaris. The first chapter is a methodological chapter - it demonstrates how panpsychism can be made a suitable research tool for studying literature. The chapter begins with an explanation of the panpsychic renaissance - in recent decades, there has been increased interest in panpsychism as a theory offering an alternative, holistically conceived ontology of reality, which stands in contrast to the two dominant ontologies of the modern world - materialism and dualism. Panpsychism is particularly attractive in the field of philosophy of mind due to its potential to explain the so-called hard problem of consciousness. The chapter continues with a description of the history of the concept of panpsychism and its understanding and significance, divided into historical and modern perspectives. It is then shown, how the terminology of panpsychist theory (concepts such as the mind-body problem, explanatory gap, qualia, etc.) can be incorporated to conduct certain case studies. The presentation is concluded with a demonstration of the practical application of the indicated research approach in the context of the broadly defined crisis of Western culture.

Moje wystąpienie jest ogólnym zarysowaniem tematyki projektu doktorskiego, który dotyczy motywu panpsychistycznego w szeroko pojętej literaturze spekulatywnej. Przeprowadzone przeze mnie dotychczas badania znoszą się do pierwszego rozdziału zatytułowanego „Panpsychizm jako narzędzie badawcze” oraz do częściowych case study dokonanych na dziełach rozpatrywanych jako reprezentatywnych dla opisywanego motywu i zaplanowanych do omówienia w rozdziale drugim (Book of the Machines Samuela Bultera, będącej częścią jego powieści Erewhon) oraz czwartym (Solaris Stanisława Lema). Niecałkowicie chronologiczny porządek pracy wynika z przeprowadzanych symultanicznie inicjatyw – będących w toku prac nad publikacją polskiego tłumaczenia Book of the Machines oraz pracy nad artykułem naukowym, w którym podjęta zostaje próba panpsychistycznej interpretacji Solaris. Pierwszy rozdział jest rozdziałem metodologicznym – ukazuje on, w jaki sposób możemy uczynić z panpsychizmu stosowne narzędzie badawcze do badania

literatury. Rozdział rozpoczyna się wyjaśnieniem panpsychicznego renesansu – w ciągu ostatnich dekad nastąpiło wzmożone zainteresowanie panpsychizmem jako teorią oferującą alternatywną, holistycznie ujętą ontologię rzeczywistości, która stoi w kontrze do dwóch dominujących ontologii świata współczesnego – materializmu i dualizmu. Panpsychizm jest szczególnie atrakcyjny na gruncie filozofii umysłu ze względu na jego potencjał w wyjaśnieniu tzw. trudnego problemu świadomości. Rozdział jest kontynuowany opisaniem historii pojęcia panpsychizmu oraz jego rozumienia i znaczenia z podziałem na historyczne oraz współczesne. Następnie zaprezentowane jest, w jaki sposób możemy zinkorporować terminologię teorii panpsychistycznej (pojęcia takie jak np. mind-body problem, explanatory gap, qualia...) do studiowania tekstów przedmiotowych. Prezentacja zostanie zwieńczona ukazaniem praktycznego zastosowania wskazanego podejścia badawczego w kontekście szeroko pojętego kryzysu kultury Zachodu.

keywords *słowa kluczowe*

Panpsychism, speculative literature, philosophy of mind, ontologies of reality, hard problem of consciousness, crisis of Western culture

Panpsychizm, literatura spekulatywna, filozofia umysłu, ontologie rzeczywistości, twardy problem świadomości, kryzys kultury zachodniej

Jakub Skrzeczkowski

arts studies *nauki o sztuce*

Methodology of musicological research based on the analysis of the first Polish fantasies on national themes *Metodologia badań muzykologicznych na przykładzie analizy pierwszych polskich fantazji na tematy narodowe*

The beginning of the 19th century in the history of Polish music is associated, among others, with the gradual development of the brilliant style (based on virtuoso display and cantilena melodies) and the increase in the popularity of free instrumental forms. At the same time, as a result of the intensification of patriotic sentiments that occurred in Poland after the loss of independence, native composers increasingly began to use the national musical idiom. Concert fantasies (also known as potpourris, airs variés or caprices), accompanied by an orchestra or chamber ensemble, are an example of a combination of these trends, the main content of which were variations on popular songs and dance melodies. The first Polish works of this type were composed by Franciszek Lessel (ca. 1780–1838) and August Fryderyk Duranowski (1770–1834).

The aim of this presentation is to present musicological research methods based on the example of a comparative analysis of fantasies on national themes by these two authors, published before 1815. The starting point for considerations on this topic will be the first print of Lessel's Potpourri Op.12 for

piano and orchestra, based on which the author of the paper prepared a critical sheet music edition. The analysis of the work's reception carried out in the next stage led to a surprising discovery: some compositional ideas from Lessel's Op.12 can be found in Fantaisie/Potpourri Op.11 for violin and string trio/orchestra by Duranowski. The works of both composers have in common not only the use of the popular 'Kościuszko' Polonaise as a variation theme, but also the identity of a significant part of the music and the similarity of the general compositional plan, which go far beyond the framework of inspiration.

Początek XIX wieku w historii muzyki polskiej wiąże się m.in. ze stopniowym rozwojem stylistyki brilliant (opartej na popisie wirtuozowskim i melodyce kantylenowej) oraz wzrostem popularności swobodnych form instrumentalnych. Jednocześnie na skutek wzmożenia nastrojów patriotycznych, jakie nastąpiło na ziemiach polskich po utracie niepodległości, rodzimi kompozytorzy coraz częściej zaczęli sięgać po muzyczny idiom narodowy. Przykładem zespolenia się tych tendencji są koncertowe fantazje (występujące także pod nazwą potpourris, airs variés, caprices) z towarzyszeniem orkiestry lub zespołu kameralnego, których zasadniczą treść stanowiły przekształcenia popularnych pieśni i melodii tanecznych. Pierwsze polskie kompozycje tego rodzaju stworzyli Franciszek Lessel (ok. 1780–1838) i August Fryderyk Duranowski (1770–1834).

Celem wystąpienia jest zaprezentowanie muzykologicznych metod pracy badawczej na przykładzie analizy porównawczej fantazji na tematy narodowe tych dwu twórców, opublikowanymi przed rokiem 1815. Punktem wyjścia do rozważań na ten temat będzie pierwodruk Lesslowskiego Potpourri op. 12 na fortepian i orkiestrę, na podstawie którego autor referatu sporządził krytyczną edycję nutową dzieła. Przeprowadzona w kolejnym etapie analiza recepcji utworu doprowadziła do zaskakującego odkrycia: niektóre pomysły kompozytorskie z op. 12 Lessla odnaleźć można w Fantaisie/Potpourri op. 11 na skrzypce z akompaniamentem tria smyczkowego/orkiestry Duranowskiego. Utwory obu kompozytorów łączy nie tylko wykorzystanie popularnego w tamtym czasie Poloneza Kościuszki jako tematu wariacji, lecz także identyczność znacznej części przebiegu muzycznego i zbieżność ogólnego planu kompozycyjnego, które wykraczają daleko poza ramy inspiracji.

keywords *słowa kluczowe*

Musicology, research methodology, musical analysis, fantasy on national themes, 19th century

Muzykologia, metodologia badań, analiza muzyczna, fantazja na tematy narodowe, XIX wiek

Maciej Sobczak

archeology *archeologia*

Mountain zone of Magan land in the context of the problematic archaeology of southeastern Arabia in the Early Bronze Age *Strefa górská krainy Magan w kontekście problematyki archeologii południowo-wschodniej Arabii we wczesnej epoce brązu*

In the 3rd millennium BCE, a series of socio-cultural transformations occurred in the southeastern region of Arabia. During this period, there was an intensification and development of settlement based on agriculture. These communities began mining and processing copper on a large scale. Through

trade in this raw material, they actively engaged in contacts with neighboring civilizations in the Indus Valley, Iran, and Mesopotamia. In Sumerian texts, this area was known as Magan.

This culture is called Umm an-Nar, named after the site where Danish archaeologists first discovered its traces in 1959. Initial research was limited to reconnaissance studies, with systematic fieldwork beginning in the 1980s, focusing primarily on oasis and coastal sites. However, the re-search status remains limited.

Currently, the least explored area is the mountainous region, despite its significance in copper mining and trade. By assessing the complexity and variability of the ceramic assemblage, an attempt can be made to characterize the mountainous region. Ceramic material, due to its properties and commonness in archaeological sites, allows for determining pottery-making tradition and the community's usage and demand for vessels.

For this purpose, ceramic material from the Ayn Bani Sayda site, excavated since 2015 by the Omani-Polish Archaeological Mission in northern Oman, was analyzed. Preliminary morphological and technological analyses were conducted, allowing for the identification of ceramic assemblage groups and characteristics specific to ceramic production at this site. The obtained results, after further research, will serve as a basis for comparison with other centers in the region. After characterizing ceramics from key mountainous sites, the material will be compared with vessels from oasis and coastal areas to determine the degree of regional diversity in Umm an-Nar culture.

W III tysiącleciu p.n.e. na obszarze południowo-wschodniej Arabii doszło do szeregu przemian społeczno-kulturowych. W tym okresie nastąpiła intensyfikacja i rozwój osadnictwa opartego na rolnictwie. Społeczności te rozpoczęły wydobywanie i obróbkę miedzi na szeroką skalę. Za sprawą handlu surowcem brały one czynny udział w kontaktach z ościennymi cywilizacjami na terenie Doliny Indusu, Iranu i Mezopotamii. W tekstach sumeryjskich obszar ten znany był pod nazwą Magan.

Kultura ta nosi nazwę Umm an-Nar od stanowiska, na którym duńscy archeolodzy znaleźli jej pierwsze ślady w 1959 roku. Pierwsze badania na szeroką skalę ograniczały się jednak tylko do badań rozpoznawczych. Systematyczne badania terenowe zaczęły się dopiero w latach 80-tych ubiegłego wieku, gdzie skupiano się przede wszystkim na stanowiskach oazowych i przybrzeżnych. Wciąż jednak stan badań pozostaje ograniczony.

Aktualnie najmniej rozpoznany obszarem jest strefa górską, mimo iż była ona kluczowa ze względu na wydobywanie i handel miedzią. Poprzez ocenę stopnia złożoności i zmienności zespołu ceramicznego można podjąć próbę charakterystyki regionu górskiego. Materiał ceramiczny ze względu na swoje właściwości i powszechność na stanowiskach archeologicznych pozwala określić tradycję wytwórstwa garncarskiego oraz zapotrzebowania i użytkowania naczyń przez społeczność.

W tym celu przeanalizowano materiał ceramiczny ze stanowiska Ayn Bani Sayda badanego od 2015 roku przez Omańsko-Polską Misję Archeologiczną w północnym Omanie. Wykonano wstępne analizy morfologiczne i technologiczne, które pozwoliły na wyróżnienie grup zespołów ceramicznych oraz cechy charakterystyczne dla produkcji ceramiki z tego stanowiska. Uzyskane wyniki po dalszych badaniach będą stanowiły podstawę do porównania z innymi ośrodkami w regionie. Po scharakteryzowaniu ceramiki z kluczowych dla strefy górskiej stanowisk materiał zostanie porównany z naczyniami ze strefy oazowej i przybrzeżnej w celu określenia stopnia zróżnicowania regionalnego kultury Umm an-Nar.

keywords *słowa kluczowe*

Magan, Umm an-Nar, ceramics, early Bronze Age, southeastern Arabia

Aleksandra Socha

culture and religion studies *nauki o kulturze i religii*

“Freudian psychodynamic theory gone amok.” Mental Health in Modern Horror Cinema *“Freudowska teoria psychodynamiczna w amoku.” Zdrowie psychiczne we współczesnym kinie grozy*

The paper inspects the depiction of mental health in the recent horror cinema of the 2010s and early 2020s. Commencing with an overview of the history of the portrayal of mental health in horror history, the paper positions early horror cinema as situating mental illness as monstrosity and abnormality, frequently depicting non-supernatural killers as mentally ill either directly or implicitly through the process of Otherization. Cultural context is provided, introducing a history of the process of deinstitutionalization in the US and its long-term effects on the social and cultural situation of the mentally ill. The text also references disability studies and eugenics and their connection to early horror, noting the frequent inaccuracies of the portrayal of mental disorders such as schizophrenia and dissociative identity disorder (DID) throughout horror films. Later, contemporary horror will be analyzed in order to show that modern horror cinema, especially the post-horror cycle, portrays mental illness as predisposition for becoming victim to monstrosity, situating the mentally ill as sympathetic victims or protagonists. The article contemplates the newly-found interest in depiction of mental health rather than simply mental illness and links it to both the normalization and commercialization of mental health in neoliberal Western cultures, with references to the theory of therapy culture. It also analyzes the implementation of horror films in psychotherapy and cinema therapy by linking the structure and affects created by horror cinema to those commonly utilized by fairytales. Ultimately, the study demonstrates how horror is constituted as a form of cathartic entertainment and a safe proxy for experiencing and familiarizing ourselves with trauma.

Prezentacja dokonuje przeglądu sposobów przedstawiania zdrowia psychicznego we współczesnym kinie grozy w XXI wieku w erze “post-horroru”, rozpoczynającej się w 2014 roku. Rozpoczynając od przeglądu historii ukazywania zdrowia psychicznego w historii horroru, artykuł przedstawia wczesne kino horroru jako sytuujące chorobę psychiczną jako potworność i nienormalność, często przedstawiając zabójców nieposiadających sił nadprzyrodzonych jako chorych psychicznie bezpośrednio lub pośrednio w procesie “Otherization”. Kontekst kulturowy jest podany, przedstawiając historię procesu deinstytucjonalizacji w USA i jego długofalowych skutków dla sytuacji społecznej i kulturowej osób chorych psychicznie. Tekst odwołuje się także do badań nad niepełnosprawnością i eugeniki oraz ich powiązań z wczesnym horrorem, zwracając uwagę na częste niedokładności w przedstawianiu zaburzeń psychicznych, takich jak schizofrenia i dysocjacyjne zaburzenie tożsamości (DID) w horrorach. W dalszej części analizy dochodzi do analizy współczesnego horroru, aby wykazać, że współczesne kino grozy, zwłaszcza cykl post-horror, ukazuje chorobę psychiczną jako predyspozycję do stania się ofiarą potworności, sytuując osoby chore psychicznie jako budzące współczucie widzów ofiary lub bohaterów. Artykuł rozważa nowoodkryte zainteresowanie przedstawianiem zdrowia psychicznego, a nie jedynie chorób psychicznych, i łączy

je zarówno z normalizacją, jak i komercjalizacją zdrowia psychicznego w neoliberalnych kulturach Zachodu, odwołując się do koncepcji kultury terapeutycznej. Analizuje także zastosowanie horrorów w psychoterapii i kinematografii, łącząc strukturę i afekty tworzone przez kino horroru z tymi powszechnie stosowanymi w baśniach. Ostatecznie badanie pokazuje, że horror jest formą oczyszczającej rozrywki i bezpiecznym sposobem na przeżycie i oswojenie się z traumą.

keywords *słowa kluczowe*

Horror, post-horror, mental health, therapy culture, eugenics, deinstitutionalization

Horror, post-horror, zdrowie psychiczne, kultura terapii, eugenika, deinstytucjonalizacja

Jakub Sochacki

philosophy *filozofia*

Kant's Transcendental Object and the Concept of Limit

In this presentation, I focus on the formal semantics proposed by Achourioti & Lambalgen (2011). The question is how the use of the concept of limit allows us to understand Kant's (1724 - 1804) notion of transcendental object. In order to find the answer, the broader question needs to be asked: what is the place of the concept of limit in Kantian epistemology? According to majority of contemporary readings (cf. Allison 2004, Hanna 2001, Longuenesse 1998) Kant's theory of judgement plays a central role in the argumentative structure of the First Critique. I argue that the concept of limit is implicit in Kant's definition of judgement via self-consciousness (B141-2). Apperception, seen only from the perspective of understanding, is the limit of the mind's self-determination activity and constitutes an 'x of judgement' (Longuenesse 1998). In order to generalise this treatment to other than categorical judgement forms, a more abstract notion of limit seems to be helpful. I analyse the use of inverse limit in Achourioti & Lambalgen (2011) with focus on the interplay between 'unity of apperception' as a directed set of indices and transcendental object (inverse limit). Two remarks concerning the use of formal methods in the history of philosophy and its dangers: the problem of anachronism and the problem of language artefacts (Hansson 2000, Novaes 2018) conclude the presentation.

keywords

Kant, transcendental logic, formal philosophy, formalisation, history of philosophy

Maciej Stachowicz

historia *history*

The Polish-Hungarian Chronicle. Old problems, new solutions? *Kronika Polsko-Węgierska - stare problemy, nowe rozwiązania? Rozważania nad podejściem badawczym*

The Polish Hungarian Chronicle was completed in the first half of the 13th century, probably at the Slavonian court of prince Coloman and princess Salomea. The source was neglected by the Polish and Hungarian historians for its historical inaccuracy, albeit it is of value for medieval historiography. At the end of the last century the chronicle was 'rediscovered' by Ryszard Grzesik, who started a new chapter of the investigation of the source. After his - in fact - path-breaking publication many authors started their research to the Polish-Hungarian Chronicle, but the vast majority of their articles was a source study. As a result we learnt a lot, which sources were used by the author of the Polish-Hungarian Chronicle, but we still do not know what was the main purpose of the writer. In my presentation I would like to present a new way of researching the Polish-Hungarian Chronicle. I would like to propose a narrative study as a new, alternative method of research. I would like to emphasize that there are narrative structures of the Chronicle, which are deeply hidden in the text, and they have not been noticed yet.

Kronika Polsko-Węgierska powstała w pierwszej połowie XIII w., prawdopodobnie na slawońskim dworze książęcym Kolomana (1208-1241) i Salomei (1211-1268). Historycy stosunkowo rzadko odwoływali się w swoich pracach do tekstu Kroniki, zarzucając jej niską wartość poznawczą. Pod koniec zeszłego wieku Kroniką Polsko-Węgierską zainteresował się Ryszard Grzesik, którego publikacja zwróciła uwagę innych naukowców na to źródło i zachęciła ich do dalszych badań. Jednak znakomita większość literatury przedmiotu poświęconej Kronice Polsko-Węgierskiej stanowią studia źródłoznawcze, które odpowiadają jedynie na część pytań badawczych, nie wyjaśniając celu spisania utworu, czy też nie dokonując jego interpretacji. W swoim referacie chciałbym zwrócić uwagę na potrzebę przeprowadzenia dokładnych studiów nad narracją Kroniki Polsko-Węgierskiej, będących uzupełnieniem dotychczasowego stanu badań. Tekst Kroniki Polsko-Węgierskiej jest zbudowany z wielu struktur narracyjnych, które do tej pory nie były przedmiotem rozważań, a ich dokładniejsza analiza pomoże nam zrozumieć nie tylko sens jednego źródła, ale też i innych utworów z epoki.

keywords *słowa kluczowe*

Polish-Hungarian Chronicle, Hungary, narrative study, medieval chronicle

Kronika Polsko-Węgierska, narracja, źródłoznawstwo

Andrzej Szotek

archeology *archeologia*

Phoenician deity as attractor - the dynamics of the development of Phoenician material religion *Bóstwo fenickie jako atraktor – dynamika rozwoju fenickiej religii materialnej.*

The project aims to test the effectiveness of applying the foundations of dynamic equation theory in an archaeological context. The main premise of this interdisciplinary approach is to determine the

growth (or regression) and the direction of cult data related to Phoenician deities. The research material for this project will be a collection of archaeological artifacts relating to goddesses and gods of Levantine origin. The subject matter related to the deities of the eastern Mediterranean is so far problematic, mainly due to the disproportionate diversity in relation to the limited source base. Adequate interpretation is also not facilitated by nomenclature - the names of Phoenician deities were functional in nature, making it necessary to carefully identify deities already from the level of titlature. It is helpful, however, to show the same characteristic features to enable a statistical ordering of the research material.

The first stage of the project is to carry out queries to create an extensive database to enable the statistical preparation of source material. The database will include collections of movable and immovable monuments. It will include inscriptions, reliefs, statues and other examples of works of art, as well as places of worship if possible. The temporal scope of the work will cover Phoenician history from the late Bronze Age to the Hellenisation of the Near East in the fourth century BC. With a comprehensive database broken down into characteristic features, it will be possible to apply mathematical formulae.

Based on the theory of dynamic equations it is possible to determine the nature of the occurrence of the cult of a given deity in specific areas and the direction and dynamics of a given cult over time. Focusing on the problem of the work, it will be possible to determine whether the development of the religious influence of the deities in question took a stable and equilinear form or rather manifested a chaotic character. The result of the work will be the creation of an elaborate 'network' of religious relations both in the Levant and in other areas of the Mediterranean where remains of Phoenician culture have been discovered. Through this archaeological and mathematical method, it will be possible to determine the dynamics of the expansion or regression of the cults of individual deities, also taking into account the nature of the cult in question - whether in a local context or occurring in neighboring areas.

Projekt ma na celu sprawdzenie skuteczności zastosowania podwalin teorii równań dynamicznych w kontekście archeologicznym. Głównym założeniem tego interdyscyplinarnego podejścia jest określenie zarówno wzrostu (albo regresji) jak i kierunku danych kultów związanych z bóstwami fenickimi. Materiałem badawczym w tym projekcie będzie zbiór zabytków archeologicznych dotyczących bogiń i bogów pochodzenia lewantyńskiego. Tematyka związana z bóstwami wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego jest do tej pory problematyczna, głównie ze względu na nieproporcjonalną różnorodność względem ograniczoności bazy źródłowej. Właściwej interpretacji nie ułatwia także nazewnictwo – imiona bóstw fenickich miały charakter funkcjonalny, przez co trzeba ostrożnie określać bóstwa już z poziomu tytułatury. Pomocnym jednak jest wykazywanie tych samych, charakterystycznych cech, które umożliwią statystyczne uporządkowanie materiału badawczego.

Pierwszym etapem projektu jest przeprowadzenie kwerendy w celu stworzenia rozbudowanej bazy danych, umożliwiającej statystyczne przygotowanie materiału źródłowego. Baza danych będzie zawierała zbiory zarówno zabytków ruchomych, jak i nieruchomych. W jej skład wejdą inskrypcje, reliefy, posągi oraz inne przykłady dzieł sztuki, a także, w miarę możliwości, miejsca kultu. Zakres czasowy pracy będzie dotyczył dziejów Fenicjan od końca epoki brązu po okres hellenizacji Bliskiego Wschodu w IV w. p.n.e. Mając do dyspozycji obszerną bazę danych z podziałem na charakterystyczne cechy, będzie można zastosować wzory matematyczne.

Bazując na teorii równań dynamicznych można określić charakter występowania kultu danego bóstwa na określonych terenach, kierunek i dynamikę danego kultu na przestrzeni czasu. Poruszając problematykę badawczą pracy, będzie można określić czy rozwój wpływów religijnych danych bóstw miał postać stabilną i równoliniową, czy raczej przejawiał charakter chaotyczny. Metoda jest w swojej

istocie uniwersalna – wzory bazujące na równaniach dynamicznych można wykorzystać do rozwiązania wielu problemów i zagadnień, odpowiednio dobierając dane. Efektem pracy będzie stworzenie rozbudowanej „sieci” relacji religijnych zarówno w Lewancie, jak i w innych rejonach basenu Morza Śródziemnego, gdzie zostały odkryte pozostałości kultury fenickiej. Dzięki tej archeologiczno-matematycznej metodzie będzie można określić dynamikę rozrostu lub regresji kultów poszczególnych bóstw, uwzględniając w tym także charakter danego kultu – w kontekście lokalnym, czy też występującym na terenach sąsiedzkich.

keywords *słowa kluczowe*

Archaeology, Levant, Phoenicians, religion, deities

Archeologia, Lewant, Fenicjanie, religia, bóstwa

Filip Świerczyński

literary studies *literaturoznawstwo*

The Glean of Future. The Subjects of Futurological Reflection in the Writing of Aldous Huxley and Stanisław Lem *Polor przyszłości. Przedmioty namysłu futurologicznego w pisarstwie Aldousa Huxleya i Stanisława Lema*

The subject matter and the purpose of this lecture is primarily a concise presentation and comparative overview of the main spheres of prediction outlined in selected works written by Aldous Huxley (1894–1963) and Stanisław Lem (1921–2006), two writers-futurologists of the twentieth century, who are close to each other not only in terms of their parallel intellectual pursuits, but also in philosophical and ideological terms. As a proper part of the lecture, the author briefly delineates and describes seven subjects of futurological reflection—the common points in the case of two writers—that are particularly interesting from the perspective of futurological research, i.e. (1.) sociocybernetics, social engineering, and techniques of conditioning, based on the strengthening ground of (2.) eugenics and dysgenics, (3.) chemical persuasion, (4.) technological developments with the evolution of the sciences and their material fruits, including (5.) hypothetical new tools of mass destruction, as well as—in general—predictive reflections on (6.) the direction in which humanity is heading, and (7.) futurology itself. The appropriate classification of the selected primary sources in the form of a bibliographic map, drawn with the help of the adopted research prism, is intended by the author not only to provide a futurological thematic guide to the œuvre of Huxley and Lem, but also to help in the successful undertaking of further studies in this field. Parallel to the main axis of the lecture, the guiding idea of the proposed doctoral dissertation and its main research assumptions are outlined.

Oś tematyczną, a zarazem cel niniejszego referatu stanowi kondensacyjne przedstawienie i komparatystyczne rozrysowanie głównych sfer przewidywań dotyczących przyszłości, nakreślonych w wybranych utworach Aldousa Huxleya (1894–1963) i Stanisława Lema (1921–2006), dwóch dwudziestowiecznych pisarzy-futurologów bliskich sobie nie tylko względem bliźniaczych poszukiwań intelektualnych, ale i w wymiarze filozoficzno-ideowym. W ramach właściwej części referatu autor wytycza i omawia pokrótce siedem szczególnie interesujących z perspektywy badań nad futurologią przedmiotów namysłu futurologicznego, a zarazem punktów stycznych w przypadku

dwu pisarzy, tj. – kolejno – (1.) praktyczny wymiar rozwoju socjocybernetyki, inżynierii społecznej i technik warunkowania, stojących na umacniającym się gruncie (2.) eugeniki i dysgeniki, (3.) perswazję chemiczną, (4.) rozwój technologiczny wraz z ewolucją nauk ścisłych (a także sposobu ich uprawiania) i ich materialnymi owocami, w tym (5.) hipotetycznymi nowymi narzędziami masowej zagłady, a także – w ogólności – predykcyjne refleksje związane z (6.) kierunkiem, w którym globalnie podąża ludzkość oraz z (7.) futurologią samą w sobie. Odpowiednie uszeregowanie wybranej literatury źródłowej w charakterze bibliograficznej mapy, nakreślanej z pomocą obranego w ten sposób pryzmatu badawczego, ma w zamyśle autora stanowić nie tylko swego rodzaju futurologiczny przewodnik tematyczny po twórczości Huxleya i Lema, ale i pomóc w udatnym przedsięwzięciu dalszych studiów w tym zakresie. Równoległe z główną osią wywodu omówiona zostaje myśl przewodnia proponowanej dysertacji doktorskiej, a ponadto jej główne założenia badawcze.

keywords *słowa kluczowe*

Huxley, Lem, futurology, science fiction, SF, cybernetics, progress, technology, future, 20th century

Huxley, Lem, futurologia, science fiction, SF, cybernetyka, postęp, technologia, przyszłość, XX wiek

Sebastian Tonn

philosophy *filozofia*

Depth-Theology of Abraham Joshua Heschel and Phenomenological Method *Teologia głębi Abrahama Joshuy Heschela a metoda fenomenologiczna*

The depth-theology, as an original method for investigating religious phenomena, was introduced by Abraham Joshua Heschel in 1960. Its uniqueness lies in its exploration of the inner dimension of religion. In contrast to classical theology, it does not exclusively focus on the content of faith but rather on the act of faith and the substrate from which faith emerges. Heschel appears to have drawn inspiration from the phenomenology of Edmund Husserl, a framework that enjoyed considerable popularity during his tenure as a student in Berlin. The objective of this paper is to scrutinize the interrelations between these two theoretical frameworks.

The comparison between the depth-theology and the phenomenological method will be circumscribed to four thematic strands: the possibilities and limitations of describing phenomena, eidetic knowledge, anti-psychologism, and phenomenological reduction.

In Heschel's framework, we discern a contemplation of ineffable moments that transcend the confines of language and definitions, suggesting a phenomenological pursuit of comprehending the phenomenon in its pure intentionality. Furthermore, the scrutiny of the essence of faith and religious

experience in the depth-theology resonates with eidetic knowledge, accentuating the exploration of the essence of phenomena, their fundamental attributes, and universal structures.

Another pivotal aspect pertaining to the phenomenological method is phenomenological reduction (epoché), entailing the deliberate clarification of consciousness from all presumptions and interpretations to attain pure phenomenal data. Similarly, in the depth-theology, paradoxical and negative descriptions of spiritual experiences underscore the challenge in conveying them, owing to the absence of equivalents in the empirical realm.

The final nexus linking the depth-theology and phenomenology will be anti-psychologism. Certain feelings arising from religious experiences (e.g., a sense of indebtedness) ascend in Heschel's discourse to the echelon of specific human attributes, dictating his ontological status. Conversely, phenomenological anti-psychologism hinges on the reduction of subject-objectivity, facilitating the examination of pure mental experiences in the cognitive consciousness.

The analysis of these four thematic strands, constituting the focal point of this paper, will instigate comprehensive methodological deliberations concerning the role of phenomenology in the philosophical framework of Abraham Joshua Heschel.

Teologia głębi jako oryginalna metoda badania zjawiska religii została zaprezentowana przez Abrahama Joshuę Heschela w roku 1960. Jej unikatowość polega na tym, że eksploruje ona wewnętrzny wymiar religii. W przeciwieństwie do klasycznej teologii, nie skupia się wyłącznie na treści wiary, lecz na akcie wiary i substracie, z którego ów wiara wyrasta. Wydaje się, że Heschel inspirował się fenomenologią Edmunda Husserla, która była niezwykle popularna w czasach, kiedy był on studentem w Berlinie. Celem referatu jest zbadanie związków między tymi dwiema teoriami.

Porównanie teologii głębi i metody fenomenologicznej zostanie ograniczone do czterech motywów: możliwości i granic opisu zjawisk, poznania istotowego (eidetycznego), antypsychologizmu oraz redukcji fenomenologicznej.

W teorii Heschela dostrzegamy refleksję nad momentami niewysłowionymi, które przekraczają granice języka i definicji, co może wskazywać na fenomenologiczne dążenie do poznania samego zjawiska w jego czystej intencjonalności. Ponadto wydaje się, że badanie istoty wiary i religijnego doświadczenia w teologii głębi współgra z poznaniem eidetycznym, w którym kładzie się nacisk na odkrywanie istoty zjawisk, ich fundamentalnych cech oraz uniwersalnych struktur.

Kolejnym istotnym punktem związanym z metodą fenomenologiczną jest redukcja fenomenologiczna (epoché), czyli świadome oczyszczanie świadomości z wszelkich założeń i interpretacji w celu dotarcia do czystych danych fenomenalnych. Podobnie w teologii głębi, paradoksalne i negatywne określenia doświadczeń duchowych wskazują na trudność w ich przekazywaniu związaną z niemożnością odnalezienia ich odpowiedników w świecie empirycznym.

Ostatnim elementem łączącym teologię głębi i fenomenologię a podlegającym naszej analizie będzie antypsychologizm. Pewne uczucia pojawiające się wraz z doświadczeniem religijnym (np. poczucie wdzięczności) urastają u Heschela do rangi swoistych atrybutów człowieka, które determinują jego status ontologiczny. Natomiast antypsychologizm fenomenologii opiera się na redukcji podmiotowo-przedmiotowej, dzięki której bada się czyste przeżycia psychiczne w świadomości poznającej.

Analiza wspomnianych czterech motywów, która będzie tematem referatu rozpocznie szeroko zakrojone metodologiczne rozważania dotyczące roli fenomenologii w filozofii Abrahama Joshuę Heschela.

keywords *słowa kluczowe*

Depth-theology, phenomenology, Abraham Joshua Heschel, Edmund Husserl, religious experience, phenomenological reduction, anti-psychologism, eidetic knowledge

Teologia głębi, fenomenologia, Abraham Joshua Heschel, Edmund Husserl, doświadczenie religijne, redukcja fenomenologiczna, antypsychologizm, poznanie eidetyczne

Natalia Toporowska

literary studies *literaturoznawstwo*

Women narrating the experience of war in the 19th century: the diary of Joanna Zubr
Wojenne doświadczenia kobiet I poł. XIX wieku, na przykładzie "Pamiętnika" Joanny Żubr

Joanna Zubr (1782-1852), a participant in the Napoleonic wars and the first woman to be awarded the Order of Virtuti Militari, in her lifetime became a symbol of courage, set as a role model for other Polish women. The diary she left behind, a unique testimony to a woman's experience in the army at the beginning of the 19th century, published in fragments after her death, as well as various anecdotes and stories about her were arranged into a mythologized story, which aimed to introduce her permanently into the ranks of national heroes. The failure of this project, evident in the almost complete forgetting of this figure over the years, encourages us to consider the reasons for this state of affairs. In the course of the presentation, I will briefly present the archival and printed materials collected during my research, which form the basis for a reflection on the availability of sources, their reliability and, above all, the strategies adopted in the face of the gaps and deficiencies encountered. I place this reflection in a gender perspective - Żubrowa, as a woman serving in the army only thanks to her male disguise, disappears in the historical discourse on heroes of the national struggle for independence. Rediscovering her character is possible largely thanks to the tools of feminist research and within the framework of reconstructing the herstory. Zubrowa's exclusion seems to be a double exclusion - both because of the dominant model of heroism as the domain of men, and because Żubrowa is difficult to fit into functioning models of femininity. As in the case of other women whose autobiographical testimonies are the subject of my research, the diary she left behind is a separate phenomenon and a unique example of an attempt to textualize her own experience, which finds no other models for itself.

Podporucznik Joanna Żubr (1782-1852), uczestniczka wojen napoleońskich i pierwsza kobieta odznaczona Orderem Virtuti Militari jeszcze za życia stała się symbolem odwagi, stawianym jako wzór do naśladowania dla innych Polek. Pozostawiony przez nią pamiętnik, stanowiący wyjątkowe świadectwo doświadczenia kobiety w armii na początku XIX wieku, opublikowany we fragmentach już po jej śmierci, oraz dotyczące jej przekazy układały się w zmitologizowaną opowieść, która na celu miała wprowadzenie jej na stałe w poczet bohaterów narodowych. Niepowodzenie tego projektu widoczne w niemal całkowitym zapomnieniu o tej postaci na przestrzeni lat skłania do zastanowienia się nad przyczynami takiego stanu rzeczy. W trakcie wystąpienia pokrótce przedstawię zebrane materiały archiwalne oraz drukowane, które stanowią podstawę refleksji dotyczącej dostępności źródeł, ich wiarygodności, a przede wszystkim strategii przyjmowanych wobec napotykanym luk i braków. Refleksję tę umieszczam w perspektywie genderowej – Żubrowa jako kobieta służąca w armii wyłącznie dzięki męskiemu przebraniu, znika w dyskursie historycznym dotyczącym bohaterów

zasłużonych na gruncie niepodległościowym. Przypomnienie jej postaci możliwe jest w znacznej mierze dzięki narzędziom badań feministycznych oraz w ramach rekonstruowania historii. Wykluczenie Żubrowej zdaje się wykluczeniem podwójnym – zarówno ze względu na dominujący model bohaterstwa jako domeny mężczyzn, jak i z uwagi na fakt, iż Żubrową trudno jest dopasować do funkcjonujących modeli kobiecości. Jak i w przypadku innych kobiet, których świadectwa autobiograficzne stanowią przedmiot prowadzonych przeze mnie badań, pozostawiony przez nią pamiętnik jest zjawiskiem osobnym i stanowi unikalny przykład próby tekstualizacji własnego, nieodnajdującego dla siebie innych wzorców, doświadczenia.

keywords *słowa kluczowe*

Joanna Zubr, memoir, diary, Napoleonic wars, textual research, ego-documents

Pamiętnik, Joanna Żubr, wojny napoleońskie, egodokumenty, praktyki edytorskie

Katarzyna Trzeciak

arts studies *nauki o sztuce*

Jewish Women Students at the Academies of Fine Arts in Warsaw and Krakow, 1918–1939. Artistic Education and Early Careers *Żydowskie adeptki sztuki w Akademiach Sztuk Pięknych w Warszawie i Krakowie w latach 1918–1939. Edukacja artystyczna i wczesne kariery.*

As a part of my project, I am examining the stories of Jewish women who, despite their double vulnerability to exclusion, connected to both aspects of their identity, decided to pursue an education at the key centers of artistic training in The Second Polish Republic – the Academies of Fine Arts in Warsaw and Krakow. Using feminist and postcolonial methodologies, I will analyze the situation of women students within the academies and examine how they pursued their ambitions despite the difficult political situation of the 1930s. – above all, widespread and state-sanctioned anti-Semitism.

W ramach projektu badam historie żydowskich kobiet, które mimo podwójnego, wynikającego z dwóch aspektów ich tożsamości, narażenia na wykluczenie, zdecydowały się na rozpoczęcie edukacji w kluczowych ośrodkach kształcenia artystycznego II Rzeczypospolitej – Akademiach Sztuk Pięknych w Warszawie i Krakowie. Korzystając z metodologii feministycznych i postkolonialnych, dokonać analizy sytuacji studentek w obrębie akademii oraz zbadam, w jaki sposób realizowały swoje ambicje pomimo trudnej sytuacji politycznej lat 30. XX w. – przede wszystkim rozpowszechnionego i sankcjonowanego przez władze państwowe antysemityzmu.

W badaniach skupię się na studentkach, które w latach 1918–1939 kształciły się na wymienionych uczelniach, uwzględniając również kobiety, które studiów nie ukończyły. Badaną grupę określam, przyjmując kryterium wyboru osób, które w podaniach o przyjęcie wskazały swoje wyznanie jako „mojżeszowe”, czy w niektórych przypadkach „izraelskie”. Występujące w tytule pracy pojęcie „wczesne kariery” rozumiem jako okres obejmujący studia oraz, jak przyjmuję, 5 lat następujących po nich. Okres edukacji w akademiach postrzegam jako pierwszy etap karier kobiet. Wybór studiów artystycznych to krok w stronę profesjonalizacji – oznacza decyzję o zostaniu artystką, nie amatorką czy pasjonatką. Będę przyglądać się procesowi stawania się artystką, procesowi, który w przypadku

znacznej części bohaterki pracy, nie miał szans na dokonanie się. Życiorysy zostały urwane przez II Wojnę Światową, której wybuch, przyjmuję za cezurę moich badań.

Okres studiów to moment kształtowania się tożsamości kobiet. To czas pozycjonowania się młodych kobiet na wielu polach, m.in. w poglądach ideologicznych – kwestię tę zbadam, sprawdzając, czy studentki angażowały się politycznie i jakie miały przekonania – lewicowe, syjonistyczne, czy może angażowały się w ruchy równościowe. Zbadam, czy asymilowały się, czy przeciwnie – zaznaczały swoją odrębność kulturową. Następnie zastanowię się, jak pozycjonowały się w świecie artystycznym, w tym wewnątrz akademii – gdzie odbywały się ich debiuty, jakie przyjmowały strategie rozwoju karier – czy włączały się w żydowskie życie artystyczne, czy też odcinały się od niego. Sprawdzę, czy w czasie studiów otrzymywały nagrody lub stypendia oraz czy wyjeżdżały uczyć się za granicę. Przeanalizuję także recepcję ich aktywności i twórczości – to, jak pisała o nich krytyka artystyczna, profesorowie – by dowiedzieć się, jak postrzegało je otoczenie. Ponadto przyjrę się temu, jak bohaterki pozycjonowały się grupie oraz jak wyglądało ich życie towarzyskie i prywatne. Zbadam, czy uczestniczyły w zrzeszeniach lub ugrupowaniach studenckich, z kim przyjaźniły się w czasie studiów oraz czy wychodziły za mąż i za kogo. Zakładam, że odpowiadając na te pytania, dowiem się również, jak różniły się doświadczenia studentek w obrębie dwóch akademii. Będzie to punkt wyjścia do porównania obu uczelni oraz zbadania kwestii antysemityzmu systemowego i indywidualnego na akademiach.

keywords *słowa kluczowe*

Art education, women's education, interwar period, Jewish Studies, feminist art history

Edukacja artystyczna, edukacja kobiet, okres międzywojenny, Jewish Studies, feministyczna historia sztuki

Natallia Valadzko

linguistics *językoznawstwo*

The emergent identity of a player character and dynamic meaning construction in tabletop roleplaying games: a cognitive linguistic perspective

A tabletop roleplaying game (TRPG) is a medium of collaborative storytelling which is mediated through numerically represented abilities and dice rolls. The presentation aims to address conceptual and linguistic complexity of the discourse of tabletop roleplaying games. In particular, it considers the conceptualization of a split self, the (de)compression of a character's identity, and space builders unique to the discourse due to the medium's affordances and constraints.

To elaborate, the Game Master (GM) oversees the players who roleplay as characters, and together they co-create a storyworld, which emerges in real time through their communication. Speakers in the TRPG discourse are simultaneously specific individuals, players, and characters. Storytelling and storyworld-building involve elements of story-enactment. That is, the players verbally describe the intended actions of their characters and enact dialogs with other characters in the storyworld. In addition, the experiences of TRPG players can be described in terms of the phenomenon of 'split selves' (Emmott, 2002; Lakoff, 1996). The existence of the 'game frame' and the 'storyworld frame'

(Casprowiak, 2022; Hendricks, 2014) results in constant shifts between player-speech and character-speech, between player/character names, 1st and 3rd person pronouns. Moreover, collaborative storytelling in a TRPG is accomplished predominantly via ‘theatre of the mind’, which means that utterances by TRPG participants compel fellow players and the audience to mentally construct an imaginary scene. The TRPG storyworld is always ‘in the making’, and its co-creation requires joint negotiation. Players can speculate, discuss potential actions, but also backtrack in time, and even withdraw characters’ words and actions. The TRPG meaning construction is multimodal, dynamic, and ever-unfolding.

The selected data from the ongoing actual play TRPG show Dimension 20 is analyzed with the help of several theoretical tools proposed within the cognitive linguistic framework, in particular, theories of mental spaces and conceptual blending, as well as the idea of construal in language. In order to meaningfully address the research questions, the methods of corpus-assisted discourse analysis and gesture analysis are used.

keywords

Tabletop roleplaying games, collaborative storytelling, cognitive linguistics, mental spaces, construal of the self, personal pronouns

Piotr Wąsowicz-Kiryło

literary studies *literaturoznawstwo*

An introduction to queer reading of the contemporary non-heteronormative Brazilian literature *Wstęp do queer readingu współczesnej nieheteronormatywnej literatury brazylijskiej*

The purpose of this presentation is to explain three methodological currents: queer theory, gay and lesbian studies, and postclassical narratology, which will form the methodological basis for a future doctoral dissertation analyzing contemporary non-heteronormative Brazilian literature with the goal of identifying the types of representations of sexual minorities, as well as potential elements of queerness, that could be found in its fictional narratives. These analyses will serve as a kind of cohesive element for the aforementioned methodologies. Firstly, based on authors such as Alojzija Zupan Sosič (2022), Katarzyna Kaczmarczyk (2015), and David Herman (1999), the argumentation of use of postclassical narratology will be explained, taking into account the changes it introduced compared to its predecessor – classical narratology. Then, I will explain the concept of queer and the main assumptions of the scientific theory encompassing it, which will allow for a deeper understanding of the differences between queer theory and gay and lesbian studies – two currents sharing many common features but constituting autonomous and distinguishable sets of numerous scientific methods. To do this, I will draw on the research work of authors such as Abbie E. Goldberg (2016), Eve Kosofsky Sedgwick (1990), Judith Butler (1990), and Michel Foucault (1976). Finally, a brief analysis of one of the texts extracted from the corpus of the future research project will be presented, conducted using the method of "queer reading," which was described and used, among others, by researcher Lois Tyson (2014), and that will serve as a tool for future analyses of texts of

contemporary non-heteronormative Brazilian literature, which constitute the corpus of the doctoral dissertation under development.

Niniejsze wystąpienie ma na celu zaprezentowanie trzech nurtów metodologicznych: teorii queeru, studiów gejowsko-lesbijskich oraz narratologii postklasycznej, które stanowią bazę metodologiczną przyszłej rozprawy doktorskiej, poddającej pod analizę współczesną literaturę brazylijską nieheteronormatywną w celu wyodrębnienia obecnych w niej typów reprezentacji mniejszości seksualnych oraz potencjalnych elementów queeru. Analizy te będą stanowiły swego rodzaju spoiwo wspomnianych metodologii. Jako pierwsze, w oparciu o takich autorów jak Alojzija Zupan Sosič (2022), Katarzyna Kaczmarczyk (2015) czy David Herman (1999), zostanie uargumentowane wykorzystanie narratologii postklasycznej z uwzględnieniem zmian, jakie wprowadziła ona do swojej poprzedniczki – narratologii klasycznej. Następnie przejdę do wyjaśnienia pojęcia queeru oraz głównych założeń obejmującej go teorii naukowej, co pozwoli na późniejsze głębsze zrozumienie różnic między samą teorią queeru a studiami gejowsko-lesbijskimi – dwoma nurtami posiadającymi wiele cech wspólnych, ale stanowiących autonomiczne i możliwe do rozróżnienia zbiory licznych metod naukowych. W tym celu opierać się będę na twórczości badawczej takich autorów jak Abbie E. Goldberg (2016), Eve Kosofsky Sedgwick (1990), Judith Butler (1990) czy Michel Foucault (1976). Na koniec zostanie przedstawiona krótka analiza jednego z wyodrębnionych do tej pory tekstów korpusu przyszłego projektu badawczego, zrealizowana za pomocą metody tzw. “queer readingu”, metody opisanej i używanej m.in. przez badaczkę Lois Tyson (2014) oraz stanowiącej narzędzie do przyszłych analiz tekstów współczesnej nieheteronormatywnej literatury brazylijskiej, składających się na korpus opracowywanej rozprawy doktorskiej.

keywords *słowa kluczowe*

Queer theory, lgbt studies, Brazilian literature, postclassical narratology

Teoria queeru, studia lesbijsko-gejowskie, literatura brazylijska, narratologia postklasyczna

Bartosz Wesół

philosophy *filozofia*

Pragmatism and the Practical Aspect of Christian Faith *Pragmatyzm i praktyczny wymiar wiary chrześcijańskiej*

The philosophy of pragmatism is built on the conviction that, in the end, the theoretical (our concepts, beliefs, etc.) finds its meaning through its reference to action. Thus, this tradition resists the radical opposition between theory and practice, with which inherently almost all Western thought is permeated (not without consequences for the understanding of faith).

In my presentation, I intend to use the theoretical tools developed in pragmatism to conceptualize the notion of Christian faith from a perspective that transcends the dualism of theory and practice. This approach is expected to make it possible to reconstruct the concept of faith in a way that would be closer to its biblical origin and the Hebrew tradition, and thus free of the aforementioned dualism distinctive of Greek thought.

In the first part of the speech, I will present a pragmatic understanding of the concept of belief based

on the philosophy of Charles Sanders Peirce. At the same time, I will try to develop his original ideas in order to better grasp the meaning of Christian faith. Primarily, I will focus on expanding the concept of action so that it could encompass religious practices as well as take into account the intention of the acting agent (and not just the conceivable physical effects of the action).

In part two, based on the previously established concepts of belief and action, I will develop the argument for the rationality of faith presented by William James (1842-1910) in his essay from 1896 "The Will to Believe." The main idea will be to apply the categories from the first part to James' original argument, who used a different concept of belief than his predecessor Peirce. This strategy is intended to strengthen and deepen the original argument, as well as adapt it to contemporary debate.

I shall conclude with a brief outlook on the further development of my project. I will show how the previous considerations could illuminate a few chosen problems of Christian theology. I will focus on: 1) a reconstruction of the concepts of faith, hope, love; and 2) the real presence of Christ in the Eucharist.

Filozofia pragmatyzmu wyrasta z przekonania, że to, co teoretyczne (nasze pojęcia, przekonania itp.) odnajduje swój sens dopiero poprzez odniesieniu do działania. Tym samym tradycja ta przeciwstawia się radykalnej opozycji teorii i praktyki, którym przeniknięta jest właściwie cała zachodnia myśl, nie bez konsekwencji dla rozumienia wiary religijnej.

W moim wystąpieniu mam zamiar wykorzystać narzędzia teoretyczne wypracowane na gruncie pragmatyzmu do konceptualizacji pojęcia wiary chrześcijańskiej z perspektywy wykraczającej poza dualizm teorii i praktyki. To podejście ma umożliwić takie zrekonstruowanie pojęcia wiary, które byłoby bliższe źródłom biblijnym oraz tradycji hebrajskiej, a tym samym wolne od wspomnianego dualizmu charakterystycznego dla myśli greckiej.

W pierwszej części wystąpienia przedstawię pragmatyczne rozumienie pojęcia przekonania (ang. belief) w oparciu o filozofię Charlesa Sandersa Peirce'a (1839-1914). Jednocześnie postaram się rozwinąć jego oryginalną koncepcję, by móc lepiej uchwycić sens wiary (ang. faith) chrześcijańskiej. Przede wszystkim skupię się na rozszerzeniu pojęcia działania, tak by mogło ono objąć praktyki stricte religijne oraz uwzględniać intencję działającego (a nie jedynie możliwe do wyobrażenia fizyczne skutki działania).

W części drugiej, na gruncie wcześniej wypracowanej koncepcji przekonania i działania, rozwinę argument za racjonalnością wiary przedstawiony przez Williama Jamesa (1842-1910) w jego tekście z 1896 roku „The Will to Believe”. Główną ideą będzie zastosowanie kategorii z części pierwszej do argumentu Jamesa, który posługiwał się innym pojęciem przekonania niż jego poprzednik Peirce. Ta strategia ma wzmocnić i pogłębić wyjściowy argument, a także dostosować go do współczesnej debaty.

Na zakończenie przedstawię krótko perspektywy rozwoju mojego projektu i pokażę, w jaki sposób wcześniejsze rozważania można odnieść do wybranych podstawowych zagadnień teologii chrześcijańskiej. Skupię się na: 1) rekonstrukcji pojęć wiary, nadziei i miłości; oraz 2) realnej obecności Chrystusa w sakramencie eucharystii.

keywords *słowa kluczowe*

Pragmatism, faith, Christianity, Charles Sanders Peirce, William James

Pragmatyzm, wiara, chrześcijaństwo, Charles Sanders Peirce, William James

Ania Weźranowska

archeology *archeologia*

The pottery furnishing of households in an early New Kingdom border settlement - study methodology

My doctoral thesis aims at investigating the role pottery vessels played in the daily life of ordinary people at the beginning of the Egyptian New Kingdom (ca. 1550 – 1400 B.C.) as well as their significance in the specific nature of a frontier site and its inhabitants.

The subject will be organized around three main research questions: what types of vessels are found in houses, what is their archaeological context and spatial distribution, and how do they relate to daily activities, the identity of people using them as well as the role of the settlement on a national and international scale. To answer these questions, I have selected a range of scientific methods which I would like to discuss during my presentation.

The question of the nature of pottery vessels will be answered through macroscopic ceramological analysis, which allows to assess vessels to specific types based on their shape, raw material, and surface treatment. Features hinting about the function of the objects (such as morphological details or traces of use) as well as technological aspects will also be taken into account. Additionally, archaeometrical analyses (petrography, gas chromatography) can provide information about the geographical provenience of raw materials or the nature of residues found inside vessels.

The context of the pottery will be investigated in two different aspects: the statistical and spatial distribution of the vessels on the site, and the other artefacts found along them. Statistical and spatial analyses will enable me to locate concentrations of specific vessel types, which, along with the accompanying artefacts, can provide information about the daily use of the pottery.

All the analyses mentioned above will form the basis for my reflection about the significance of the pottery. Daily activities can be reflected in the nature of the vessels and their context; the identity of the settlement's inhabitants – at least that of the potters – can be seen in technological features of pots; imports and other specific kinds of pottery can testify about the role of the site within economical or political networks. Finally, comparison with other frontier sites in Egypt will provide a more general picture and confirm or refute my conclusions.

keywords

Pottery, settlement, daily life, border, New Kingdom, Egypt

Maria Wichary

arts studies *nauki o sztuce*

Repertoire of the common cantional of Reformed Evangelicals in the Polish-Lithuanian Commonwealth from 1636. The concept of the doctoral dissertation and the methodology of source research *Repertuar wspólnego kancjonału Ewangelików Reformowanych w Rzeczypospolitej z 1636 roku. Koncepcja rozprawy doktorskiej oraz metodologia badań źródłowych*

In the first years of the 17th century, the superiors of the three provinces of the Reformed Church in the Polish-Lithuanian Commonwealth (Lesser Poland, Greater Poland and Lithuania) decided to standardize the liturgical rite and musical repertoire. In order to integrate diverse traditions, three items were created: the Gdansk Bible 1632, the Cantional 1636 and the Gdansk Agenda 1637. These prints were also intended to build a strong identity of the Reformed Church in opposition to the unfavorable political situation, counter-reformation activities and the increasing divisions between Protestant churches. The speech will consist of two parts. The first one will present the concept of the planned doctoral dissertation and the expected division of the material into four aspects: historical, musicological, theological and cultural or sociological. They present four approaches to the subject of the doctoral dissertation, which is the repertoire from the common cantional of the Reformed Evangelicals from 1636. They also determine the structure of the dissertation, according to which different methods will be used in each chapter, specific to the border between musicology and the above-mentioned disciplines. The second part of the speech will be devoted to source research that will be used in the doctoral thesis. Due to the previously adopted sequence of research activities, they will refer to the musicological aspect, directly related to the work currently being performed. Two standards of conduct will be presented: the genealogical method, also called stemma codicum, which allows for determining the transmission paths of the repertoire, and a set of analytical and codicological methods needed to create a database of over six hundred melodies included in the Cantional from 1636. This project is innovative in the field of musicology for several reasons. Firstly, no systematic approach to the Polish-language Protestant song tradition has been published so far. Research initiated by prof. Poźniak from Cracow were interrupted and were not resumed after his death in 2016. Secondly, previous research on the single-voice repertoire has usually been limited to searching for concordances and repertoire transmission paths. Theological and cultural issues, which were extremely important for the 17th-century recipients of Protestant songs, were not addressed. Thirdly, a broad and interdisciplinary approach to the monodic repertoire constitutes the basis for further research on polyphonic works, as they often arose from commonly known single-voice liturgical works.

W pierwszych latach XVII wieku przełożeni trzech prowincji Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej (Małopolskiej, Wielkopolskiej i Litewskiej) postanowili ujednoczyć obrządek liturgiczny oraz repertuar muzyczny. W celu integracji zróżnicowanych tradycji powstały trzy pozycje: Biblia Gdańska 1632, Kancjonał 1636 oraz Agenda Gdańska 1637. Druki te miały również służyć zbudowaniu silnej tożsamości Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w opozycji do niekorzystnej sytuacji politycznej, działań kontrreformacyjnych oraz coraz większych podziałów pomiędzy kościołami protestanckimi. Wystąpienie będzie składało się z dwóch części. W pierwszej z nich zostanie przedstawiona koncepcja planowanej rozprawy doktorskiej oraz przewidywany podział materiału na cztery aspekty: historyczny, muzykologiczny, teologiczny i kulturowy lub socjologiczny. Prezentują one cztery podejścia do przedmiotu rozprawy doktorskiej, jakim jest repertuar z wspólnego kancjonału Ewangelików Reformowanych z 1636 roku. Wyznaczają również strukturę rozprawy, według której w każdym rozdziale zostaną zastosowane inne metody, właściwe dla pogranicza muzykologii z wymienionymi wyżej dyscyplinami. Druga część wystąpienia

poświęcona zostanie badaniom źródłowym, które zostaną zastosowane w pracy doktorskiej. Z powodu przyjętej z góry kolejności działań badawczych, odnosić się będą one do aspektu muzykologicznego, bezpośrednio związanego z wykonywanymi obecnie pracami. Zaprezentowane zostaną przede wszystkim dwie metody postępowania: metoda genealogiczna, zwana również stemma codicum pozwalająca na ustalenie ścieżek transmisji repertuaru oraz zbiór metod analitycznych i kodykologicznych potrzebnych do stworzenia bazy danych obejmującej ponad sześćset melodii zawartych w Kancjonale 1636. Projekt ten jest nowatorski w dziedzinie muzykologii z kilku powodów. Po pierwsze, nie ukazało się dotychczas systematyczne ujęcie polskojęzycznej pieśniowej tradycji protestanckiej. Badania zainicjowane przez prof. Poźniaka z Krakowa zostały przerwane i nie podjęto ich ponownie po jego śmierci w 2016 roku. Po drugie, w dotychczasowych badaniach nad repertuarem jednogłosowym zazwyczaj poprzestawano na poszukiwaniu konkordancji oraz ścieżek transmisji repertuaru. Nie podejmowano zagadnień teologicznych oraz kulturowych, niezwykle przecież istotnych dla XVII-wiecznych odbiorców pieśni protestanckich. Po trzecie, szerokie i interdyscyplinarne ujęcie repertuaru monodycznego stanowi podstawę do dalszych badań nad utworami wielogłosowymi, gdyż nierzadko wyrastały one na gruncie powszechnie znanych liturgicznych utworów jednogłosowych.

keywords *słowa kluczowe*

Cantional, Protestantism, stemma codicum, Polish-Lithuanian Commonwealth XVIIth

Kancjonał, protestantyzm, stemma codicum, Rzeczpospolita XVII w.

Paulina Wiśniewska

linguistics *językoznawstwo*

Polish conceptualization of the term PROSTOTA in the light of linguistic and textual data *Polska konceptualizacja pojęcia PROSTOTA w świetle danych językowych i tekstowych*

The paper will be dedicated to my plans of studying the Polish conceptualisation of SIMPLICITY. This is an issue I intend to devote my dissertation to. I will justify the choice of topic, discuss the methodology and research material.

The motivation behind taking up the topic was my interest in the trend of plain language, which, with its growing popularity, is facing criticism and reluctance among some of the Polish language users. Milena Hebal-Jeziarska points out that this is, to some extent, due to the name of the trend itself: it contains the adjective simple, which seems to carry undesirable connotations.

The aim of the research undertaken for my thesis will be to establish how SIMPLICITY in general is understood by Polish language users. I will carry out a linguistic analysis using methods and tools of linguistic description developed on the grounds of cognitive ethnolinguistics, mainly by researchers from the Ethnolinguistic School of Lublin concentrated around Jerzy Bartmiński since the 1980s. I consider profiling to be a particularly useful technique for my dissertation. I will present the result of the analysis of the concept of SIMPLICITY in the form of a cognitive definition.

In this paper I will also indicate what type of source data I will analyse in my research. The material basis used for the reconstruction of concepts was defined by the Lublin linguists by the rule: S-S-T, i.e. system - survey - text. In my presentation, I will show how I intend to use this model of research procedure in relation to the concept I am interested in. The procedure consists of:

- an analysis of how the simple lexeme functions in the linguistic system (taking into account etymology, contemporary and past dictionary definitions, relations in the semantic-lexical field, collocations);
- linguistic experiment (in the form of a questionnaire with open-text questions);
- textual analysis using text corpora and search engines;
- analysis of images provided by the Google Graphics search engine after typing in relevant lexemes related to the concept of SIMPLICITY. These will be the so-called additional data, which will serve as supplementary and validating material for the results obtained from the other sources.

Referat będzie dotyczył moich planów zbadania polskiej konceptualizacji PROSTOTY. Jest to zagadnienie, któremu zamierzam poświęcić swoją pracę doktorską. Uzasadnię wybór tematu, omówię metodologię oraz materiał badawczy.

Motywacją do podjęcia tematu było moje zainteresowanie nurtem prostego języka, który wraz z rosnącą popularnością spotyka się z krytyką i niechęcią części użytkowników polszczyzny. Milena Hebal-Jeziarska wskazuje, że w pewnym stopniu dzieje się tak z powodu nazwy samego nurtu: zawiera ona przymiotnik "prosty", który zdaje się nieść niepożądane konotacje.

Celem badań podjętych w ramach mojej pracy doktorskiej będzie ustalenie, jak PROSTOTA w ogóle jest rozumiana przez polskich użytkowników języka. Analizę językoznawczą przeprowadzę z zastosowaniem metod i narzędzi opisu lingwistycznego wypracowanych na gruncie etnolingwistyki kognitywnej, głównie przez badaczy z ośrodka lubelskiego skupionych od lat 80. wokół Jerzego Bartmińskiego. Za szczególnie przydatną technikę, którą zastosuję w pracy, uważam profilowanie. Wynik analizy konceptu PROSTOTY przedstawię w formie definicji kognitywnej.

W referacie wskażę również, jakiego typu dane źródłowe przeanalizuję. Podstawy materiałowe wykorzystywane do rekonstrukcji konceptów lubelscy językoznawcy określili regułą: S-A-T, czyli system – ankieta – tekst. W mojej prezentacji przedstawię, jak zamierzam wykorzystać ten model procedury badawczej w odniesieniu do interesującego mnie konceptu. Procedura będzie składała się z:

- analizy tego, jak leksem ""prosty"" funkcjonuje w systemie językowym (z uwzględnieniem etymologii, współczesnych i dawnych definicji słownikowych, relacji w polu semantyczno-leksykalnym, kolokacji);
- eksperymentu lingwistycznego (w formie ankiety z pytaniami otwartymi);
- analizy tekstowej z wykorzystaniem korpusów tekstowych i wyszukiwarek internetowych;
- analizy obrazów udostępnionych przez wyszukiwarkę Google Grafika po wpisaniu odpowiednich leksemów związanych z pojęciem PROSTOTY. Będą to tzw. dane przyjęzykowe, które posłużą jako materiał uzupełniający i weryfikujący wyniki pozyskane z pozostałych źródeł.

keywords *słowa kluczowe*

Cognitive linguistics, the Lublin school of cognitive ethnolinguistics, conceptualization, profiling, simplicity.

Językoznawstwo kognitywne, lubelska szkoła etnolingwistyki, konceptualizacja, profilowanie, prostota.

Agnieszka Wujec

archeology *archeologia*

Sacred architecture in the territory of Nubia *Architektura sakralna na terytorium Nubii*

Nubia was a region along the Nile River encompassing the area between the first cataracts of the Nile to territory around Khartoum – capital of modern Sudan. Nubia was divided into three kingdoms: Nobadia, Makuria, and Alwa. They were Christian from the 6th century to the 14th/16th century. During this period, many religious buildings were built, used for religious ceremonies and emphasizing the importance of the Christian religion. Publications discussing sacred architecture primarily focus on individual presentations of specific buildings, seldom analyzing them in a broader context. Collective works on this subject mainly discuss architectural transformations, often overlooking the functional context, which significantly impacts the changes occurring in architecture. A large number of sacred objects have been surveyed in the territories of Nobadia and Makuria. Additionally, around the 7th century, these two centers merged into one kingdom. Therefore, in my presentation, I will focus on the architecture from Nobadia and Makuria.

The primary goal of the presentation is to introduce the sacral architecture in the kingdoms of Makuria and Nobadia. I will discuss the main publications and the encountered problems related to architectural analysis. Furthermore, I will present the methodology of architectural research. I will outline the stages of this methodology: data collection, measured drawings, and preparation of architectural documentation. The methodological approach will be discussed based on a selected object from the discussed area.

Nubia jest krainą biegnącą wzdłuż Nilu, jej obszar rozciąga się od pierwszej katarakty na Nilu do okolic Chartumu - obecnej stolicy Sudanu, podzieloną na trzy królestwa: Nobadię, Makurię oraz Alwę, od VI wieku państwa te przyjmują religię chrześcijańską, która jest kultywowana do około XIV/XVI wieku. Przez ten okres powstaje wiele obiektów sakralnych, służących do sprawowania obrzędów religijnych oraz podkreślających znaczenie religii chrześcijańskiej. Publikacje omawiające architekturę sakralną przede wszystkim skupiają się na jednostkowej prezentacji poszczególnych budynków, rzadko analizują je w szerszym kontekście. Zbiorcze prace dotyczące tego tematu omawiają przede wszystkim przemiany budowlane, często pomijają kontekst funkcjonalny, który ma bardzo istotny wpływ na zmiany zachodzące w architekturze. Na terenie Nobadi oraz Makurii przebadano bardzo dużą ilość obiektów sakralnych, ponadto około VII wieku te dwa ośrodki łączą się w jedno królestwo, dlatego w swoim referacie skupię się na architekturze z tego rejonu.

Prezentowany referat ma na celu bliższe przedstawienie tematu architektury sakralnej w Nobadi oraz Makurii, najważniejszych publikacji oraz problemów związanych z analizą architektury z tego rejonu. Ponadto omówię metodologię dotyczącą badania architektury historycznej, jej poszczególne etapy, dotyczące między innymi: pozyskiwania danych, inwentaryzacji architektonicznej, opracowywania dokumentacji architektonicznej. Podejście metodologiczne zostanie omówione na podstawie wybranego obiektu z omawianego terenu.

keywords *słowa kluczowe*

Architecture, Nubia, methodology, documentation, Makuria, Nobadia

Architektura, Nubia, metodologia, dokumentacja, Makuria, Nobadia

Bartosz Wultański

philosophy *filozofia*

Normativity of meaning and semantic naturalism *Normatywność znaczenia a naturalizm semantyczny*

The thesis of the normativity of meaning has been discussed in analytic philosophy of language since the publication of Saul Kripke's book 'Wittgenstein on Rules and Private Language' (1982), where it was mainly considered in relation to the so-called rule-following paradox (although normative themes had already appeared earlier in philosophy of language, for example, within the framework of Kazimierz Ajdukiewicz's directive theory of meaning [1960]). Over time, however, the discussion began to change. Normative approach to semantics, where the meanings of expressions are a matter of norms and rationality, were stated to be opposed to the naturalistic approach, where meanings are reduced to natural reality. Prima facie, it seems that it is not possible to adopt a semantic theory in which meaning would be both natural and normative, as this would expose us to the charge of naturalistic error. Correct and incorrect uses of words cannot arise from semantic facts, or meaning determining facts. On the other hand, we also don't want to deny semantics its natural character, since this contradicts the basic intuitions that linguistic reality is the same part of the natural world as, for example, social reality, which also leads to the adoption of a bizarre ontology.

I will begin my speech with a brief presentation of the different ways of understanding the thesis of the normativity of meaning and an introduction to the position of semantic naturalism. An important

part of the talk will also be the concept of semantic fact, that is, the reconstruction of meaning as a fact, or the reduction of meaning to the fact of another (non-semantic) category. This will make it possible to frame the thesis of the normativity of meaning as a form of skepticism about meaning, where factualism and nonfactualism would correspond to the positions of realism and anti-realism known from other areas of philosophy. In this way, I will be able to present a partially novel solution, whereby I capture semantic naturalism and semantic factualism as independent positions, while showing that in fact the dispute does not arise, as everyone thought, on the line of semantic normativism vs semantic naturalism, but rather occurs between semantic normativism and semantic factualism. This will make it possible to propose a naturalistic theory of language that is compatible with the thesis of the normativity of meaning.

Teza o normatywności znaczenia omawiana w analitycznej filozofii języka od czasu wydania książki Saula Kripkego 'Wittgenstein o regułach i języku prywatnym' (1982), gdzie była ona rozpatrywana głównie względem tzw. paradoksu podążania za regułą (aczkolwiek wątki normatywne pojawiały się już wcześniej w filozofii języka, np. w ramach dyrektywnej teorii znaczenia Kazimierza Ajdukiewicza [1960]). Z biegiem czasu jednak dyskusja zmieniła nieco formę. Zaczęto przeciwstawiać normatywne podejście do semantyki, gdzie znaczenia wyrażen są kwestią norm oraz racji, podejściu naturalistycznemu, w którym znaczenia są redukowane (bądź sprowadzane w inny sposób) do rzeczywistości naturalnej. Prima facie wydaje się, że nie jest możliwe przyjęcie teorii semantycznej, w której znaczenie byłoby jednocześnie czymś naturalnym, jak i normatywnym, gdyż w ten sposób narażamy się na zarzut z błędu naturalistycznego. Poprawne i niepoprawne użycia słów nie mogą wynikać z faktów znaczeniowych, bądź z faktów znaczenie determinujących. Z drugiej strony nie chcemy też odmawiać semantyce jej naturalnego charakteru, gdyż przeczy to podstawowym intuicjom, że rzeczywistość językowa jest taką samą częścią świata naturalnego jak np. rzeczywistość społeczna, co prowadzi także do przyjęcia dziwacznej ontologii.

Swoje wystąpienie zacznę od krótkiego przedstawienia różnych sposobów rozumienia tezy o normatywności znaczenia, które ukształtowane zostały we współczesnej literaturze, oraz przybliżenia stanowiska naturalizmu semantycznego. Istotnym elementem wywodu będzie także pojęcie faktu semantycznego, a więc rekonstrukcja znaczenia jako pewnego faktu, bądź też sprowadzenie znaczenia do faktu innej kategorii (niesemantycznej). Pozwoli to ująć tezę o normatywności semantyki jako formę sceptycyzmu względem znaczeń, gdzie faktualizm i nonfaktualizm odpowiadałby znanym z innych dziedzin filozofii stanowiskom realizmu i antyrealizmu. W ten sposób będę mógł zaprezentować częściowo nowatorskie rozwiązanie, w ramach którego ujmuję naturalizm semantyczny oraz faktualizm semantyczny jako niezależne od siebie stanowiska, pokazując przy tym, że tak naprawdę spór nie pojawia się, tak jak się wszystkim wydawało, na linii normatywizm semantyczny vs naturalizm semantyczny, ale zachodzi raczej między normatywizmem semantycznym, a faktualizmem semantycznym. Umożliwi to zaproponowanie naturalistycznej teorii języka, która będzie zarazem zgodna z tezą o normatywności znaczenia.

keywords *słowa kluczowe*

Normativity of meaning, semantic naturalism, metasemantics, ontology of meaning, semantic nonfactualism

Normatywność znaczenia, naturalizm semantyczny, metasemantyka, ontologia znaczenia, nonfaktualizm semantyczny

Karolina Wszyńska

historia *history*

On the need to study patrociniów - the cult of saints in Cracow monastery churches *O potrzebie badania patrociniów – kult świętych w krakowskich kościołach klasztornych*

In 1993 Jerzy Wyrozumski wrote an article in the *Kwartalnik Historyczny*, where he pointed out that some historians underestimate the importance of temple patrons when studying many aspects of both the religious and political features of the Middle Ages. He showed that the study of church dedications can provide a lot of information about the spread of cultural influences on particular territories, the intensity of the development of a certain cult (or, on the contrary, its rapid decline) and the manner of reception of given cults.

The scholar emphasized that in order to determine the religious and symbolic roots of a given circle, it is important to examine not only the oldest dedications, but above all the directions from which they could have come. However, he focused only on the main dedications of church foundations, omitting many important elements of the cult of saints. As Krzysztof Skwierczyński's research has proven, giving specific dedications to temples could have been part of larger, more complicated foundations supported by the state elites. Apart from the titles of churches, the location of religious buildings in relation to each other was important. It seems that in Polish medievalist literature there still lacks particular reflection on the names of altars, chapels inside temples, the selection of relics located there and the reciprocal placement of these.

The patronage of temples could, of course, change over time, but this was not a particularly common phenomenon. Moreover, it had to be associated with the re-consecration of the main altar. To express special respect for a saint, it was not necessary to build a new temple; certain groups of founders could meet their devotional needs by founding an altar or a chapel. Therefore, the study of the dedications of the oldest altars and chapels allows us to notice the dynamics related to the reception of the cult of individual saints. Traces of dedications may be a source for examining the intensity of influence of reform centers on their branches or for example, help recreate the course of pilgrimage routes. This opens the way to learning about folk religiosity and practices related to it.

In the 11th century, Kraków was promoted to the role of the ruler's main seat. There was the largest concentration of religious buildings in the early Piast monarchy. Over time, parish, collegiate and hospital churches were also built there. There were funded by rulers, clergy and nobles. The cult of saints in the monastic churches of Krakow is well researched for the late Middle Ages. However, the cult of saints in these churches shortly after their foundation has not been thoroughly examined.

In my doctoral thesis, I plan to use the concept of cultural transfer to examine the extent to which the emerging communities were dependent on external influences and to what extent they were independent. A comparison of Polish and foreign sources will make it possible to determine the intensity of particular cult transfers, and thus provide an answer to the question about the sources of identity of Krakow monastic communities.

W 1993 roku Jerzy Wyrozumski na łamach „Kwartalnika Historycznego” wskazał na niedoceniecie przez część historyków patrociniów świętyń przy badaniu wielu aspektów zarówno religijnych, jak i politycznych średniowiecza. Wykazał, że badanie wezwań kościołów może dostarczyć wielu informacji na temat rozprzestrzenienia się wpływów kulturalnych na poszczególne terytoria, intensywności rozwoju danego kultu (lub wręcz przeciwnie, jego szybkiego upadku) oraz sposobu recepcji danych kultów.

Uczony podkreślił jak ważne dla określenia korzeni religijnych i symbolicznych jakiegoś kręgu jest zbadanie nie tylko najstarszych wezwań, lecz nade wszystko kierunków, z jakich mogły one przybyć. Skupił się on jednak wyłącznie na głównych wezwaniach fundacji kościelnych, pomijając wiele istotnych elementów kultu świętych. Jak dowiodły badania Krzysztofa Skwierczyńskiego, nadawanie określonych wezwań świątyniom mogło stanowić część większych, bardziej skomplikowanych założeń, za którymi stały elity państwa. Oprócz tytułów kościołów, istotne było położenie budowli sakralnych względem siebie. Wydaje się, że nadal w polskiej literaturze mediewistycznej brak jest szczególnej refleksji nad wezwaniami ołtarzy, kaplic wewnątrz świątyń, nad doborem znajdujących się tam relikwii i wzajemnego umiejscowienia tychże.

Patrocinia świątyń mogły się oczywiście z czasem zmieniać, ale nie było to szczególnie częste zjawisko – ponadto musiało wiązać się ono z ponowną konsekracją głównego ołtarza. Aby wyrazić szczególną cześć dla jakiegoś świętego nie trzeba było wznosić nowej świątyni, pewne grupy fundatorów mogły zrealizować swoje potrzeby dewocyjne poprzez fundację ołtarza czy kaplicy. Zatem badanie wezwań najstarszych altarii i kaplic pozwala na dostrzeżenie dynamiki powiązanej z recepcją kultu poszczególnych świętych. Ślady w postaci owych wezwań stanowić mogą źródło do badania intensywności wpływów ośrodków reformatorskich na ich filie czy chociażby pomóc odtworzyć przebieg szlaków pątniczych. To zaś otwiera drogę do poznania religijności ludowej i praktyk z nią związanych.

Kraków w XI wieku awansował do roli głównej siedziby władcy, był jednocześnie największym skupiskiem obiektów sakralnych w monarchii wczesnopiastowskiej. Z czasem powstawały tam także kościoły parafialne, kolegiackie czy szpitalne – fundowane przez władców, duchownych i możnych. Kult świętych w kościołach klasztornych Krakowa jest dobrze przebadany dla późnego średniowiecza. Nadal jednak nie przyjrzano się gruntownie kultowi świętych w owych kościołach niedługo po ich fundacji.

W mojej pracy doktorskiej planuję wykorzystać koncepcję transferu kultury (*transferts culturels*), by zbadać w jakim stopniu kształtujące się dopiero wspólnoty były zależne od wpływów z zewnątrz, a na ile były one niezależne. Porównanie źródeł polskich i zagranicznych pozwoli na określenie natężenia poszczególnych transferów kultowych, a poprzez to dostarczy odpowiedzi na pytanie o źródła tożsamości krakowskich wspólnot klasztornych.

keywords *słowa kluczowe*

Cult of saints, relics, dedications, altars, Kraków

Kult świętych, relikwie, patrocinia, ołtarze, Kraków

Jan Ziętara

literary studies *literaturoznawstwo*

The influence of the motif of catastrophe on character agency in 21st-century British drama

This research proposes to analyse the influence of the motif of catastrophe within the framework of actor-network theory (ANT) on character agency in British drama of the 21st century, aiming to detect potential patterns and thematic elements that highlight the interplay between catastrophe,

character agency, and narrative development. The actor–network theory focusses on the relationships and networks formed between both human and non-human entities, known as “actants.” Since ANT also emphasises the influence of non-human actants, character agency is not viewed solely as a product of the characters’ individual decisions, but instead is seen as being shaped and constrained by the entire network of actants. Consequently, this research seeks to include the play-text among the non-human actants and, in particular, analyse the impact of catastrophic motifs – which often act as a catalyst for change, and are common among the contemporary British dramas – on the shifts in character agency. The issue of catastrophe was most notably brought up in Dan Rebellato’s “Of an Apocalyptic Tone Recently Adopted in Theatre” (2017). Indeed, the motif of catastrophe has already been studied in various contexts, including dystopian or politically catastrophic settings, existential and environmental crises. Nevertheless, the role of the motif of catastrophe as a non-human actant influencing character agency within the ANT framework presents a unique angle in drama studies. Assuming that literature reflects and perpetuates socio-cultural perceptions and depictions of catastrophe, the analysis of selected 21st century British dramas aims to explain how the motif of catastrophe functions as a non-human actant within the framework of actor-network theory; to what extent the motif of catastrophe destabilises the network of relationships; and in what ways character agency undergoes transformation in response to catastrophic events portrayed in the dramas.

keywords

Drama, catastrophe, agency, motif

Bruno Zwierz

history *historia*

Trophy Acquisition from Human Remains during the Pacific War (1941-1945)
Zbieranie trofeów z ludzkich szczątków w czasie wojny na Pacyfiku (1941-1945)

Since the initial days of the Guadalcanal campaign, Americans have begun collecting parts of Japanese remains as trophies. Teeth, bones, skulls, ears, and other body fragments were collected and subsequently shipped to the United States. Along with weapons, flags, and personal items belonging to the Japanese and other memorabilia they also found their way into many American homes as personal "souvenirs" or "gifts" for loved ones, family members, or friends.

Despite receiving coverage in newspapers, these transgressive trophies did not remain in collective memory for long. After the war, they began to vanish, either discarded, disposed of, or concealed. This paper examines the factors that facilitated the proliferation of the practice of acquiring trophies from human remains by Americans during the Pacific War (1941-1945), including the impact of the environment, animosity towards the Japanese, and the dehumanizing impact of war on the perpetrators.

The paper analyses the motives that prompted the actions of individual soldiers and outlines the constraints that hindered them from acquiring trophies from human remains. The paper proposes the notion of performing savagery, a conscious and deliberate transgression of what the subject himself (in this case, the American soldier) regarded as civilized. The performance of savagery allowed the moral boundaries of what is considered civilized wartime behaviour to be transgressed while preserving the civilized self.

Od pierwszych dni kampanii na Guadalcanal Amerykańscy żołnierze zaczęli kolekcjonować części ludzkich zwłok jako trofea. Zęby, kości, czaszki, uszy i inne fragmenty ciała były zbierane, a następnie wysyłane do Stanów Zjednoczonych. Wraz z uzbrojeniem, flagami i osobistymi przedmiotami należącymi do Japończyków trofea znalazły drogę do wielu amerykańskich domów jako prywatne „pamiątki” lub „prezenty” dla członków rodzin i dobrych przyjaciół. Po wojnie znikwały, pozbywano się ich, wyrzucano, bądź ukrywano. Niniejsza praca analizuje czynniki, które wpłynęły na upowszechnienie tej praktyki wśród Amerykanów podczas wojny na Pacyfiku (1941-1945). Czyni to za pomocą proponowanego pojęcia performowania dzikości, świadomego i celowego przekraczania tego, co sam podmiot (w tym przypadku amerykański żołnierz) uważał za cywilizowane. Performowanie "dzikości" pozwoliło na przekroczenie moralnych granic tego, co "cywilizowane", przy jednoczesnym zachowaniu cywilizowanego "ja".

keywords *słowa kluczowe*

Trophy taking, mutilation of remains, dehumanization, civilization, history of the body, performing savagery, culture of war, cultural history, souvenirs, transgressive objects, moral boundaries, social remembrance, World War II, Pacific War

Zabieranie trofeów, okaleczanie szczątków, dehumanizacja, cywilizacja, ciało, performowanie dzikości, kultura wojny, historia kultury, pamiątki, przedmioty transgresywne, granice moralne, pamięć społeczna, II wojna światowa, wojna na Pacyfiku